

Dr. László Schiller R. Karácsony András Beke László Moldován István Tamás Magyar TARTALOM

Dr. László Schiller R. Karácsony András Beke László Moldován István Tamás

Copyright 1997
C³
Soros Alapítvány
Kulturális és
Kommunikációs Központ

MAGYAR TARTALOM

Írások a magyar webkultúráról

C3 Kulturális és Kommunikációs Központ
1997

TARTALOM

BEVEZETŐ / Peternák Miklós

MOSOLYALBUM? :-)/ Drótos László

ITTHONI HÁLÓTÁRSAIM / Schiller Róbert

MAGYAR POLITIKA AZ INTERNETEN / Karácsony András

MAGYAR INTERNET: KÖNYVTÁRAK ÉS MAGYAR MŰVÉSZET / Beke László

ÉLMÉNYEK ÉS BENYOMÁSOK A MAGYAR NETEN / Moldován István

SZÖRFÖL/ZNI - PÓRÁZON / St. Auby Tamás

BEVEZETŐ

Peternák Miklós

1997. szeptemberében a Soros Alapítvány C3 Kulturális és Kommunikációs Központja felkért néhány e feladatra vállalkozó személyt, hogy egy hónapon keresztül tallózzon a világháló magyar lapjain és tapasztalatait egy-egy tanulmány valamint címgyűjtemény formájában foglalja össze. A kötetben e munka eredményeként született anyagok találhatók

Bruce Sterling, korábban neves sci-fi író, ma a *holt médiumok* talán legambiciózusabb és aktívabb kutatója az általa kezdeményezett hálózati kutatás és levelezési lista 1997 október 5.-i, 26.0 munkajegyzetében közreadja David Blatner (az afterlife képviselője) egyik üzenetét, mely arról szól, hogy az üzenet írója mennyire meglepődött, mikor barátja megkérte, ugyan üzemeltesse már honlapját halála után. A helyzet végiggondolása egy nemzetközi non-profit szervezet létrehozásához vezetett.

Feltehetjük a kérdést, mi marad a gyorsan változó web-kultúrából a jövő történészeinek, szociológusainak és egyéb archivátoroknak. A szindikátus listáról értesülhettünk a d-x eltűnéséről, majd néhány nap múlva arról, hogy egy fiatal hacker megmentette az anyagot. Tény, hogy a hálózati kommunikáció természetének - melyet egy neves fórum „vég nélküli beszélgetéshez” hasonlított - némileg ellentmond a rögzítési szándék.

Semmi okunk feltételezni, hogy a hálózat történetileg követhető - épp a frissítés a fő ambíció - és semmi ok a korábbi, megunt vagy sikerületlen lapok archiválására. De az ellenkezőjét se lehet megtiltani.

A beszéd rögzítéséhez egy új találmány, az írás szükségeltett. Mi lehet az írás az internet-beszédhez viszonyítva?

Míg ez meg nem születik, talán a hagyományos írásbeliségnek is lehet haszna, ahogy ezt az alábbi tanulmányok mutatják.

Budapest, 1997. november

MOSOLYALBUM? :-)

Képek a magyar Internet gyermekkoráról

Drótos László

<kondrot@gold.uni-miskolc.hu>

Miskolci Egyetem Központi Könyvtára

1997. szeptember

(1.2 verzió)

1.

Az hiszem, hogy ez az utolsó vagy talán már az utolsó utáni pillanat, amikor még el lehet készíteni néhány ilyen gyorsfényképet a magyar Internetről, de már most is teleobjektív kell hozzá, hogy nagyjából minden lényeges rajta legyen a fotókon. Számomra valamikor 1995 nyarán vált áttekinthetetlenné a hazai Hálózat, addig - kis túlzással - minden listát és hírcsoportot olvastam, minden új szervert megnéztem, és volt egy teljesnek tekinthető térkép a fejemben arról, hogy kb. hol mi van, mit merre érdemes keresni. Most már nemcsak hogy a fehér foltok terjednek a térképemen, hanem kezd az egész puzzle-darabokra töredezni. (Pár év múlva már lehetetlen és értelmetlen lesz az Internetről, mint valami önállóan vizsgálható dolgról beszélni, mindent átható információs közeggé válik, amiről ugyanúgy nem érdemes majd tanulmányokat írni, mint a papírról vagy a rádióhullámokról.)

Ebből az is következik, hogy az alábbiakban előfordulhatnak tévedések; lehet, hogy néhány dolog, amit hiányként, hibaként említek, már létezik, csak én nem tudok róla, vagy mire ezt a szöveget valaki olvassa, már rég megoldódott. Továbbá szeretném azt is előrebecsátani, hogy - bár néhány megállapításomból esetleg úgy tűnhet - soha nem volt „kicsi és savanyú, de a miénk” típusú érzésem a magyar Internettel kapcsolatban. Szerintem alapvetően egészséges „óvodásról” van szó, akit elismerhetünk saját gyerekünknek, csak vannak kisebb fejlődési rendellenességei, például kissé rendetlen és elállnak a fülei ;-), ahogy ezeken a fotókon is látszik majd.

2.

Hogy a továbbiak megfelelő értelmezési keretet kapjanak, pár mondatot írok arról, hogy én milyen „ablakon” át látom a Hálózatot, ami alatt most már az Internetet értem. Ugyanis WAN-jellegű hálózati kapcsolat már a nyolcvanas években is volt Magyarországon, és én még néhány hónapig azt a Nedix típusú 300 baudos kapcsolt vonalat is használtam, ami Bécsen keresztül az első „rendszeres” számítógépes összeköttetést jelentette néhány hazai intézményben a világ nagy online szolgáltató központjaihoz (pl. az amerikai Dialoghoz, STN-hez és Orbithoz, a svájci Data-Starhoz, a francia BRS-hez). Majd kb. 1989-től 1994-ig tartott nálam - és velem együtt az ún. „akadémiai közösség” tagjainál - az „X.25-ös korszak”, amikor elég szorosan végigkövettem az első országos csomagkapcsolt hálózat fejlesztését és valamennyire részt is vettem benne. Az X.25 már teljes értékű, bár még mindig elég lassú (max. 9600 baud) hálózati szolgáltatásokat biztosított, és annak ellenére, hogy centralizált elemei is voltak, akkoriban szerintem nagyjából olyan „hangulata” volt, mint amilyen a hetvenes-nyolcvanas években az amerikai Internetnek lehetett. Ráadásul az X.25-ről egy idő után különböző trükkökkel a

BITNET-re és az Internetre is ki lehetett jutni, így néhányan már akkor elkezdtük használni ezeknek a világhálózatoknak a szolgáltatásait, amikor itthon még hírük sem volt, még a szak-sajtóban sem írtak róluk - nem győztük magyaráztatni boldog-boldogtalannak, hogy milyen nagyszerű dolgok vannak „odakint”. 1994-től azután az egyetemünk is tagja lett az Internetnek, és először az X.25 felett, majd egy 64 kbites, és újabban pedig 512 kbites bérelt vonallal kapcsolódunk a HBONE-hoz, ahonnan az idén már 10 Mbites ATM kijárat van a világba. (Nagyjából ez a tipikus hálózati történet a legtöbb hazai felsőoktatási és kutatási intézményben, melyek az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program tagjaként az első komoly felhasználói és fejlesztői csoportot jelentették nálunk, és még ma is a hálózati közösség többségét alkotják.)

Mivel már nyolc éve könyvtári tájékoztatóként dolgozom, nekem tulajdonképpen munkaköri feladatom a Hálózat használata és fejlesztése, valamint a vele kapcsolatos ismeretek terjesztése. Napi 2-4 órát vagyok „online” és gyakran további 4-6 órát dolgozom egyéb, de internetes dolgokon (pl. Web anyagok készítése, Internet oktatás, segédletek és tanulmányok írása, fordítása, szerkesztése). A Hálózatot általában csak célzottan használom: konkrét információk megkeresése, szakmai levelezés, saját információforrások fejlesztése. Ennek megfelelően nekem az Internet nem elsősorban szórakoztató eszköz, vagy önkifejezési forma, vagy találkozó hely, vagy home-shopping csatorna stb., hanem inkább az a „terep”, ahol dolgozom, építkezek. Nem nagyon érdekel a látványos Web-design (a képletöltést gyakran kikapcsolom), céltalanul csak keveset „szörfölök”, news-t ritkán, IRC-t sosem olvasok, viszont még elég gyakran használom az FTP-t és a telnet-et. Számomra leginkább az a fontos, hogy a keresett szolgáltatás, információ gyorsan és egyszerűen megtalálható és letölthető legyen, hiszen sokszor ott vár mellettem az „ügyfél”, akinek azonnal kell az eredmény. Legszívesebben DOS környezetben dolgozom, de a Unixban is elboldogulok, és van egy Windows 3.1-es gépem is a Web miatt, s nagyon nem szeretnék a jövőben még nagyobb technikát bevetni lényegében ugyanazokhoz a feladatokhoz. Otthon csak egy kőkorszaki modem és egy 286-os PC van „vészhelyzetek” esetére, hogyha bezár az Egyetem, ne szigetelődjek el teljesen a világtól. :-)

Az, hogy annyi és annyiféle dolog van az Interneten, már nem „hat meg”, ennyi idő után nem lepődöm meg semmin, viszont azt még mindig nagyon élvezem, hogy olyan könnyű és hatékony kapcsolatokat lehet emberekkel teremteni, és hogy ebben a „virtuális világban” valahogy jobban működnek a dolgok, mint a hagyományosban, mert egyszerűbbek a játékszabályok.

3.

Mint a fenti kis magyar hálózattörténetből is látszik, nálunk gyorsított filmként, 5-8 év alatt pergett le mindaz, ami Amerikában az Arpanettől eltelt 25 év alatt történt. Az persze jó, hogy ilyen gyorsan sikerült felszámolni a lemaradást (ha nem is az USA-hoz képest), de az „erőltetett menet” miatt veszteségeink is vannak, amik csak most lesznek érzékelhetők szélesebb körben. Ebben a részben megpróbálom összefoglalni a főbb hiányérzeteimet. Többségük az előbb említett okból állt elő, tehát érthetőek, és elképzelhető, hogy már nem is lehet pótolni őket. De van néhány probléma, amin lehetne segíteni, s elég értetlenül nézem, hogy nem tudunk megbirkózni velük.

Kezdjük ott, hogy szerintem az Internet nem attól lett ilyen „bombasiker” a világban, mert mondjuk a TCP/IP valami korszakalkotó és tökéletes technológia lenne (megvannak a korlátai és voltak/vannak nála átgondoltabb hálózati protokollok is), még csak nem is a Web látványos lehetőségeinek köszönhetően (a Compuserve és más hasonló online központok már korábban is kínáltak grafikus klienseket a felhasználóknak). Az Internet két okból különleges a többi WAN rendszerhez képest, melyek újabban egymás után olvadnak bele: egyrészt hogy (legalább

kezdetben) mindenhol közpénzekből építették ki és működtették, másrészt hogy a hetvenes-nyolcvanas években egy olyan értelmiségi elit fért csak hozzá és végezte rajta a fejlesztéseket, amelynek a szellemisége, értékrendje és stílusa mind a mai napig érezhető az Interneten, bár sokak szerint az új jövevények által csapott „zaj” ezt egyre jobban elnyomja. Én nem hiszem, hogy érdemes keseregni „a régi szép idők” elmúlásán, a dolgok természetes módon alakultak így, de úgy érzem, hogy az a bizonyos „Internet kultúra”, ahol a tolerancián, egymás segítésén, az együttműködésen, a közös építkezésen, a könnyed stíluson és az ingyenességen volt/van a hangsúly, nagyon sok ember számára vonzó, és ez jelenti az Internet lényegét, ettől más és sikeresebb, mint mondjuk a Dialog, a Prodigy, vagy az újabbak közül az MS-Network.

Azt azonban sajnálom, hogy ebből az „aranykorból” nekünk csak egy-két év, sőt a többségnek néhány hónap vagy semmi sem jutott. Annak idején úgy gondoltam, hogy a magyar mentalitáshoz és lehetőségekhez jól illik ez az inkább a kreativitásra és nem az üzleti képességekre épülő, különösebb tőkét és nyersanyagot sem igénylő klasszikus Internet; igazi sikerágazattá válhatott volna nálunk. Időközben azonban megváltozott a környezet, és lehet, hogy már lehetőség sincs rá, hogy megjelenjen egy magyar Phil Zimmerman vagy Tim Berners-Lee, illetve valami Netscape vagy Yahoo típusú hazai sikertörténet, s már csak az Internetből élő kft-k további szaporodása várható.

Nem igazán értem viszont azt, hogy ha állítólag tehetséges szoftverírók vagyunk, akkor miért nem folyik érezhető (public domain) szoftverfejlesztés illetve -magyarítás a Hálózaton? Jó példaként hirtelen csak a - mostanában sajnos gyengélkedő - SSA (Szabad Szoftver Alapítvány) és a nagyon aktív hazai Linux-hívők (Magyar Linux Alapítvány) törekvései jutnak eszembe. De nagy szükség lenne például a magyar ékezetes betűk miatt egy csomó segédprogramra, konvertálóra, indexelőre, keresőre stb., illetve a még mindig gyenge idegennyelv-tudás miatt a legnépszerűbb hálózati kliensek, szoftver dokumentációk és bizonyos alapidokumentumok (szervezett) fordítására.

Továbbá miért nincsenek szabványosítási törekvések nálunk? A magyar Internet elég kicsi ahhoz, hogy hatékonyan szabványosítani lehessen olyan dolgokat is, amiket a világhálózaton nem lehet megszervezni (pl. csak a repülő ékezetes kódolásból elterjedt vagy ötféle). Miért nincsenek magyar RFC és FYI dokumentumok a közös problémák közös megoldására?

Ide tartozik a metarendszerek kérdése is: Elég sokáig tartott, amíg megjelentek a magyar Web és FTP szerverek indexelő- és keresőrendszerei. Jó, hogy már ezek vannak legalább, de nem sokat lehet tudni arról, hogy mondjuk a Heuréka valójában hogyan dolgozik, mit gyűjt be és hogyan keres vissza. (Általában is igaz, hogy még az egyébként színvonalas hazai online szolgáltatásoknak sem erősségük önmaguk precíz dokumentálása, néha pedig minden háttér-információ hiányzik.) Jó lenne egyébként a magyar hírcsoportok és levelező listák archívumait is visszakereshetővé tenni, és egyre nagyobb szükség volna szűkebb, tematikus nemzeti Web-keresőkre is, melyek csak egy meghatározott területét dolgozzák fel az itthoni elektronikus információtermésnek (pl. vállalati szerverek, napi hírek, egészségügy, oktatás, kultúra). Az ilyenek gomba módra szaporodnak Angliában vagy Németországban, bizonyítva, hogy nagy igény van rájuk, mert a mindenevő AltaVista-szerű keresőkkel már lehetetlen elfogadhatóan pontos kereséseket végezni. A „kézzel” készülő tematikus link-gyűjtemények terén is volna mit tenni. A szépreményű és még mindig legjobban használható HUDIR egyre kaotikusabb kezd lenni (pl. mit keres az „Első magyar vámpír-oldal” az „Ifjúság” címszó alatt? ;-)) és tele van elavult linkekkel. Ugyancsak a szabványosítási szándék teljes hiányára mutat, hogy nincs egy rendes hazai e-mail „telefonkönyv”; két-három havonta nekiáll valaki, hogy majd ő egyedül megcsinálja a magyar elektronikus postafiókok nyilvántartását, amiből azután csak egy újabb, töredékes, egy idő után nem frissített, már nem létező címet tartalmazó szolgáltatás lesz.

Nincs egy fix és általánosan ismert, majdnem kötelezően „ajánlott” bejelentő helye az új hazai szervereknek, levelező listáknak, elektronikus újságoknak stb. Persze mondhatnánk, hogy ezeket az Internet őshazájában sem sikerült rendesen megszervezni, de egy magyarországi méretű hálózat esetében, pár száz fontosabb szervernél, gyakorlatilag az első komolyabb fejlődési időszakban, a külföldi példákból tanulva ezeket meg lehetne csinálni, csak az egyéni ambíciókon túlmutató globálisabb gondolkodásmód kellene.

Az, hogy az Internet magyarországi megjelenése lényegében egybeesett a WWW diadalmene-tével, azt okozta, hogy nálunk szinte kizárólagos online eszközzé vált a Web. Nem volt idő az egyszerűbb, de szintén nagyon fontos hálózati képződmények kialakulására: még a hozzánk hasonló országokhoz képest is kevés nálunk a valóban működő (szakmai) levelező lista és Usenet newsgroup; szinte teljesen hiányzik a tisztán elektronikus tudományos folyóirat műfaja (ami nem egy nyomtatott lap online változata, hanem e-mail útján szervezett, szerkesztett, lektorált és gyakran így is terjesztett színvonalas e-journal); kevés vagy nem eléggé ismert a saját építésű FTP szoftverarchívum (inkább csak külföldi gyűjteményeket tükrözünk); nem terjedtek el az egyszerű szöveges, levélben terjeszthető hírlevelek, fanzinok, segédletek, FAQ összeállítások, tematikus címlisták, bibliográfiák stb., pedig ezek igen népszerű műfajok még most is az Internet angol nyelvű részén; alig egy pár (ám rendkívüli érdeklődés mellett lezajlott) távoktatási kísérlet volt e-mailben lebonyolított tanfolyamokra; csak egy-két magyar MUD próbálkozásról hallottam korábban, de ezek is csak a szokásos szerepjátékok voltak, amelyek mostanában Web-verzióban kezdenek újra megjelenni, de a MUD-nak volt egy kreatívabb, világ- és kapcsolatépítő, „értékesebb” alfaja is Amerikában, ami hozzánk nem jutott el; és nem jutottak el ide a Freenet rendszerek sem, melyek egyszerű karakteres (gopher-szerű) menükkel kínáltak ingyenes informálódási lehetőséget, hirdető falat és kommunikációs fórumot egy-egy település lakóinak. Érdekes módon az ebben a bekezdésben felsorolt „műfajok” szinte mindegyike jobban virágzott és virágzik még most is az Internetnél sokkal szerényebb technikai lehetőségekkel rendelkező magyar telefonos BBS-ek világában. Az egyszerűbb Internet eszközök közül nálunk csak az IRC-nek van egy szűk, de határozott szubkultúrája.

A másik véglet is hiányzik egyébként: Egy-két művészeti kísérlettől (pl. a SZTAKI és a C3 Web szerverén) eltekintve nem találkoztam a magyar hálózaton olyan szolgáltatással, ami a legújabb technikai lehetőségeket (multimédia, VRML, Java) igazán ötletesen, alkotó módon, újszerűen és a hálózati környezetbe természetesen illeszkedően használta volna ki. Inkább csak a kézenfekvő alkalmazások láthatók a hazai szervereken, illetve külföldi ötletek másolatai. Nem tudok jó példát találni olyan eredeti magyar fejlesztésekre, amelyek igazából, valamilyen komoly célra kihasználnák az Internet valamelyik különleges tulajdonságát: a globalitást, vagy a gyakorlatilag valós idejűséget, vagy a legkülönbözőbb elektronikus eszközök összekapcsolhatóságát, vagy a tömeges véleménynyilvánítás lehetőségét stb. Pedig jó néhány nagyszerű dolgot lehetne csinálni például a tudományok, az oktatás vagy a politika területén. Néhány (külföldi) példa a lehetőségekre a fenti tulajdonságok sorrendjében: környezetvédelmi mozgalom szervezése a különböző országok diákjai között; az Internetről vett „real time” adatokkal működő gazdasági, társadalmi vagy tudományos modellek, szimulációk; távoli távcsövek, robotok, kamerák irányítása oktatási vagy tudományos célból; közügyekben felvilágosító kampányok folytatása, gyors közvéleménykutatások, egyszerűbb „népszavazások” egy már behálózott közösséget (pl. egyetemet) illető kérdésekben. Reméljük, nem kell sokáig várni arra, hogy ezek megjelenjenek nálunk is, és a sokat emlegetett magyar „zsenialitás” itt is megmutatkozik majd. :-)

De ami leginkább hiányzik és hosszabb távon komoly veszteséggel járhat, az a Hálózathoz kötődő szervezetek sora. Van az Internet Szolgáltatók Tanácsa, a Magyar Adatbázisszolgáltatók Kamarája, a főleg non-profit résztvevőket tömörítő Hungarnet Egyesület, és kész,

ráadásul ezek is felülről és hagyományos eszközökkel szervezett érdekcsoportok. Szinte teljesen hiányoznak az alulról „spontán” induló, az Internet által indukált, a Hálózattal kapcsolatos problémákra választ kereső, az elektronikus kommunikáció eszközeivel kapcsolatot tartó szerveződések, virtuális intézmények, mozgalmak stb. Még mindig nincs a felhasználók érdekeit, a hálózati szólásszabadságot védő magyar EFF, pedig korábban voltak kísérletek a megalakítására. Nem alakult ki hazai szakértői szervezet (ingyenes) hálózatbiztonsági tanácsadásra és felvilágosításra, „katasztrófa-elhárításra”, az elszaporodó netikett-sértések ellen való akciók koordinálására. (Talán az NIIF által nemrég indított „nemzeti CERT kezdeményezés” látja majd el ezt a feladatot.) Jó néhány terület van, ahol a Hálózat ideális szervező közeg lenne (munkavállalói érdekvédelem, számítógéphasználok érdekvédelme, tanárok tapasztalatcseréje, a világban szétszórt magyarság összefogása stb.), ám ezekre csak néhány kóbor próbálkozás volt eddig. Igaz, ez magyarázható a nálunk még szűk felhasználó körrel, az Internet magyarországi megjelenése óta eltelt rövid idővel is, de úgy érzem, mélyebb baj van itt.

Nálunk valahogy a jó kezdeményezések sem tudnak stabilizálódni, „intézményesülni”, az Internet exponenciális növekedésével együtt nőni. Egy jó kivétel ez alól a HIX, de hát az meg nem igazán a magyarországi körülmények között fejlődik. A még mindig merev hazai struktúrák közé nem tudnak beépülni az Internettel kapcsolatos, gyorsan változó szerveződések. A legegyszerűbb példa erre, hogy sok egyetemen és tudományos intézetben évek alatt sem sikerült egy stabil Web-szerkesztőséget létrehozni, az intézményi homepage rendszeres fejlesztését, frissen tartását megoldani. Látványosabb és többeket érint a Magyar Honlap (ex-Ottlap) ügye: a dicséretes magánkezdeményezés egy idő után túlnőtte a saját kereteit, de még mindig nem történt meg a magasabb szintre emelése, csak a körülötte folyó huzavonáról jönnek néha hírek. És hasonló problémánk van a Magyar Elektronikus Könyvtárral is, nem tudunk szervezettebb formát, szponzort, gazdát találni neki.

Ez azért veszélyes, mert ha nem alakulnak ki nálunk az Internet legjobb hagyományait követő „civil kezdeményezések” felkarolását, támogatását biztosító mechanizmusok és pénzforrások, akkor a magyar Internet csak profi szolgáltatók „hivatalos” Web lapjaiból, komoly, de elvetélt „amatőr” próbálkozásokból, és mindenféle kis magán honlapocskákból fog állni, ami senkinek sem lesz jó. Szerencsére a helyzet nem annyira reménytelen, vannak azért „mecénások”, melyek felismerték ezt az igényt és felvállalták a támogatói szerepet. Ilyen az NIIF, a Soros Alapítvány, az NKA és maga az MKM is belép most közéjük. Jó volna persze több, hiszen sok intézménynek lenne érdeke a „nem profi” tartalomszolgáltatás erősödése az Internet magyar részén is. És jó lenne olyan támogatási és szervezeti struktúrákat találni, hogy ne csak egyszeri akció legyen egy hálózati információforrás elkészítése, hanem biztosítva legyen legalább néhány évig a folyamatos karbantartás és fejlesztés pénzügyi, technikai és (szak)emberi háttére is.

4.

Az „üzleti” és a „non-profit”, illetve a „professzionális” és „amatőr” Internet kérdését érdemes egy kicsit részletesebben is megvizsgálni. Megintcsak visszautalva arra, hogy nálunk a számítástechnika amúgy is gyors fejlődésénél is gyorsabban jártuk végig a nagytávolságú hálózatok kialakításának fokozatait, azt mondhatjuk, hogy tulajdonképpen elkerülhetetlen jelenség volt az egymással alig érintkező „szigetek” kialakulása a magyar Hálózaton.

Annak idején, a nyolcvanas évek második felében még a COCOM korlátozások miatt kellett a meglevő technikával is létrehozható X.25 hálózat kiépítése mellett dönteni. Amikor azután megnyílt az út az Internet bevezetése előtt, az IIF Programnak köszönhetően sikerült megakadályozni, hogy az X.25-höz csatlakozott intézmények elszigetelődjenek és konzerválódják

náluk ez a mostanra már elavultnak tűnő technológia. Visszatekintve elmondható, hogy az IIF irányítói jól taktikáztak és jól menedzselték a fejlesztéseket. Először egy gateway géppel (mars.iif.hu) kötötték össze a kétféle hálózatot és lehetővé tették az Internet szolgáltatások elérését (igaz, csak karakteres módban üzemelő, nyilvános kliensekkel), majd a meglévő X.25-ös vonalakon kezdték el a TCP/IP alapú kommunikációt (ez sajnos meglehetősen lassú adatátvitelt eredményezett), és amikor a feltételek megérték rá, megkezdtek a vonalak és a hálózatot üzemeltető gépek lecserélését és létrehozták a HBONE-t, a magyar Internet gerincét. Dicséretes módon mindig külön figyelmet fordítottak arra, hogy az IIF vidéki központjai is arányosan fejlődjenek, ne maradjanak ki egyetlen sávszélesség-növelési lépésből sem, bár egyes fővárosi intézmények nagyobb befolyásukat kihasználva többször megpróbálták előnyöket szerezni maguknak. Így aztán most általánosságban elmondható az, hogy az „akadémiai szféra” tagjai (reális) igényeiknek megfelelően és a rendelkezésre álló pénzek arányában részesülnek a hálózati erőforrásokból. Ez mindenképpen nagy szó, még akkor is, ha az igények természetesen mindig a lehetőségek előtt járnak, és vannak olyan intézmények (egyes könyvtárak, múzeumok, főiskolák, vidéki kutatóintézetek), melyek valamilyen okból lemaradtak vagy teljesen kimaradtak, és ennek a hátrányait most már egyre komolyabban érzik.

Az IIF Program 1995-ben felvette a „Nemzeti” jelzőt is, azzal a céllal, hogy az évek során felhalmozódott szaktudást és technikát a tudományos és felsőoktatási intézmények körén túl a középfokú oktatás, az egészségügy, a közgyűjtemények, a kormányzati szféra, sőt a vállalatok számára is felajánlja. Ez az elképzelés azonban csak részben valósult meg, mert közben megjelentek nálunk is az üzleti Internet-szolgáltatók, és többé-kevésbé ugyanezeket a potenciális felhasználói köröket célozták meg. Az új „játékosok” új technikákat (PPP/SLIP, ISDN, műhold stb.) honosítanak meg, és rendszerint egy külföldi partnerrel együttműködve biztosítják a nemzetközi vonalakat. Volt egy kb. egyéves időszak, amikor az üzleti alapon működő Internet szolgáltatók a sajtón keresztül próbálták megkérdőjelezni az NIIF létjogosultságát, jogosulatlan előnyökkel vádolva az úgymond „ingyen”, illetve „közpénzekből” internetező felsőoktatási és tudományos intézményeket, megfélemlítve arról, hogy ez a szféra „találta fel” az Internetet és annyi szellemi munkát fektetett bele a technika és a hálózati információforrások fejlesztésébe, hogy ez a tény önmagában is feljogosítaná a rendszer örökös kedvezményes használatára. Ráadásul az egyetemeken az Internetre „rászokott” hallgatók jelentik majd a kereskedelmi szolgáltatók legfontosabb ügyfeleit pár év múlva. Szerencsére a hazai Internet-vállalkozások még nem voltak elég erősek ahhoz, hogy a nézeteikhez komolyabb támogatást találjanak, vagy belátták, hogy saját érdekeik ellen akarnak hadakozni, és nem az egyetemisták számukra a fontos felhasználói kör, a potenciális piac. A dolog (egyelőre?) elcsúszott a sajtóban. Mindenesetre a fent említett főváros-vidék ellentét után ez volt a második rosszízü vita a hazai Internettel kapcsolatban, s időben egybeesett a domain-név bejegyzések rendje körül kialakult kibebbfajta botrányal. Ez már egy komoly intő jel volt arra, hogy nálunk nem az Interneten korábban szokásos tolerancia és együttműködési készség jellemzi a „játékosok” viselkedését.

A harmadik „hullám” néhány hónapja kezdődött a középiskolák (és részben az általános iskolák) hálózatba kapcsolásával. A helyzet itt aztán igazán zavaros, hiszen az NIIF lehetőségeihez képest már korábban is hozzáférést nyújtott néhány középiskolának a HBONE-hoz (általában valami közeli egyetemen keresztül), a Hungarnet Egyesület elindított egy EIKöB nevű projektet legalább az e-mail szolgáltatás biztosítására, és a késlekedő kormányprogramra való várakozás helyett egyéb kezdeményezések is történtek, közülük a legfontosabb a Soros Alapítvány támogatása modemes Internet kapcsolatok kialakítására. És most itt van végre az 1997 augusztusában lezárult tender az átfogó és egységes középiskolai SuliNet hálózatra, amelyet üzleti alapokon az Elender fog kiépíteni, országon belül feltehetően MATÁV vonalakon. Ez a pályázat és a körülötte kialakult huzavona váltotta ki a harmadik vitát, melynek

hullámai még most sem csitultak el. (Több oka is van ezeknek a hazai internetes csatározásoknak, de a legtöbb vita mögött valahol ott van a MATÁV monopol helyzete, ami véleményem szerint jó is meg rossz is, de a világ úgyis arrafelé halad, hogy ezek a távközlési monopóliumok így vagy úgy rövidesen felszámolódnak.)

Szóval meglehetősen különböző finanszírozású, érdekeltségű és technikájú „rétegek” alkotják már most is a magyar Hálózatot, s ez a helyzet a közeljövőben még csak fokozódni fog. :-) Ez különösen a középiskolákban fogja éreztetni a hatását és a laikusok (pl. az újságírók) meglehetősen nehezen értik meg, hogy miért nem lehet egy ilyen kis országban egyetlen egységes rendszert kialakítani, ami nyilván mindenkinek olcsóbb lenne, és például miért levelezik két miskolci gimnázium Budapesten keresztül (ami egyébként még mindig a jobbik eset ahhoz képest, hogy volt olyan időszak, amikor két magyarországi gép között csak Amerikán(!) keresztül lehetett levelet küldeni). Azonban aki jártasabb a számítástechnikában és ismeri annak változékony természetét, az belátja, hogy - bármennyi pénzt is lehetne megtakarítani - nagyon ügyes kormány kell ahhoz, hogy megszervezzon, finanszírozzon és kivitelezzen bármilyen egységes számítógépes rendszert egy-két év alatt, mielőtt a számítástechnika gyors generációváltásai elavulttá nem teszik az egészet. (Nem sikerült ezt a mutatványt sehol sem megcsinálni nálunk, pl. a közigazgatásban, a könyvtárakban vagy a múzeumokban sem.) Úgyhogy szerintem a sokféleségbe bele kell törődni, és az előnyeit kell inkább hangsúlyozni. Az viszont súlyos hiba lenne, ha ezek a „rétegek” egymással nem kommunikáló „szigetekké” alakulnának át, pedig sajnos már most vannak erre jelek.

Ez ellen a tendencia ellen nem véd meg az sem, hogy a TCP/IP elvileg biztosítja a közös nyelvet (ráadásul várható újabb, nem teljesen kompatibilis protokollok megjelenése is). Ugyanis, ha nincs állandó párbeszéd és maximális együttműködési készség a különböző rendszerek fejlesztői és üzemeltetői között, akkor nem kezelhetők hatékonyan az állandóan fellépő műszaki hibák, az esetleges támadások, a túlterhelések és egyéb intézkedést igénylő rendkívüli események. Ennél is fontosabbnak tartom azonban, hogy bár a „játéktér” tulajdonképpen ugyanaz, a „játékosok” nem jól osztják el egymást közt a feladatokat, aminek végül is a felhasználók látják kárát, pedig az egész Internet igazából miattuk van. Például: lehet, hogy jobb lenne, ha könyvtárosok katalogizálnák a hazai online információforrásokat és nem egy számítástechnikus egy kft.-nél. De az is valószínű, hogy Magyarország internetes kezdőlapja jobb kezekben lenne most már egy erre a célra létrehozott, változatos összetételű csoport felügyelete alatt, mint egy egyetemi tanszéken (közben persze minden tiszteletem Máray Tamásé, aki annak idején időben felismerte és felvállalta ezt a feladatot). Ugyanígy elmondható, hogy a magyar városok és tájegységek látnivalóinak bemutatását „jobb híján” építették be sok egyetemi információs rendszerbe, mert pár éve még csak ott voltak meg hozzá a technikai feltételek és a szakmai ismeretek, de nyilván színvonalasabb és informatívabb Web-anyagokat tudnak/tudnának csinálni az idegenforgalommal „hivatalból” foglalkozó vállalkozások, szervezetek. S azt hiszem, hogy a középiskolák is jobban járnának, ha egyetemi oktatókkal, tudományos kutatókkal együttműködve hoznának létre az iskolákban használható oktatási célú anyagokat, mintha ezt számítástechnikai kisvállalkozókra, vagy a diákokra, vagy a mindig elfoglalt gimnáziumi tanárookra bízzák. És valószínűleg a hálózatoknál gyakran előforduló technikai problémákra és fejlesztési igényekre is készségesebb segítséget kaphatna egy vidéki gimnázium a közeli egyetem vagy főiskola számítógépes szakembereitől, mint az Elender vagy a MATÁV (szintén túlterhelt) ügyfélszolgálatától.

(Mellesleg a hazai Internet-szolgáltatók nem a felhasználóik magas színvonalú támogatásáról híresek. Hozzánk a könyvtárba elég gyakran betévednek segítségért tanácstalan emberek, akiket a szolgáltatójuk egy pár oldalas útmutatóval magukra hagyott, hogy boldoguljanak az Interneten, ahogy tudnak. Még a kapcsolatot sem tudják szegények felépíteni a szolgáltató

géppel, miközben a havi előfizetési díjat már rég befizették. Nekem ugyan saját tapasztalatom nincs a hazai kereskedelmi Internet szolgáltatókkal, de van egy régi emlékem a „hozzáértésük-ről”, amikor egy kiállításon kb. 1990-ben a MATÁV-standon az X.25-ös vonalat kínáló marketinges hölgy egészen meglepődött, amikor véletlenül odatévedve megmutattam neki, hogy hogyan lehet az X.25-ről angol, sőt amerikai internetes gépeket, nyilvános könyvtári adatbázisokat elérni, s hogy ez a rendszer nemcsak hazai banki vagy egészségügyi adatok cseréjére alkalmas, amire ők ajánlgatták.)

Visszatérve az „elszigetelődés” problémájához: ezt csak úgy lehet megakadályozni, ha valamennyi résztvevő fél félreteszi a vélt vagy valós érdekellentéteket amennyire csak lehet, és közös rendezvényeket, konferenciákat és érdekegyeztető fórumokat hoz létre, a vitás kérdéseket pedig egymás között próbálják elintézni, lehetőleg nem kiélezve azokat. Ez annál is könnyebb lehetne, mert a szakemberek nagyrészt ugyanazok a személyek: az akadémiai körből szivárognak át az Internetet kitanult emberek a magasabb fizetést kínáló cégekhez, és pár év múlva várhatóan pedig már a középiskolákból fogják a legjobb Web-mestereket, rendszergazdákat az egyetemek és a vállalkozások elcsábítani.

5.

Ebben a részben a magyar hálózati világ néhány olyan tulajdonságát írom le, amelyek - számomra legalábbis - elég jellegzetesnek tűnnek, bár lehet, hogy kevésbé fontosak és tartósak, mint a fent leírt általános trendek. Milyen is ez a magyar „infosztráda”, amely a leendő „intelligens ország” alapját jelentheti? (Hogy a politikusok és az újságírók hangzatos képzavarait parodizáljam. ;-))

Ha a hálózati információforrások tematikus összetételét vizsgáljuk, nekem úgy tűnik, hogy a műszaki- és természettudományok nagy része érthetetlen módon alulképviselet, miközben a humán- és a társadalomtudományok többsége örömdetesen virágzik. Ez azért furcsa, mert az ember azt gondolná, hogy az előbbiek művelői régebbi és közelebbi kapcsolatban vannak a számítógépekkel, mint az utóbbiaké. Mostanában megindult némi kiegyenlítődés talán, de például az elektronikus újságok között még mindig többségben vannak az irodalmi és társadalomtudományi lapok.

Ha a HUDIR vagy a Magyar Honlap új bejegyzéseit nézzük, akkor egyértelműen látszik, hogy az újdonságok között a többség valamilyen vállalati, intézményi, vagy szervezeti Web-oldal. Ez persze nem magyar sajátosság, mindenütt a világon ezek a bemutatkozó vagy reklám-oldalak terjednek. Nálunk viszont rövidesen ezek fogják kitenni a hazai Web-szerverek többségét, és ezért különösen szemet szúr, hogy többségük fantáziátlan, statikus, az Internet lehetőségeiről mit sem tudó, egyszerű „fizetett reklám”, elektronikus „plakát” vagy „brosúra”. Ez unalmassá teszi a magyar hálózatot, és azzal magyarázható, hogy itt nem volt idő egy Internet kultúra kialakulására; nem jutott el a köztudatba, hogy mitől is más az Internet, mint minden egyéb média; nem íródtak meg a magyar nyelvű alapkönyvek, tanulmányok, sőt irodalmi művek(!) a témáról; nem alakult ki a szolgáltatások és információforrások széles palettája, ami változatossá tenné ezt az egyre egységibbá váló kínálatot.

Szintén nem kedvezett a klasszikus Internet-értékek meghonosodásának az, ahogy a magyar tömegkommunikációban megjelent és jelen van ez a téma. Nagyon sokáig kellett várni, hogy egyáltalán írjanak valamit a számítógépes hálózatokról, pedig azok már évek óta működtek az országban. Mikor azután az amerikai sajtóban divattá vált az Internet, nálunk - a szokásos beidegződéseket követve - a legszenzációsabb, botrányszagú híreket vették csak át, vagy szakcikkekből keverték össze valami értelmetlen zagyvaságot. Mostanában már van egy-két

korrekt rádió- és tévéműsor meg szaklap, de a magyar televíziók még mindig adósak egy komolyabb (reklámmentes) internetes ismeretterjesztő, oktató sorozattal.

Ami a hazai online szolgáltatások külalakját, színvonalát, minőségét illeti - durva általánosítással persze - a következőket lehet jelenleg látni: Mostanában elég sok szép Web oldal van, ahol profi grafikus eszközökkel, ötletes megoldásokkal próbálják feldobni és vonzóvá tenni legalább a kezdőlapot. Néha persze elvesznek a szépségben és csak a 100 kbyte-os kezdőkép letöltése után tud a felhasználó továbbjutni, mert a fejlesztők nem gondoskodtak szöveges üzemmódban is használható felületről, tartalomjegyzékről. A túlzások ellen jó tanácsokat ad az Internetto „Cyber”-ajánlata és a „Kopp-100” rovat, valamint néhány más slágerlista, melyeknek szerkesztői jó érzékkel hívják fel a figyelmet a túlkapásokra és ízléstelenségekre. Ezek olvasását minden Web-mesternek kötelezővé kellene tenni, vagy legalább összefoglalni az eddig összegyűlt tanulságokat egy FYI dokumentumban. A komolyabb szerverek egyébként lassan megérdemelnének már részletes, elemző, szakértő kritikákat is, illetve az egész „szakma” egy színvonalas szakmai folyóiratot. (Talán a most önálló lappá lett Webmester azzá válik idővel.)

Van persze egy sor szerényebb Web oldal is, és ezek is ugyanolyan fontosak, hasznosak lehetnek, mint „gazdagabb rokonaik”. Csak az a furcsa néha, amikor félkész, közhelyes, szélesebb körnek érdektelen anyagokat neveznek be készítőik a Top-100 listára (talán egyedül széles ismeretségi körükben bízva). Az internetes slágerlisták egyébként - a zenei listákhoz hasonlóan - természetesen nem tükrözik az értékeket, csak valami pillanatnyi népszerűséget, illetve a szavazó csoport ízlését.

Nagy bajok vannak viszont a minőséggel! Itt nemcsak az ékezetes zűrókból, a sietség szám-lájára írható hiányosságokból, a linkek gyors elavulásából adódó „szokásos” problémákról van szó, ezeket az ember megérti és idővel megszokja. Viszont az általános pongyolaság mindenre kiterjed és a legborzasztóbbak a magyar nyelv és a pontosság ellen elkövetett merényletek. Ezek első pillantásra nem tűnnek fel, de nekem a legtöbb plusz munkát ez okozza, amikor a MEK számára az Internetről begyűjtött dokumentumokról kiderül, hogy szkennelőjük vagy írójuk nem vette a fáradságot, hogy át- vagy összeolvassa a szöveget, vagy legalább egy helyesírás-ellenőr programot végigküldjön rajtuk, vagy hogy odairja az anyagok forrását és keletkezésének, módosításának dátumát, mielőtt kitenné őket ország-világ szeme elé. Ennek a jelenségnek a magyarázatát nem tudom, mindenesetre a nyomtatott szövegeknél is terjed. A minőség vagy legalább a rá való törekvés szinte teljes hiánya megakadályozhatja az Internet minden komolyabb célú felhasználását, a Hálózat egy megbízhatatlan médiumnak lesz elkönnyelve. És persze a hibás szövegek a magyar nyelvnek sem tesznek jót, hiszen mindenféle multimédia ellenére az Internet alapvetően egy szöveges műfaj; ugyanazt jelenti az írott szó számára, mint a mozgóképnek a televízió.

A tartalom mellett az utóbbi években hipermédiává vált Interneten ugyanolyan fontos lett az eligazodás, a láthatóság és a linkek használata. Ezen a téren is volna mit tanulniuk a magyar Web-mestereknek (ha lenne miből). Még komoly nagy szervereknél is előfordul, hogy elfelejtkeznek egy részletes tartalomjegyzék, egy helyi kereső, vagy egy újdonságlista készítéséről. És szinte sehol sem látni egy teljes térképet a szerveren levő állományokról és a közöttük levő kapcsolatokról, pedig a szakirodalom szerint ez egy nagyon fontos eszköz egy nagyobb hipertext anyagban való eligazodáshoz, az ott található kínálat gyors áttekintéséhez. (Így aztán például az ember soha nem lehet biztos abban, hogy minden fontosat megtalált az Internetto-ban, és egy-egy nagyobb átszervezés után még a rutinos olvasók is tanácstalanul keresik a korábbi anyagokat.)

A láthatóságot és az egymás anyagaira való rámutatást vizsgálva jól kirajzolódnak a „virtuális” ismeretségi körök, az azonos érdeklődésű csoportok. Ha például kiindulunk a HIX, vagy a Schönherz Kollégium, vagy a Gépnarancs honlapjáról és követjük a linkeket, akkor egy idő után elég jól körbeérünk, a fontos helyeket végigjárva visszajutunk a kiindulóponttra. Ez egy természetes jelenség az Interneten. Akkor van csak baj, ha ez a korábban már többször emlegetett elszigetelődést erősíti, vagyis egy adott kör tagjai ténylegesen nem „látják” a hazai Internet többi részét, vagy nem akarnak róla tudomást venni. Így sok párhuzamos fejlesztés történhet, ami egy ilyen kis hálózathoz elég nagy luxus. És hát van a hazai szervereknek egy olyan köre, amiket illik vagy ajánlatos ismerni és szükség esetén hivatkozni rájuk. (Előfordult már, hogy valaki a magyar Web szerverek listáját keresgélte egy levelezőcsoportban, mert sosem hallott a Magyar Honlapról, mivel az Internet szolgáltatója a sok reklám mellett elfelejtett egy linket tenni erre az alapszolgáltatásra.) Jó - pontosabban rossz - példák erre az „Internet-vakságra” az Internet Galaxis rendezvény vagy a Karinthy Gimnáziumban tartott középiskolai Internet-nap keretében készült tematikus linkgyűjtemények, ahol egymással össze nem mérhető jelentőségű források kerültek egymás mellé, alapvetően fontos hazai szerverek kimaradtak, helyettük ugyanolyan témában néhány - szintén eléggé indokolatlanul összeválogatott - külföldi szolgáltatást kötöttek be.

Szintén fontos eleme egy hálózatnak a rajta kommunikáló emberek viselkedése, az uralkodó stílus és „közhangulat”. Ezt elég jónak tartom a magyar Interneten. Legtöbbször segítőkészséget tapasztalok, a levelekre általában gyorsan reagálnak, és a válaszokat vagy segítséget sokan megköszönik. Jót tett a magyar nyelvben korábban kevésbé jellemző, idegenek közötti tegeződés elterjedése az Internet hagyományainak megfelelően, ez közvetlenebbé, kevésbé merevvé teszi a kommunikálást. Bár mostanában egyre több „Tisztelt Drótos Úr!” stílusú levelet kapok, még egyetemi hallgatóktól is. Ez is biztos azért van, mert nincsenek az újoncok számára „kötelezően” megismerendő alaplátványok a Hálózat virtuális világáról, és a köztudatban is torz kép alakult ki az Internet-kultúráról.

Igaz, a „Netikett”-nek már van magyar fordítása, mégis az az érzésem, hogy mintha nem sokan olvasnák el. Szerencsére a durva illetlenségek nem jellemzőek nálunk, ritkán hallani illegális cselekedetokről, magyar eredetű spam-kísérletekről, kéretlen reklámokról. Viszont bizonyos csoportokban elterjedt a durva viselkedés, a közönségesség, a személyeskedés, az állandó flame-készenlét. Ez mintha kicsit magasabb szinten lenne nálunk, mint a világátlag (ennek megítélése persze teljesen szubjektív), még az egyébként udvarias szakmai levelezőcsoportokban is könnyen felkapják néha a vizet egyesek. Lehet, hogy ez nemcsak a magyar vérmérséklet és az általános frusztráltság jele, szemben mondjuk a „pozitív gondolkodású” amerikaiakkal, hanem itt is az Internetre való felkészületlenségünkről van szó, az új felhasználók nagy része nincs tisztában a metakommunikációs elemek nélküli elektronikus levelezés vagy „beszélgetés” korlátaival, a könnyű félreérthetőséggel, a nagyobb tolerancia szükségességével.

A tudatlanságot tehát általános jellemzőnek érzem, melynek számos következménye van. Abban, hogy Magyarországon tömegjelenséggé és sikeressé válik-e az Internet, az elkövetkező években nem a sáv szélesség további növelésének lehetőségei, még csak nem is a MATÁV aktuális tarifái lesznek a meghatározó tényezők, hanem az ismeretterjesztés és oktatás kiterjedtsége és színvonala, ami persze nem választható el az általános számítógépes kultúra szintjétől.

6.

Végül nézzünk meg néhány konkrét hazai online szolgáltatás-típust közelebbről is. Mondanom sem kell, hogy ez is teljesen szubjektív és esetleges válogatás, biztosan méltatlanul kimaradnak további jó példák („Internet-vakság”), és a bemutatott szerverek tisztességes elemzéséhez egyenként legalább egy oldal kellene, nem lehet őket egyetlen mondattal vagy bekezdéssel elintézni. A korrekt és illendő ismertetés helyett inkább csak illusztrációként használom itt őket, egy-egy jó megoldásra, számomra fontos elemre, dicséretre méltó kivitelezésre, vagy eredeti ötletre szeretném felhívni velük a figyelmet. Ezek egyébként esetleg nem is a legértékesebb tulajdonságai az illető szolgáltatásnak és csak nekem tetszenek. Többségüket a kívülálló szemszögéből vizsgálom, elég kevés ismeretem van a háttérben folyó munkáról, a fejlesztésben résztvevő személyekről, technikai és anyagi lehetőségekről stb. De ez a tipikus szituáció: ma már a hálózathasználók legtöbbször elfogulatlanul, eleve adott, „központi” szolgáltatásnak látja ezeket az Internet forrásokat, és véleményét csak az ott látható információk és külalak alapján alakítja ki.

Sajtó:

A (hagyományos) médianak elvileg „kötelező gyakorlat” az Interneten való színvonalas megjelenés. Dicséretes gyorsasággal jelentek/jelennek meg a magyar újságok az Interneten (még a kicsik is), hetente egy-két új „elektronikus mutációról” lehet értesülni, és a formai megoldások is jók általában, nem a nyomtatott lap külalakját akarják utánózni a Weben, ami egyébként sem szokott sikerülni. Nehezebb viszont kitalálni, hogy mi az a plusz, amit az internetes változat hozzá tud tenni a papírkidáshoz. Néhol próbálkoznak dolgokkal, több-kevesebb sikerrel. (Kézenfekvő ötletek: teljesszöveges kereshető archívum, olvasói vélemények a cikkekről, a nyomtatott lapba bele nem férő további vagy bővebb háttéranyagok és fényképek, linkek a cikkekből külső forrásokra, online apróhirdetés-felvétel, „push” hírszórás.) Érdekes, hogy a nyomtatott lap online előfizetésére nem sok helyen van lehetőség, legfeljebb a hirdetési tarifákat közlik.

A napilapok közül a legszínvonalasabbnak a Népszabadságot tartom, jól navigálható, remek archívuma van, és a (regisztrált) olvasók bevonásával, viták indításával is próbálkoznak, igaz ennek az eredménye még nem látszik. A hetilapok között a - kissé megkésett - HVG tűnik ígéretesnek, ők egy szép link-gyűjteményt is kínálnak a hálózati olvasóknak. És a Magyar Narancs is igyekszik, saját(?) levelező listájuk van az olvasóknak, kár, hogy szinte a kezdettől fogva csak előfizetőknek érhető el itthonról a szolgáltatás. A számítógépes újságok közül én az Infopen online kiadását szoktam néha megnézni, mert a legfrissebb szakcikk mellett hírlevelük és rendezvény-naptáruk is van, s egy komoly link-gyűjteményt is karbantartanak. A sok színvonalas (de gyakran sajnos rövid életű) kulturális folyóiratból a Filmkultúrát említem csak, mert ennek a története is érdekes: amikor a nyomtatott lapot már nem lehetett finanszírozni, az Interneten való megjelenés volt az egyetlen kiút, s egy szép kivitelű és tartalmas elektronikus kiadvány született így.

Nagyon tetszett, hogy a Magyar Rádió a világon az elsők között kezdte el a folyamatos „real-audio” közvetítést (és később több más magyar adó is „sugározni” kezdett, köztük a csak az Interneten adó Pararádió), és az MTV-nek is van egy-két jó anyaga a Weben: pl. Frei-dosszié, Repeta, Felkínalom. Persze ezeknek az „elektronikus médiáknak” még hatalmas kihasználatlan lehetőségeik vannak az Interneten, sokkal szorosabb kapcsolatokat építhetnének ki a műsorok és a hallgatók/nézők között (követendő példának lásd a Danubius Cappuccino Web oldalát). Mindenesetre a Hullámvadász Honlapon már igazán impozáns az Interneten jelenlevő magyar rádió- és tévé-adók, ill. műsorok listája.

A „sajtó” témáján belül önmagában külön kategória a már néhányszor emlegetett Internetto (pontosabban: „iNteRNeTTo”). A (kezdetben) bevallottan a Wired mintájára szervezett lap gazdagságában, ötleteiben és valószínűleg technikai és anyagi lehetőségeiben egyelőre nem talált vetélytársra a tisztán elektronikus újságok között. Éppen időben jött létre, és téma-választásaiban elég jól követi jelenlegi olvasóközönsége igényeit. (Talán a „művészi” rovatokra kevesebben fogékonyak és ezek ki is lógnak számomra egy ilyen lap keretei közül.) Nagyon gyorsan követi a legfrissebb technikai lehetőségeket, és megpróbálja mindegyiket beilleszteni valahogy az online újságkészítés eszköztárába, így kísérleti műhelyként is fontos. Az olvasók bevonására többféle próbálkozás van, sajnos ezek még nem mindig sikeresek, a különböző fórumokon folyó vita minősége gyakran nem haladja meg egy átlagos IRC csatorna színvonalát (persze erről nem a lap szerkesztői tehetnek).

Könyvtárak:

Nemcsak a munkaköröm miatt írok erről a kategóriáról külön, hanem azért is, mert ugyan az Internetet szokás „világkönyvtárként” emlegetni, de azért az (értékes) emberi tudás nagy többsége még mindig papíron van és könyvtárakban férhető hozzá. Ráadásul a könyvtárosok sokat tettek és tehetnek a Hálózaton levő információs kaosz enyhítéséért.

A hazai könyvtárak közül először a szegedi JATE Központi Könyvtára kezdett el komolyan kísérletezni az Internet könyvtári felhasználásával. Nemcsak a könyvtár katalógusát, majd szolgáltatásainak ismertetőjét tették fel a Hálózatra, ahogy mások szokták, hanem sokféle egyéb információforrást is beépítettek a rendszerükbe. Van (Internetről letöltött) filmkritika adatbázisuk, online kereshető angol-magyar és német-magyar szótáruk, évfordulós eseményekhez kapcsolódó virtuális kiállítótermük, a könyvtár különgyűjteményeiből készült elektronikus könyvtáruk, könyvtárosoknak szóló link-gyűjteményük és FTP-archívumuk stb. A másik fontos vidéki „műhely” a debreceni KLTE Könyvtára. Itt is sokféle szolgáltatás van a Web szerveren, csak egy érdekességet emelek ki: a könyvtári katalógusban már online elérhető elektronikus dokumentumokat is feldolgoznak, bibliográfiai leírást készítenek róluk. Ezek a „katalóguscédulák” természetesen linket is tartalmaznak, így a kikeresett dokumentum egy másik ablakban azonnal be is hívható. A BME Központi Könyvtárában pedig évek óta fejlesztenek egy komplex dokumentumszolgáltató rendszert, mellyel a világon megjelenő fontosabb (nyomtatott) szakmai folyóiratok tartalomjegyzékében lehet keresni, és a kiválasztott cikkek azonnal meg is rendelhetők majd, akár elektronikus levélben szöveges vagy digitalizált kép formájában. Sokak számára nyújt nagyon hasznos szolgáltatást az egyik hazai internetes „sikertörténetnek” tekinthető KözElKat projekt. A „KÖzös ELektronikus KATalógus” Web lapjáról egyszerre kérdezhető le több nagy könyvtár számítógépes katalógusa, így nem kell különböző adatbáziskezelő rendszerekben (telnettel) egyenként keresgélni egy könyv után. A KözElKat jellemző példa arra, hogy hogyan teszi lehetővé az Internet a könyvtárak együttműködését. (A magyar könyvtárak hálózati szolgáltatásairól egyébként a BKE Könyvtárának Web szerverén van egy rendszeresen karbantartott összeállítás a „Virtuális könyvtár” címszó alatt.)

És még néhány mondat a Magyar Elektronikus Könyvtárról: Mivel érintett vagyok benne, ezért nem dicsérem, csak egy sajátosságát említem, ami „kívülről” kevésbé látszik. A MEK fejlesztése közben sikerült egy olyan virtuális együttműködést kialakítani száznál is több ember között, amit csak az Internet segítségével lehetett megcsinálni. Ezek az emberek a legkülönbözőbb munkakörben dolgoznak (könyvtárosok, egyetemi hallgatók, számítástechnikusok, írók, tanárok stb.), s földrajzilag nagyon távol egymástól, évek óta építenek egy könyvtárat. Többségük sohasem találkozott egymással (és azzal a számítógéppel sem, ahol a MEK működik), egyedül a közös érdeklődés hozta őket össze rövidebb-hosszabb időre. Ennek a

kísérletnek az egyik fontos tanulsága számomra, hogy nagyon sokan vannak a Hálózaton - sőt valószínűleg sokkal többen vannak -, akik nem tudnak/akarnak egy önálló hálózati információ-forrást (Web-szervert, újságot, listát, még csak egy saját honlapot sem) indítani és fenntartani, mert nincs meg hozzá az idejük, technikai tudásuk, kitartásuk. Viszont nagyon szívesen tennének hozzá valamit az Interneten található „információ-vagyonhoz”, ezért például örömmel adják át a MEK-nek az írásaikat, visznek be gépbe (kedvenc) szépirodalmi műveket, segítenek a szervezésben, a népszerűsítésben, az angol fordításban, a programozásban... Szóval ez egy nagy élmény és én az ilyesmit tartom az Internet értelmének.

Intézmények:

Az intézményi Web szerverek többsége természetesen „száraz”: általában egy hivatalos bemutatást, helyi telefonkönyvet, néhány számukra fontos linket és (esetleg) az ott dolgozók saját honlapjait tartalmazzák. Vannak azonban olyan lelkes Web-mesterek is, akik - intézményi támogatással vagy csak magánszorgalomból - felvállalják egyéb, szélesebb kört is érdeklő, esetleg az illető cég vagy intézet eredeti profiljától igen távol eső információforrások létrehozását, gondozását. Ez két okból szerencsés: egyrészt mindig lesznek témák, feladatok, amelyeknek nincs „hivatalos” gazdája vagy az még nem üzemeltet saját szervert, vagy nincs is Internet kapcsolata. Ha egy másik intézmény legalább néhány évre felvállalja ezeket, akkor ezzel segít a „hiányjelek” számának csökkentésében, tovább gazdagodik a magyar Hálózat. (Természetesen magánemberek is vállalkozhatnak ilyesmire, és sok példa is van rá, de egy intézményi szerveren mégis stabilabb szolgáltatások hozhatók létre, mint egy egy személyes magán honlapon.) Másrészt az igazán népszerű szolgáltatások megnövelik az intézményi Web szerver forgalmát és jó hírnevet szereznek a szolgáltatónak - legalább hálózati körökben. Lássunk néhány jó példát:

A Központi Fizikai Kutató Intézet mindig is nagyon előnyös helyzetben volt nálunk a hálózati kapcsolódási lehetőségek terén. (Ne felejtjük el, hogy pl. a WWW-t eredetileg az atomfizikai kutatóintézetek számára dolgozták ki.) A KFKI elsők között alkalmazta nálunk a legfrissebb internetes eszközöket és sokat tett a hálózattal kapcsolatos tudnivalók terjesztéséért. Már a gopher szerverük is talán a legjobb volt az országban és a Web lapjukon is sok hasznos információt és linket találnak az Internet iránt érdeklődők (külföldi anyagokat is tükröznek). Külön gyűjteményük van a magyar középiskolák számára, sőt a nemrég megjelent, gyönyörű „Festészet Magyarországon” összeállítás is KFKI gépen kapott helyet. Hasonlók mondhatók el az MTA SZTAKI esetében is. Itt is nagyon komoly gyűjtő- és fejlesztő-munka folyt az elmúlt években, részben a szakmai (számítástechnika, matematika) felhasználói körök, részben a nagyközönség számára. Sok egyéb mellett van itt egy E-lib nevű „virtuális könyvtár” témák szerint rendezett linkekkel, egy könyv- és könyvterjesztő-adatbázis, s a legújabb művészeti kísérleteknek is helyet adnak.

Szintén nagyszerűnek tartom azt, amit a KLTE Nyelvtudományi Tanszéke csinál. Természetesen, mint a legtöbb tanszéki Weben, náluk is megtalálhatjuk az oktatók névsorát és publikációit (esetenként teljes szöveggel együtt), de nekik sikerült saját szakmájukon belül egy valódi internetes témát is találniuk: magyar szlengszótárakat tesznek fel a Hálózatra. (És azt a Hackers' Jargon File óta tudjuk, hogy ez egy nagyon népszerű műfaj az Interneten!) Azt pedig, hogy egy egyetemi kollégium mit tud hozzátenni az Internethez, legjobban a BME Schönherz Kollégium Web szerverén lehet illusztrálni. Elképesztő gazdagságban burjánzott el ott pár év alatt az internetes szubkultúra, külön tanulmányt érdemelne lassan. És szerencsére nem ez az egyetlen példa, más kollégiumok, diáktársaságok is nagyon „szervezkednek”.

Azt hiszem az első olyan intézmény nálunk, amely kizárólag az Internetnek köszönheti a létrejöttét, a Soros Alapítvány C3 központja. A C3 honlapon ugyan nem könnyű kiigazodni (az egyébként eredeti ötletnek tűnő, periódusos rendszerhez hasonló tartalomjegyzék rublikáiban a kívülről számára rejtélyes rövidítések és projektnevek vannak, mögöttük meg néhol még rejtélyesebb oldalak), de mindenkinek érdemes gyakran odalátogatni a sok internetes és multimédia pályázati lehetőség, kezdeményezés, tanfolyam, támogatás, ingyenes géphasználat stb. miatt. A C3 különböző „cyberpunk” csoportoknak is helyt ad (pl. a már említett Pararádió), és van egy gyűjteményük új művészeti kísérletekből is. (Itt láttam eddig egyedül igazán ötletes, csak az Interneten megvalósítható „műalkotásokat”: pl. a Mokka Csoport „real time” időjárásjelző arcképét, vagy az e-mail üzeneteket VRML szoborrá titkosító programot.)

Kultúra:

A kultúra - és azon belül az irodalom és a képzőművészet - szerintem dicséretesen magas arányban szerepel a magyar Interneten. Igaz, először külföldi magyarok Web lapjain bukkantak fel az első Petőfi és József Attila versek (nyilván a magyar irodalomtól való elzártág miatt), de aztán gyorsan szaporodtak a hazai szervereken is a szép kivitelű verseskötetek (pl. Bertók László, Parti Nagy Lajos, Baka István), a novellák, az irodalmi folyóiratok. A MEK gyűjteményébe pedig egyre több mai író küldi el műveit, köztük teljes regényeket (többen sajnos kényszerből, mert a nyomtatott kiadásra nem sok reményük/pénzük van).

A Web itthoni megjelenésével szinte egyidőben sorra nyíltak meg a „virtuális galériák” is. Sokáig a legszebb kiállítás a pécsi „Csontváry Múzeum” volt, most pedig a nemrég átadott - már említett - „Festészet Magyarországon...” c. összeállítás az „etalon”. A klasszikus festményeknek ez az impozáns gyűjteménye talán az első olyan Web-anyag, ami nemzetközi színvonalú és értékű, és ami külföldről is sok érdeklődőt vonzhat - különösen, hogy teljes-értékű angol felület is készült hozzá.

Nemcsak kultúra, de leginkább ide tartozik az 1996-os „Internet Expo”-ra készült - s mára eléggé méltatlanul feledésbe merült - Magyar Pavilon. Készítői szerint átadásakor (tavaly márciusban) ez az összeállítás tette ki a magyar szervereken levő szövegek egyharmadát! Ezt ugyan nem tudom, hogy hogyan mérték le, de az biztos, hogy ez volt (és talán mindmáig ez) a legnagyobb hazai egységes tervezésű és kivitelű Web-anyag. Ráadásul rendkívül gyorsan készült el. Ennek a nyomai kicsit meg is látszanak rajta, és néhol nagyon különböző minőségű dolgok kerültek egymás mellé. Mindenesetre, amikor annak idején körülnéztem az Expo néhány más nemzeti pavilonjában, nekem messze a miénk tűnt a legszebbnek, legegységesebbnek, és ez volt az egyetlen, amelyik a kultúrát állította a középpontba, mégpedig igen széles palettát mutatva be. Kár, hogy nem készült belőle egyenrangú angol nyelvű változat is.

Emberek:

A magán homepage külön „művészeti ág” az Interneten. Nálunk is nagyon népszerű a dolog, főleg a diákok körében. (A Top100-ban jelenleg bejegyzett kb. 1,200 URL cím 30 százalékában van „~” karakter.) Többségük persze csak a készítője számára érdekes, legfeljebb néhány haver tud még róla. Egy átlagos homepage valami életrajzszerűséget, pár személyes fotót, kedvenc linket, és esetleg az illető hobbijával vagy munkájával kapcsolatos némi eredeti anyagot tartalmaz. Néha viszont rábukkanunk olyan egyéni oldalakra, amelyeken látszik, hogy irdatlan mennyiségű munka van mögöttük; egyesek szinte megszállottan építgetik HTML-lapocskákból virtuális otthonukat, egy vagy több témában minél több anyagot halmozva össze. Mindezt sokszor anélkül teszik, hogy különösebben érdekelné őket, hogy a több ezer befektetett munkaórát a külvilág kellően értékeli-e, vagy egyáltalán tudomást szerez-e róla. (A MEK számára gyűjtögetve nemegyszer találtam eldugott magán honlapokon fontos klasszikus

irodalmi műveket vagy komoly szakirodalmi publikációkat, miközben a lap számlálójá néhány tucat látogatót mutatott csak.) Ez nemcsak egy kevés elismeréssel járó műfaj, hanem nagyon múlandó is. A legtöbb egyetemista például csak addig engedheti meg magának a saját homepage fenntartását, amíg be nem fejezi a tanulmányait, utána az account megszűnik, a honlap eltűnik. De még ha sikerül is kiállni az idő próbáját, az egyszemélyes vállalkozások idővel túl sok energiát igényelnek, egy nagyobb Web anyag karbantartása és továbbfejlesztése már meghaladhatja tulajdonosa lehetőségeit, vagy egyszerűen elmegy a kedve tőle. (Ne felejtjük el azonban, hogy a komoly, „hivatalosnak” tűnő Internet információforrások között is sok olyan van, ami mögött valójában egyetlen lelkes ember áll, s nem az azt szolgáltató intézmény. Ez - mint korábban utaltam rá - nálunk különösen jellemző.)

Nem mondhatnám, hogy igazán otthon vagyok az egyéni (ott)honlapok világában, csak egy-két (virtuális) ismerőst említek meg, akikről tudom, hogy mennyit dolgoztak a lapjukon: Az Ali's Homepage például az előbb felsorolt szokásos elemeken kívül tartalmazza tulajdonosa, Perlaki Attila teljes, nem csekély „életművét” is: szakmai és irodalmi szövegeket (köztük egy igen jól megírt tankönyvet, amely a személyes homepage készítésének rejtelseibe vezet be). Werner „Dirk Gently” Zsolt sokat szenvedett ;-) honlapja nem a szépségével vonzza a látogatókat. Itt semmi sincs a magán homepage-ek kötelező alkotórészeiből, viszont korábban itt volt a világ legnagyobb finn nyelvű elektronikus szöveggyűjteménye (rengeteg szkenneléssel eltöltött éjszaka eredménye), továbbá „mellesleg” tartalmazza az összes Rejtő Jenő könyvet, és hiperaktív tulajdonosa most éppen a teljes magyar filmművészet digitalizálásán dolgozik. ;-) Vonyó Attila szintén elég puritán honlapot tart fenn, de itt van a forrása annak az angol-magyar szótárnak, mely már több mint 160 ezer szóalakot tartalmaz, és amelyből sok helyen készíthetünk online kereshető változatot is. A rendkívül népszerű szótár használói közül kevesen tudják, hogy egy magáncélra készült szöszedetből tanul évek óta angolul (és magyarul) az egész Internet-világ. A JATE egyik gépén Szász Imre dolgozik, és (sok egyéb mellett) teszi fel szorgalmasan kedvenc irodalmi műveit és dalait (kottázva!) a Hálózatra. Bodoky Tamás pedig önmagában is egy intézmény, a magyar Internet egyik kulcsfigurája. Web-lapján számos, vitára ösztönző írását olvashatjuk, és megtaláljuk mindazokat a projekteket, mozgalmakat, melyeknek elindítója vagy résztvevője.

Települések:

Az emberek mellett a települések is egyre sűrűbben jelentkeznek a Hálózaton. Az ilyen honlapok kis késéssel kezdtek feltűnedezni nálunk, illetve kezdetben egyetemi, kutatóintézeti Web szervereken kezdtek el város- vagy megye-bemutatókat készíteni, több-kevesebb sikerrel. (Ezek az anyagok mostanában kezdenek átvándorolni a helyi önkormányzat, idegenforgalmi cég, vagy Internet-szolgáltató szervereire - néha a készítőikkel együtt.) Sokáig a „HomePécs” volt a legszebb és a BGYTF-en készült „Nyíregyháza” a legváltozatosabb hazai város-honlap. Most már egyre profibb és szebb anyagok jelennek meg (érdemes megnézni például Sopron vagy Orosháza ismertetőjét). Sajnos a legtöbb helyen csak a „kötelező” dolgok vannak (történelem, látnivalók, városképek és -térképek, rendezvények, vendégekönyv), és meglehetősen „hivatalos” (értsd: unalmas) a stílus. A város napi élete, hangulata nem jön át a statikus Web-lapokon. Az egyik biztató kivétel a szegedi „Virtuális Városháza”, ahol már van valami élet, megindult a kommunikáció Szeged lakosai és az önkormányzat között.

Cégek:

A vállalatok, kft-k, boltok, éttermek stb. bemutatkozó vagy reklám oldalai egyre nagyobb részét teszik ki a Webnek. Az újonnan bejelentett szerverek listái alapján szerintem (darab-számra) már nálunk is a homepage-eknek több mint a fele ebbe a kategóriába tartozik. Én legkevésbé ezt a műfajt ismerem, nagyon ritkán tévedek be egy-egy ilyen „céges” oldalra, és

olyankor is többnyire gyorsan menekülök onnan. :-) Amennyire látom, a legtöbb ilyen lap egy szimpla vagy éppen nagyon is csillogó-villogó „reklámplakát”, elektronikus „újsághirdetés”, jobb esetben egy korrekt és informatív prospektus, termék- vagy szolgáltatás-katalógus. Nem sokan próbálkoznak ezen túlmenni, interaktív szolgáltatásokkal vagy közérdekű tartalommal odacsábítani a hálózati böngészőket. De ez világjelenség, a legtöbb cég még nem igazán tudja, hogy mit kezdjen ő az Interneten, csak azt, hogy ott kell lennie.

Kivételek persze a távközlési és számítástechnikai cégek (különösen az Internet-szolgáltatók, akiket a verseny is kényszerít az ötletes vagy legalább látványos Web-szerver kialakítására), továbbá a szellemi termékekkel kereskedők (pl. könyves- és lemezboltok), a bankok, az idegenforgalmi irodák, a csomagküldő szolgáltatók stb. Ezek nálunk is egyre jobban igyekeznek, de nem tudom igazán összehasonlítani őket, kiemelni a jó példákat. Láttam, hogy van már nálunk is home-banking és home-shopping (pl. Internetto Áruház), ám egyiket sem próbáltam ki, így nem tudom megítélni, hogy milyen szolgáltatást nyújtanak. De ezekben az esetekben már nem is az Internet a lényeg, a számítógépes hálózat csak egy közvetítő eszköz a vásárlók, ügyfelek elérésére.

7.

Befejezésként még néhány gondolat: Bár a fentiekben többségben voltak a kritizáló megjegyzések, de ezek nagy része inkább „építő jellegű kritika”, összességében úgy látom, hogy a magyar Hálózat igazán szépen fejlődött eddig, jelentős hátrányt sikerült ledolgoznunk, a környező országokkal szemben bizonyos előnyre is szert tettünk, amit még most is tartani tudunk, és sokkal jobban állunk ezen a téren, mint amit az ország általános gazdasági helyzete indokoltta tennie. Továbbra is bízom abban, hogy a magyaroknak nagyon fog tetszeni az Internet, ha majd valóban társadalmi méretű jelenséggé válik. És bármilyen irányt is vesz a hazai Internet fejlődése, addig nincs baj, amíg a szabadon érvényesülő „evolúció” határozza meg a fejleményeket. Főleg keseregni az elüzletiesedésen, a sok „szemeten” és egyéb negatív tendenciákon. Bízhatunk az Internet öntisztító mechanizmusában, hiszen problémák mindig is voltak a Hálózaton, csak korábban főleg technikaiak, mostanában meg inkább kulturálisak. Akkor lesz csak baj és akkor kezdhethetjük kongatni a vészharangokat, ha valahogy meghatározóvá tudnak válni rajta a médiacégek, a politikai erők, vagy más hatalmi csoportok, mert ezek csak egy újabb TV-csatornát csinálnak belőle, ami már nem lesz Internet, még ha annak is hívják majd.

A szövegben említett hazai információforrások URL címei:

Ali's Homepage

<http://kvtlinux.lib.uni-miskolc.hu/ali/>

Baka István versei

<http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/exhib/baka/>

Bertók László versei

<http://ipisun.jpte.hu/pecs/bertok/>

BGYTF Nyiregyháza Homepage

<http://www.bgytf.hu/nyiregy/>

BKE Központi Könyvtár Web

<http://pernix.bke.hu/>

BME Könyvtár Web

<http://www.kkt.bme.hu/>

Bodoky Tamás Homepage

<http://caesar.elte.hu/~bodoky/>

C3 Web

<http://www.c3.hu/>

Csontváry Múzeum

<http://www.jpte.hu/pecs/varos/kepek/csonti/csontvary.shtml>

Danubius Cappuccino

<http://www.datanet.hu/cappuccino/>

Felkínálom

<http://www.datanet.hu/felkinalom/>

Festészet Magyarországon

<http://www.kfki.hu/~arthp/keptar/>

Filmkultúra

<http://helka.filmkultura.iif.hu/>

Frei Dosszié

<http://www.extreme.hu/dosszie/>

Gépnarancs

<http://caesar.elte.hu/~bodoky/gepnar/>

HIX Web

<http://www.hu.hix.com/>

HomePécs

<http://www.jpte.hu/>

HUDIR

<http://www.net.hu/Magyar/hudir/>

Hullámvadász Honlap

<http://emc.elte.hu/~hargitai/media/>

Hungarnet Egyesület

<http://www.hungarnet.hu/>

HVG

<http://www.hvg.hu/>

Infopen
<http://www.eunet.hu/infopen/>

Internet Galaxis '97
<http://www.inf.bme.hu/internet.galaxis/ig97/>

iNteRNeTTo
<http://www.idg.hu/internetto/>

IRC Web
<http://irc.fok.hu/>

JATE Könyvtár Web
<http://www.bibl.u-szeged.hu/>

Karinthy Gimnázium Web
<http://www.karinthy.c3.hu/karinthy/>

KFKI Web
<http://www.kfki.hu/>

KLTE Könyvtár Web
<http://www.lib.klte.hu/library/>

KLTE Nyelvtudományi Tanszék
<http://dragon.klte.hu/~mnytud/mnytud.htm>

KözElKat
<http://www.kozelkat.iif.hu/>

Magyar Elektronikus Könyvtár
<http://www.mek.iif.hu/>

Magyar Honlap
http://www.fsz.bme.hu/hungary/homepage_h.html

Magyar Linux Alapítvány
<http://mla.telnet.hu/>

Magyar Narancs
<http://www.net.hu/narancs/>

Magyar Pavilon
<http://www.idg.hu/expo/>

Magyar Rádió
<http://www.radio.hu/>

Magyar Televízió
<http://www.mtv.hu/>

MKM Web
<http://www.mkm.hu/>

Nemzeti CERT
<http://www.cert.iif.hu/>

Népszabadság Online
<http://www.nepszabadsag.hu/>

NIIF Web
<http://www.iif.hu/>

Orosháza Homepage
<http://www.orosshaza.com/>

Parti Nagy Lajos versei
<http://sophia.jpte.hu/other/pnl/>

Repeta

<http://www.repeta.hu/>

Schönherz Kollégium Web

<http://balu.sch.bme.hu/>

Sopron Homepage

<http://www.sopron.hu/>

Szabad Szoftver Alapítvány

<http://www.tarki.hu/SSA/>

Szász Imre Nyitóoldala

<http://www.jate.u-szeged.hu/~szaszi/>

SZTAKI Web

<http://www.sztaki.hu/>

Top-100

<http://top100.isys.hu/>

Virtuális Városháza - Szeged

<http://www.tiszanet.hu/szeged/index.htm>

Vonyó Attila Homepage

<http://www.vein.hu/~vonyoa/>

Werner „Dirk Gently” Zsolt

<http://cyberspace.mht.bme.hu/~dirk/>

Szakkifejezések, nevek és rövidítések magyarázata:

AltaVista - Az egyik legnépszerűbb amerikai keresőrendszer a Web oldalakon és a news üzenetekben előforduló szavakra való rákeresésre.

Arpanet - Amerikai katonai célú hálózat a '60-as évek végén; az Internet elődje.

ATM - Korszerű, nagysebességű számítógépes adatátviteli eljárás. (Asynchronous Transfer Mode)

baud - Az adatátvitel sebességének mértékegysége, kb. megegyezik a másodpercenként átvitt bitek számával.

BBS - Telefonhálózaton át elérhető, jellemzően magánszemélyek által működtetett számítógépes „faliújság”, file-archívum és kommunikációs fórum. (Bulletin Board System)

Berners-Lee, Tim - A World-Wide Web kitalálója a svájci CERN fizikai kutatóintézetben.

BITNET - Nagy IBM számítógépekre alapozott világméretű hálózat, elsősorban a '80-as években virágzott.

C3 - A Soros Alapítvány által létrehozott Internet- és multimédia-oktató, -fejlesztő és -szolgáltató központ Budapesten.

Compuserve - Amerikai eredetű, de ma már világméretű, előfizetési számítógépes hálózat és szolgáltató. A '80-as években és a '90-es évek elején élte virágkorát.

cyberpunk - A Hálózat (ill. általában a legújabb elektronikai és számítástechnikai eszközök) használatát életformaként művelő fiatalok és sajátos szubkultúrájuk neve.

Dialog - Nagy hálózati adatbázisszolgáltató-központ az USA-ban, elsősorban tudományos és üzleti információkat szolgáltat az előfizetőinek a '70-es évektől.

EFF - A számítógépes hálózatokon érvényes „szabadságjogokért” is harcoló, amerikai eredetű szervezet. (Electronic Frontier Foundation)

EIKöB - Középiskolák számára indított projekt, amely olcsó elektronikus levelezési lehetőséget biztosít telefonvonalon keresztül. (Elektronikus Levelezési Kör Bővítése)

e-mail - Számítógépes hálózaton küldött üzenet (elektronikus levél), illetve ennek a levélküldő szolgáltatásnak a neve.

FAQ - Egy hírcsoportban vagy levelező listán egy bizonyos témában leggyakrabban feltett kérdéseket és a rájuk adott lehető legjobb válaszokat tartalmazó összeállítás (Frequently Asked Questions).

flame - Hálózati kommunikáció közben előforduló ingerült szóváltás, támadó hangvételű vita.

Freenet - Amerikai eredetű mozgalom egyszerű, de nagyon olcsó vagy ingyenes hálózati hozzáférést biztosító rendszerek létrehozására egy-egy település vagy lakóközösség számára. A '80-as évek második felében indult.

FTP - Számítógépes állományok gépek közötti megbízható másolására szolgáló eljárás és program az Interneten. Az FTP-t gyakran public domain szoftverek nagy file-archívumokból való letöltésére használják. (File Transfer Protocol)

FYI - Különböző hálózati témákban készült tájékoztató anyagok összefoglaló neve. (For Your Information)

gateway - Két különböző hálózat vagy hálózati szolgáltatás között átjárást biztosító számítógépes rendszer.

gopher - Hierarchikus menürendszert használó, kliens-szerver alapú eljárás és szolgáltatás az Interneten található - elsősorban szöveges - állományok és információforrások közötti navigáláshoz; a '90-es évek elején volt népszerű.

Hackers' Jargon File - A '70-es évek óta bővített angol nyelvű értelmező szótár a számítástechnikában és a hálózatokon használt szleng és szakzsargon kifejezéseinek, rövidítéseinek magyarázatával.

HBONE - A '90-es évek első felében kiépült magyar Internet gerinchálózata, a nagyvárosokat köti össze gyors bérlet vonalakkal.

Heuréka - A magyar Web oldalakon és elektronikus újságokban szereplő szavakat visszakereshetővé tevő szolgáltatás az Interneten. (A „magyar AltaVista”.)

hipertext - Olyan számítógépes szöveg, melynek egyes pontjairól egy mutató (link) segítségével egy másik pontra vagy egy másik szövegre lehet ugrani.

hipermédia - A hipertext elvének kiterjesztése úgy, hogy a szöveg mellett képek és hangok is szolgálhatnak mutatóként vagy hivatkozásként. A World-Wide Web a világ legnagyobb hipermédia rendszere.

HIX - Hollósi Józsi által alapított és nagyon népszerűvé vált szolgáltatás az Interneten, mely eredetileg a külföldön élő magyaroknak kívánt kommunikációs fórumot biztosítani (Hollósi Information Exchange).

home-banking - Pénzügyek intézése otthonról (távolról) számítógépes vagy telefon hálózaton keresztül.

homepage - Egy Web szolgáltatás kezdőoldala, melyen rendszerint valamilyen tartalomjegyzék (is) van az ott található információk közötti eligazodáshoz.

home-shopping - Vásárlás intézése otthonról (távolról) számítógépes vagy telefon hálózaton keresztül.

honlap - A „homepage” egyik elterjedt magyar fordítása.

HTML - A World-Wide Web hipermédia oldalainak szerkesztéséhez használt szabványos leíró- vagy parancsnyelv (HyperText Markup Language).

HUDIR - A legnagyobb témák szerint rendezett tartalomjegyzék szolgáltatás a magyar internetes információforrásokról.

Hungarnet - A magyar „akadémiai” (tudományos és oktatási) Internet hálózat (a HBONE) felhasználóit tömörítő egyesület.

Internet - Kisebb, helyi számítógépes hálózatok összekapcsolásával létrejött világméretű rendszer, mely az Arpanetből nőtt ki a '70-es években.

IRC - Több személy egyidejű írásos „beszélgetését” lehetővé tevő szolgáltatás az Interneten. Leginkább a telefonos party-vonalakhoz vagy a CB rádióhoz hasonlít. (Internet Relay Chat)

ISDN - Hagyományos telefonvonalakon való digitális adat-, hang- és képtovábbítás szabványa. Jobb és gyorsabb kommunikációt biztosít, mint a régebbi, modemes analóg megoldás. (Integrated Services Digital Network)

Java - Új programozási nyelv, mellyel különböző rendszerű gépeken egyformán működő szoftverek írhatók. Különösen nagy jelentősége van az Interneten és az újabb Web-kliensek már képesek az ilyen programok futtatására.

kliens - A kliens-szerver alapon működő hálózati szolgáltatásoknak az a része, mely a felhasználó gépén fut. A kliens program lekéri a távoli gépen levő szervertől a szükséges adatokat, állományokat és megjeleníti azokat.

link - Hipertext vagy hipermédia rendszerekben előforduló hivatkozás, mutató, mellyel a felhasználó a szöveg vagy alkalmazás egy másik pontjára tud ugrani.

Linux - Ingyenes Unix-típusú operációs rendszer, melyet önkéntesek sokasága fejleszt, a Hálózaton át együttműködve.

lista - Levelezőcsoport, melynek tagjai egy közös elektronikus postafiókot használva írhatnak egymásnak, kérdéseket tehetnek fel, vitatkozhatnak valamilyen témakörben.

MEK - Magyar vonatkozású tudományos, oktatási vagy kulturális célú, számítógépes szöveges dokumentumok gyűjtésére és katalogizálására indult kezdeményezés, illetve az ezekből készült archívum (Magyar Elektronikus Könyvtár).

MKM - Művelődési és Köznevelési Minisztérium.

modem - A számítógépek digitális jeleit analóg hangjelekké alakító és visszaalakító eszköz. Lehetővé teszi két számítógép telefonvonalon való összekapcsolását.

MS-Network - A Microsoft cég nemrég indult és egyre jobban növekvő előfizetési hálózata és tartalomszolgáltatása.

MUD - Hálózaton át játszható többszemélyes játékok összefoglaló neve. Leginkább a szerepjátékokhoz és a „máskálós” típusú számítógépes játékokhoz hasonlítanak, a játékosok egy - általában szövegesen leírt - virtuális helyszínen mozgatják a szereplőket (Multi-User Dialogue/Dimension/Dungeon).

Netikett - A számítógépes hálózatokon érvényes írott és íratlan illemszabályok összefoglalása.

Netscape - A Web oldalak megjelenítésére használható legnépszerűbb kliens program (böngésző), illetve az ezt gyártó cég. Eredetileg egy kutatóintézetben írták meg a Netscape első változatainak programját.

news - Eredetileg a Usenet hálózaton működő, de később az Internetre is áttért nyilvános „faliújság” szolgáltatás. A news szervereken a legkülönbözőbb témákban akárki elhelyezhet üzeneteket, leveleket, melyeket egy news klienssel szintén bárki elolvashat és válaszolhat rájuk.

newsgroup - A news szolgáltatás valamely tematikus csoportjának neve. Ezek a hírcsoportok a szervereken hierarchikus rendbe vannak szervezve témájuk szerint.

NIIF - Az X.25, majd később az Internet hazai kiépítésére a '80-as évek második felében indult kormányprogram (Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztés).

NKA - Nemzeti Kulturális Alap.

online - Hálózaton elérhető vagy élő hálózatos kapcsolatban levő dolgok jelzője.

PPP - Olyan eljárás, amellyel teljes értékű Internet kapcsolat hozható létre telefonvonalon keresztül is. A SLIP technika korszerűbb változata. (Point-to-Point Protocol)

Prodigy - A CompuServe-hez hasonló amerikai előfizetési számítógépes szolgáltató, elsősorban magán és üzleti célú információkat kínál. A '80-as években volt igazán népszerű.

protokoll - Szabványosnak tekinthető eljárás, amely valamilyen számítógépes hálózati funkciót (pl. adattovábbítás, levélküldés, különböző alkalmazások) szabályoz.

public domain - Nyilvánosan közzétett szoftver vagy más számítógépes állomány, illetve az ilyen anyagoknak az összefoglaló neve. A public domain „közprogramok” vagy ingyenesek, vagy csak rendszeres használat esetén illetve egy megadott kipróbálási idő után kell fizetni utánuk.

push technológia - A World-Wide Weben használt új technika, melynél a Web szerver külön egyedi kérés nélkül is elküld bizonyos információkat a kliensnek. Így például egy előre kiválasztott témában automatikus hírszolgálat valósítható meg.

real time - A valódi világban zajló eseményeket gyakorlatilag azonnal, „valós időben” követő számítógépes alkalmazás.

RFC - Az Interneten használatos eljárásokat (protokollokat) és egyéb egységesítést igénylő dolgokat leíró dokumentumsorozat összefoglaló neve. Ezek a szövegek egy, a hálózaton közzétett munkaanyag nyilvános vitája után nyerik el végső formájukat. (Request For Comments)

SLIP - Olyan eljárás, amellyel teljes értékű Internet kapcsolat hozható létre telefonvonalon keresztül is, pl. futtathatók a grafikus kliens szoftverek is és egyszerre több ablakban lehet dolgozni. (Serial Line Interface Protocol)

spam - Az a jelenség, amikor valaki reklám vagy bosszantási célból egyszerre nagyon sok listára vagy hírcsoportba küldi el ugyanazt a levelet. A Netikett egyik legdurvább és leggyakoribb megsértése.

SuliNet - Az MKM által az idén indított program a magyar középiskolák és az általános iskolák egy részének Internetbe való kapcsolására.

szkennelés - Papíron levő szövegek vagy képek számítógépbe vitele egy „scanner” nevű eszközzel.

szerver - A kliens-szerver alapon működő hálózati szolgáltatásoknak az a része, amely a szolgáltató számítógépén fut, illetve maga ez a gép. A szerver program elküldi a felhasználónak a kért adatokat, állományokat, majd lebontja a kapcsolatot a klienssel.

TCP/IP - Az Interneten való adattovábbításra használt eljárás (protokoll). Ez a közös „nyelv” teszi lehetővé, hogy a különböző rendszerű helyi hálózatok és számítógépek kommunikálni tudjanak egymással. (Transmission Control Protocol/Internet Protocol)

telnet - Az az eljárás és szoftver az Interneten, amellyel a felhasználó egy távoli számítógépet úgy használhat, mintha ott ülne előtte, vagy annak egy terminálja előtt.

tükrözés - Egy hálózati szolgáltatás - általában egy Web anyag vagy egy FTP-vel elérhető szoftver-archívum - „egy az egyben” való lemásolása egy másik szolgáltató számítógépre (lehetőleg az eredeti tulajdonosának az engedélyével).

Unix - Nagyobb teljesítményű számítógépek többfelhasználós operációs rendszere. Az Interneten sokáig szinte csak Unix szerverek voltak.

Usenet - Unix gépek közötti állományküldésen alapuló világhálózat. Legnépszerűbb szolgáltatása a „news”.

VRML - Háromdimenziós képek, „virtuális terek” létrehozására alkalmas szabványos leíró- és parancs-nyelv. A VRML „világok” az Interneten keresztül összekapcsolhatók egymással. (Virtual Reality Modeling Language)

WAN - A nagy kiterjedésű (országos vagy világméretű) számítógépes hálózatok összefoglaló neve. (Wide Area Network)

World-Wide Web - A hipermédia elvére épülő, kliens-szerver alapú eljárás és szolgáltatás az Interneten. A Web oldalakon levő mutatók (linkek) megkönnyítik a felhasználónak az Interneten való navigálást, a más szervereken levő hasonló témájú anyagok megtalálását. A WWW a '90-es évek második felében lett igazán népszerű.

X.25 - Szabványos adattovábbító eljárás (protokoll), illetve az ezt használó nagyterületű hálózat neve. A '80-as években terjedt el a világon.

Yahoo - A legnagyobb témák szerint rendezett tartalomjegyzék szolgáltatás az internetes információ-forrásokról az USA-ban. Két egyetemista saját célból készített link-gyűjteményéből nőtt ki.

Zimmerman, Phil - A PGP nevű, az Interneten is nagyon népszerű titkosítóprogram megalkotója.

ITTHONI HÁLÓTÁRSAIM

Schiller Róbert

<schiller@sunserv.kfki.hu>

(*A krétai lineáris B*) Az európai írás - és beszéd - történetének szép mítosza. Nem baj, ha nem igaz. Sokáig nem tudták, hogy milyen nyelven beszéltek az emberek a minoszi Krétán. Pedig maradtak ránk írásos emlékek szép számmal. Meglepően szép számmal. Égetetlen agyagtábláscskára írtak ugyanis főként a krétaiak, és az évenkénti heves esőzések el kellett volna, hogy áztassanak minden feljegyzést. Nagy szerencsénkire Krétán időnként tűzvészek tomboltak, a felírtos táblák kiégtek. A knosszoszi palota archívumában így például valami nyolcezer tábla maradt fenn. Ennyit a bőségesen fellelhető információhordozóról. Az információ feltárása már nehezebb feladatnak bizonyult. Annyira, hogy a régebbi eredetű, lineáris A-nak nevezett írást mindmáig nem sikerült senkinek sem megfejtenie. A későbbi időkből, a Kr. e. 14.-12. századból származó lineáris B-írást azonban, amelyet sok, Görögországban feltárt leleten is megtaláltak, egy fiatal angol építész, Michael Ventris 1952-ben megfejtette, még pedig úgy, hogy nem állt kétnyelvű felirat a rendelkezésére. A teljesítménynél csak az eredmény volt meglepőbb: az, hogy ezeknek a feliratoknak a nyelve görög. Vagyis ebben az időben Krétán is, a Balkán félsziget déli részén is görögül beszéltek az emberek.

Ezen a nagyon fontos tényen kívül a feliratok nem sok mindent árulnak el szerzőikről. Ez az, ami miatt most írok erről. Ventris nem a homéroszi eposzok ősi változatát találta meg, nem halottas könyvet, nem is imaszövegeket vagy varázsmondókákat. Ezeken a táblákon csak rövid jegyzékeket, leltárakat lehet olvasni. Az ember kicsit csalódott: érdemes egy leltárkönyvért kitalálni az írást? De lehet éppen lelkesedni is ezért a tapasztalatért. Mintha ezek a táblák egy olyan korszak felől tanúskodnának, amikor az emberek az igazán fontosat még szóban tudták közölni egymással, és nem fenyegette őket az a veszély, hogy elfelejtenek olyasmit, amit érdemes megjegyezni. Például egy mítoszt vagy egy verset. A felejtés ellen óvó írást csak a könnyen felejthető, mert efemér mondanivaló rögzítésére kellett használniuk. Az csak sokkal későbbi tapasztalata lehetett az emberiségnek, hogy a fontosat és a szépet, a szentet és a félelmeset is le kell írni. Olyan koroké, amikor a memória elveszítette érzékét a minőség iránt.

Azt szeretném kideríteni, hogy az Internet ma Magyarországon elérte-e, meghaladta-e a lineáris B-írás tartalmi színvonalát. Adatokat közlünk? Beszélgetünk is? Csak beszélgetünk? Kérdőíveket olvasunk? Érdemes egy kérdőívért kitalálni az Internetet?

(*Zsörtölődés*) „Ah mely hátra vagyunk!” - kiáltja Kisfaludy Károly külföldet járt ficsura, ha nem ízlik a leves. Bezzeg Párizsban! Itthoni viszonyaink mucsai lenézése (jól értsük a szót: nem a viszonyok, mi magunk vagyunk mucsaiak ilyenkor) része a nemzet karakterének. Nem kívánok azzal hivatkozni, hogy kivételes alkat lennék. Tehát! Néhány hónapja elhatároztam, hogy - életemben először - elmegyek a bécsi Operába. Ebből a célból beütöttem az AltaVista (<http://www.altavista.digital.com/>) kereső programba annyit, hogy VIENNA, mire megjelent a városról szóló home-page, amelynek a menüje elkormányozott az Opera műsorához, a nézőtér alaprajzához és a helyárahhoz. Összeegyeztetvén kívánságaimat (a szellemieket) lehetőségeimmel (az anyagiakkal), felhívtam a képernyőről leolvasható bécsi telefonszámot, és pesti bank-számlám terhére rendeltem két jegyet. Amelyeket két héttel később, előadás előtt a pénztárnál át is vehettem. Nagyon felnőtt nyugat-európainak éreztem magam, és a tapasztalat megérte a Bűvös vadászt.

Megpróbáltam ugyanezt a budapesti Operával is. Hagyjuk! Budapest nevére az AltaVista hatalmas információs anyagot ad, városképeket láthatunk, a város történetéről lehet olvasni, szállodák előcsarnokaiban osztogatott idegencsalogató szövegek tűnnek fel a képernyőn - de az Operához csak nem jutottam el. Pedig a Pesti Est (<http://www.hir.hu/pestiest/>) című műsorújsághoz egy sor különféle hálózati cím és menü elvezet. No most könnyen meglehet, hogy én voltam ügyetlen, és a Hősök terét ábrázoló fotók között meg lehetett volna találni az Opera műsorát is. Megeshet. De csak nem voltam ügyetlenebb, mint amikor Bécset próbáltam! Bizonyára igaza van gróf Esterházy Mátyásnak: Bécs olyan mint Budapest, csak működik.

Párizs közlekedési hálózatát, a városi járatok menetrendjét minden nehézség nélkül megtalálom. Budapestét még nem sikerült. Londonról több hasznos (a londoniaknak hasznos), naprakész információhoz jutok, mint akármelyik magyar városról. A MÁV vagy a MÁVAUT menetrendjét sem találtam még meg. Ha ezt tekintem, a hazai Internet igazán nem lineáris B. Nem a kopár célszerűség vezeti a kialakulását.

Ez természetesen igazságtalan ítélet. Nagyon sok részinformációt szereztem már: intézmények telefonszámától és régi kollégák e-mail címétől kezdve, folyóiratok lelőhelyén át a Pannoni Apátság (<http://www.osb.hu/>) látogatási rendjéig. Az ország honlapja, ellentétben a fővárosával, rendezett és áttekinthető. Sok nagyobb-kisebb városé is az. Rendezett, áttekinthető és statikus. Úgy és olyan jól használható, mint akármilyen, gondosan szerkesztett kézikönyv vagy útmutató. Annál nem jobban.

(Elrettentő példa) Nem lenne sok értelme, hogy udvariasabban fejezzem ki magamat. Most jelent meg a hálón egy új folyóirat, a címe Írás: Tegnap és Holnap (<http://www.oszk.hu/kiadvany/iras>), témaköre a bibliológia, vagyis (mint most megtanultam) a bibliográfiával, könyvszociológiával, az írásos kommunikáció eszközeivel és lehetőségeivel foglalkozó tudomány. Félreértés ne essék, természetesen nem merészkedem a nagy tudású és vitathatatlan tekintélyű szerzők érdekes és fontos témákat alaposan feldolgozó, esetenként részletesen adatolt cikkeivel vitába szállni. Elrettenésemet az okozta, hogy megítélésem szerint mennyire nem értették meg a szerzők a kezükbe jutott eszköz természetét. Érdekes és fontos folyóiratcikkeket közölnek, egyik-másik közülük még annak is terjedelmes, érvelnek, cáfolnak, okadatoznak - és szemmel láthatóan éppen azt nem ismerik fel, amiről ők maguk egyfolytában beszélnek: hogy az információközlés új eszköze és módja megváltoztatja az információ természetét is. Ezek a tudós írások nem Internet cikkek; ezek folyóiratba vagy könyvbe kívánczó tanulmányok, amelyeket valami okból (bizonyára a tévesen értett korszerűség okából) az Interneten át terjesztenek. Érdeklődő olvasóik türelmének és szemének kárára.

Nem korrekt a mérce, amelyet most alkalmazni fogok, hiszen magam is sok ellenpéldát ismerek, mégis szembeötlő, hogy ez a folyóirat sehol sem kék. Pontosabban szólva, az egyes cikkek irodalmi hivatkozásaihoz vezetnek csak el bizonyos kék számok. Ahogyan azt a hagyományos cikkeknel megszoktuk. De linkek, hivatkozások, karácsonyfaszerűen felnyíló információs utak sehol sincsenek benne. Az új lehetőségről írva, ezt az új lehetőséget alkalmazva, éppen azt nem használják, ami benne új. Az viszont kétségtelen, hogy minden cikkben előfordul búsán a Gutenberg-galaxis kifejezés. A legtöbbjében sokszor.

(Őslelet) Zolnay Vilmos nyelvészprofesszor az ötvenes évek közepe táján sokat panaszkodott hallgatóinak arról, hogy élete nagy munkáját, a pesti fattyúnyelv (magyarul: szleng) szótárát nem képes kiadatni. Nem volt rá érdeklődés. - De igaz - fűzte hozzá a professzor -, az ilyen gyűjtés soha nem érhet véget. Nemcsak az anyag nagy terjedelme, hanem gyors változékonysága miatt sem. A fattyúnyelvet nem konzerválja az írás, szavak születnek és tűnnek el, a jelentésváltozások néha a szó szoros értelmében leírhatatlanul gyorsak.

Ennek a szótárnak egy része jelent most meg a hálózaton (http://mnytud.arts.klte.hu/szleng/hu_slang.htm). Így végre megtudhattam, hogy porcelánfuvar volt a neve a bérkocsi céltalan kószálásának szerelmespárok szolgálatára. (Céltalan?) Meg kell vallanom, élvezettel pergettem a képernyőt. De hogy ez az anyag a hálózatra került, annak bizonyára egyetlen oka volt: a nyomdánál minden olcsóbb.

(Színek) A funkcionális kék mellett mindenféle egyéb is. Sárga háttéren rózsaszín betű (vagy fordítva), sötétszürke alapon közepszürke ábra, félkörívbe elhelyezett, gót betűket utánozó felirat a legfontosabb információkkal, a képernyő zöld réjtén sötétkéken átsobogó patak mögé rejtett világoskék szöveg - akárhogy is próbálom ezt leírni, kevés a szó: tessék megnézni egy elmés és nagy grafikai fantáziával megáldott szerkesztő egy lapját. Szemgyönyörködtető, vonzó, ízléses és felháborítóan olvashatatlan. Esedezem, ez a dolog nem óvodai rajzasztal kiöntött vízfestékkel, hanem felnőttek látszani kívánó polgártársaink fontosnak látszani kívánó munkaeszköze.

(Vicc és vers) Ez nehéz kérdés. A háló egyik legfontosabb, műszaki természetéből is fakadó tulajdonsága, hogy mindenkinek nyitva áll. Akármelyikünk lehet író és lehet olvasó. Ez az Internet ereje. Könnyű hozzáférhetősége okán olyan vonzó, mint dilettáns tájképfestőnek az üres vászon, vagy malackodó kiskamasznak a fehér házfal. Ez a gyengesége.

Szándékosan nem írom ide (úgyis megtalálja, aki még eddig meg nem találta) a viccgűjtemény helyét. Ezzel több bajom is van. Viccet mesélni, viccet hallgatni jó dolog. Viccmesélésből délutáni programot csinálni, csattanókat láncban sorjáztatni szellemtelen dolog, épp azt lúgozza ki a viccből, ami annak a legnagyobb értéke: a meghökkenést, az abszurdum váratlan felismerését. Ez - elismerem - ízlés dolga; aki szereti az ilyen gűjteményeket, olvassa csak vígan, ha közben víg tud maradni. A viccek között persze találtam néhány jót, találtam mérhetetlenül sok régit, mesterkéltén aktualizáltat, szellemtelent - és találtam nem kevés ellenszenveset és undorítót. Nem tudom, hogy ezeket ki kell-e gyomlálni. Függetlenül a műszaki és szervezési nehézségektől: ízlésterror? erkölcsi és politikai cenzúra? gyomorhajos humortalanság? Másfelől: ferde ízlés? erkölcsi és politikai kártevés? fafejű vihogás? Ez persze minden demokratikus állam, minden magát liberálisnak tekintő közösség gondja, a nyomtatott sajtóval vagy a filmmel kapcsolatban éppen úgy, mint a Speaker's Corner fajgyűlölő néger szónokait hallgatva. Bizonytal nem én fogom megoldani a problémát. De védekezem: ezt a helyet nem keresem meg újra.

A dilettáns költővel kevesebb a bajom. Főleg, ha olyan szerény vagy gyáva, mint amilyenel épp most találkoztam: oda se írta a nevét a versei alá. Ő az irodalmi folyóirat (bármelyik, mindegyik folyóirat) szerkesztőjének a cenzúráját, értsd: hozzáértő bírálatát kerülte el, és mégis nyilvánossághoz jutott. Bizonytal nem kevés keserű tapasztalatnak van birtokában, és ezeket szaporítani semmi kedve. Hogy ez a lopott nyilvánosság mennyit ér, ő tudja. „Egy rossz költő mily megindító. ... kiadatlan verseit fűtyörészi / a téli szélnek.” - írta Kosztolányi. Akkor még a szélnek fűtyörészte őket. Boldog idők!

(Levélváltás a főpolgármesterrel) Az iNteRNeTTo (<http://www.idg.hu/internetto/>) alaposan bejáratozott újság. Szerkesztői szemmel láthatóan jól ismerik, jól használják a műszaki lehetőségeket, amúgy napilapot szerkesztenek, amely persze frissebben tudja (tudná) megújítani a híryanagát, mint a nyomtatottak, kissé trágárabb is, mint azok, láthatóan abból az elterjedt hiedelemből kiindulva, hogy aki olyan rendkívüli intellektus, hogy ismeri a gép és a hálózat működtetéséhez szükséges ötven angol szót, annak az egoja is erőteljesen fejlett: régen elfelejtette már, hogyan szidta meg a nagymamája, ha otthon is úgy beszélt, mint a 3.b-ben (elemi iskola).

Olvasói levelezés is van benne, ahogyan azt csak valamikor száz éve vagy még régebben a Times szerkesztői felfedezték. Itt a gyorsaság, közvetlenség, a személyesség, vagy annak legalább is a látszata, a nagy előny. Budapest főpolgármesterével állandó és folyamatos levelezésben állhatnak az olvasók. A levelek többsége ugyanarról szól, mint a napilapokban megjelenők: útjavítások, új metró, közbiztonság, szemetes utcák - a user is itt él. A válaszok tárgyyszerűek és higgadtak, bár (szemben a kíváncsi gyakorlattal) itt a névtelen leveleket is tekintetbe veszik. Ez időnként némi bárdolatlanságra indítja a levelezőket. A Városháza sajtóreferensei azonban higgadtan állják a sarat.

De furcsán keveredik itt a személyes - hiszen a technika kissé a magánlevelezés benyomását kelti - a nyilvánossal, amely a hozzáférhetőséget tekintve minden hagyományos eszközénél nagyobb. Ez, érzésem szerint, az éles hang ellenére is tompítja a bírálatot. Egy alkóvban tartanak népgyűlést. A felháborodás atomjaira bomlik.

(Szekértáborok?) Ezt a szót még zárójelbe téve sem, kérdőjellel sem szeretem. Az értelmiségi zsurnalizmus nyelvén ez, mint tudjuk, a zsigeri gyűlölködésre kitalált eufemizmus. Bármilyen gyűlölködés tárgya és oka. Tehát, ha már leírtam, azt szeretném hozzátenni, hogy a hálón ilyesmi nem létezhet, már csak a műszaki megoldás miatt sem. A szekerek gyűrűje rosszul zár, minden átjárható mindenki számára. Mindenki olvashat mindenkit. Bizony, hogy olvashatna. A jobban szerkesztett folyóiratok becsülettel hivatkoznak is távolabbi eszméket, stílusokat képviselő társaikra, néha az az öröm éri az embert, hogy meglepő eszmei utakat kattintgathat végig, de nem ritka az ellenkező tapasztalat sem. Helyesebben szólva, egyszerre lehet megtapasztalni mindkettőt. Bangha Béla jezsuita hittudósnak a háború előtt írt és most újraközölt (<http://www.drk.hu/SZIVARV/BB-KERU.HTM>) cikkéhez nem a Magyar Narancson keresztül jutottam el. (Vagy eljuthattam volna? Reménykedjünk!) De a cikk a katolikus-református párbeszédet szorgalmazza, újraközölői bizonyára nem véletlenül vették most elő. Ugyanakkor viszont azt látom, hogy az egyik történelmi vallásunk egy nagy hagyományú irodalmi folyóirata elfelejtkezik ugyanennek a vallásnak egy másik irodalmi folyóiratáról. Véletlenül történt? Újra csak: reménykedjünk!

(Szakmai közösségek) Szinte erre találták ki a hálót. Az azonos érdeklődésű emberek kölcsönös tájékoztatására, ismeretlen kollégák összeismertetésére. A levelező rendszerekkel kombinálva sok kellemes tapasztalatot, hasznos kapcsolatot köszönhettem már ennek a lehetőségnek, pedig nem is vagyok nagyon szorgalmas ebben a dologban. De arra is kíváncsi lettem, hogy egy ilyen közösség, pontosabban az őt beszövő háló, mennyire zárt. Gyors statisztika a kémiaiáról. A Heureka (<http://heureka.net.hu/>) kereső program a kémia szóhoz 2122 találatot sorolt fel. A fizikához 2905 találatot. A fizika és kémia együttes találatainak a száma 768 volt, a kémia és biológiáé 617. Vagyis át lehet jutni a társtudományokhoz. Ez nagyon jó hír, még akkor is, ha látnivaló, hogy az átfedések gyakran formálisak, nem mennek túl egy könyvkatalógus címlistáján vagy egy főiskola tanrendjén.

Vérszemet kapva ettől a sikertől, a vers és kémia, majd a festészet és kémia szókapcsolatra kerestem. Az elsőre 33 találatot kaptam, és körülbelül ugyanennyit a másodikra is. Ne bízzuk el magunkat, ezek a meggyőző számok nem annyira a szerzők és szerkesztők széleskörű érdeklődéséből, mint inkább véletlenül egymás mellé került kódszavakból származnak. De lehetne rosszabb is.

(Közbevetés: festészet) Nem lehet a dolgom a hazai Internet általános kulturális helyzetének, szerepének a felmérése. Éppen csak a festészetről és a diszciplínák közti átjárásról szólva jutott az eszembe, hogy két, tudnivalóan hamar népszerűvé vált cím áll a tárlatlátogatók rendelkezésére. Az egyik ezer magyar festménnyel (<http://www.kfki.hu/keptar/>), a másik háromezer európaival (<http://sunserv.kfki.hu/~arthp/>) ismerteti meg a nézőt-olvasót: a művek reproduk-

cióját is, a velük kapcsolatos rövid, lexikális tudnivalókat is közli, példás rendszerezésben. Nem helyettesíti sem a művészeti albumokat, sem a tudományos monográfiákat, és természetesen nem „hozza a szobába a múzeumokat”. (Még jó!) De gyorsan informál, jól emlékeztet, felrázza az alvó olvasói és kiállításlátogatói lelkiismeretét. A nyomtatott sajtó többször is észrevette már - elég ritka eredmény -, hogy most ezen a helyen írok róla, az főként „interdiszciplináris” származása miatt van: a KFKI egyik intézetében dolgozták ki és fejlesztik tovább ma is.

(Kémikusok) A Hungary.Network (<http://www.net.hu/>), a HuDir (<http://www.net.hu/hudir/>) vagy a Heureka (<http://heureka.net.hu/>) nem kényeztet különösképpen a magyar vegyészeket. Tévedés ne essék, egy jól szerkesztett kereső profil alapján a Heureka értelmes, gyakran nagyon hasznos válaszokat ad. Ha azonban csak annyit kérdezünk, hogy kémia, vegytan vagy vegyészet, bizony szűkösen kapunk csak információt. Ebben a kategóriában a HuDir húsz-egynéhány tanszéket, kutatóhelyet sorol fel, a Heureka pedig (természetesen) néhány ezer címet önt elénk: mindegyikben előfordul a szó.

A szelektált és rendezett információk aktív és interaktív cseréje nyilván nélkülözhetetlen minden szakterületen. De bölcs dolog, ha az információt nem szűkítjük a napi szükség fogalmára. Meg el se felejtkezünk róla. A Chemonet (<http://www.kfki.hu/chemonet/>) igyekszik kompromisszumot találni szükség és bőség között; a kompromisszum - úgy látom - a szerteágazó igények jól rendezett kielégítésén alapszik. Mert egyfelől elkalauzol oktató és kutató intézmények adatai, állásajánlatok, konferenciák és szemináriumok, vegyszer, műszer és szoftver katalógusok között. Másfelől irodalmi szolgáltatásai: kiadói és könyvtári címlisták, on-line folyóiratok és tartalomjegyzékek, kémiai történeti írások, előadások, jegyzetek, tankönyvfejezetek, monografikus igényű összefoglalók az olvasás és olvasó hagyományos fogalmára gondolnak. Még a szakma szórakoztatóbb vonatkozásait se felejtik el: egyebek között sajtót készíteni, sört-bort inni is megtanulhat itt a törekvő vegyész.

Egyik-másik itt közölt hypertext jegyzet vagy cikk világosan meggyőzheti a régimódi, papírba-ragadt olvasót a módszer előnyeiről. Nem mindegyik persze. Ami csak azt bizonyítja, hogy az eljárás nem magától értetődő, a szerkesztését meg kell tanulni. Meg azt is, hogy nem minden témakör alkalmas az ilyenfajta kifejtésre.

A kémikus ezeken az oldalakon otthon érezheti magát. Talán kicsit jobban is, mint kellene. Nem akarózik az olvasónak világot látni. Pedig bő ajánlatot kapunk sok folyóiratról, az ÉS-től a Vigiliáig. És ami ennél fontosabb, olvashatjuk három folyóirat elektronikus változatát is: a szaktudományos Magyar Kémiai Folyóiratot, a szakembereknek szóló, de ismeretterjesztő hangvételű Természet Világát és a szak-filozófiai Polanyianat (utóbbi talán Polányi vegyész voltának köszönheti a megjelenését ezeken az oldalakon).

A Chemonet láthatóan gyorsan fejlődik, mind terjedelemben, mind témakörökben. Persze nem ez az egyetlen magyar vegyész web-oldal: eljuthatunk innen például az oktatással foglalkozó KATION-hoz (<http://www.elte.hu/kation/>) is.

(Fizikusok) A Chemonet-et vegyészek szerkesztik a KFKI Atomenergia Kutató Intézetében és a Budapesti Műszaki Egyetemen. Azt várná az ember, hogy a KFKI egy másik intézetében, a Szilárdtestfizikai Kutatóban szerkesztett Entertainment Page (<http://www.kfki.hu/~szfkihp/start5.html>) valami hasonlót ajánl majd olvasóinak. Ez buta várakozás volt, amint hamar rájöttem. A háló természetéből fakad a rugalmassága, a szerkesztők egyénisége uralkodik a lapokon. Ez nyilván jó. Az már kevésbé, hogy nem egészen világos, milyen közönséget célzott meg a szerkesztő. Legfőbb (talán egyetlen) feladatát abban látja, hogy folyóiratokat, újságokat tesz hozzáférhetővé, angolokat és magyarokat egyaránt. Ezeket persze máshol is meg lehet

találni, de biztos, hogy ez a hely olyan nagy kényelmet jelent, mint egy régi kávéház, ahol az újságosfiú a vendég elé rakta a nádkeretbe fogott napilapokat, jobb kávéházban a bécsi és párizsi lapokat is. Tudományos folyóiratokat is közöl, de szinte kizárólag angolokat; magyar szakfolyóiratot csak számítástechnikait találtam. Az általános érdeklődésre számot tartó politikai-gazdasági, kulturális, vallásos, vagy speciális területekről beszámoló lapok (pl. Autó Motor) választéka nagy. Ebben a kávéházban el lehet üldögni.

A Chemonet Teázó (<http://www.kfki.hu/chemonet/hun/teazo/teaidx.html>) rovata elsősorban a vegyészeket - elismerem: a szűk szakma határain túl is érdeklődő vegyészeket - várja. Az Entertainment Page mindenkinek való. Az Entertainment Page-t csak olvasni kell. A Teázót előbb meg kell írni.

(Magyar természettudomány) Ez az észrevétel egy másik kérdést is felvet. Nem tisztán Internet probléma ez, csak itt talán jobban a szemünkbe ötlük. A szakember természetesen magyar, kollégái (legjobb barátai, meghitt ellenségei) is azok, a szakma világosan nemzeti. Az információ azonban nemzetközi. Nagyon erőlködni tehát azon, hogy külön hazai információs bázisokat hozzunk létre, és vigyünk a hálóra, nem volna túlzottan okos. Nyelvi nehézségek? A web használói között a szakmai angol talán eléggé közkeletűnek tekinthető. Amiből, úgy gondolom, világosan következik, hogy a hazai elektronikus lapok feladata nem elsősorban az egyes szakmai közösségek szaktudományos tájékoztatása, hiszen ehhez jobbnál-jobb nemzetközi források állnak a rendelkezésünkre. Annál nagyobb szükség van oktatási anyagokra magyarul, és talán még inkább olyan, személyeket és szervezeteket illető felvilágosításokra, amelyek alkalmasak arra, hogy egy-egy szakma művelői közösségekké érjenek.

Ehhez persze valóban nagyon kell a hypertext jegyzet és e-mail cím, de ennyi még közel sem elég. A résztémák sokasága, a számos-számtalan, szűken vett érdeklődési kör széttagolja a szakmai közösségeket. Azt hiszem, a jól szerkesztett lapoknak olyan, általánosabb érdeklődést kiváltó, tudománypolitikai, történeti, a tudományág alapjait érintő kérdéseket is föl kell vetniük, amelyek összegyűjthetik a szakma íróit és olvasóit. (A két species szerencsés esetben állandóan cserélődik egymás között.) Ez azonban nem megy magától. Az nem igaz, hogy az ilyenfajta elektronikus lap íródik, nem igaz, hogy a szerkesztőnek csak műszaki feladatokat kell ellátnia. A nyomtatott folyóiratokhoz hasonló lektorálás talán valóban idegen a web lapoktól. Nem idegen azonban az, hogy a szerkesztő irányt, profilt szab a lapnak, olvasói igényeket szolgál és olvasói igényeket alakít ki. Nem elég cikkeket közölni. A cikkeket, jegyzeteket ki kell bábáskodni a nehéz munkával felkutatott szerzőkből. Senki nem hiheti, hogy egy Internet folyóirat magától szerkesztődik!

(Mégis csak a nyomdafesték?) Nagyon szép cikket írt a Természet Világa (<http://www.kfki.hu/chemonet/TermVil/>) legutóbbi számában Szabó T. Attila. Szubjektív és őszinte beszámolója életéről, a körülményekről, amelyek arra készítették, hogy odahagyja a szeretett Kolozsvárt, és Szombathelyen folytassa tanári és kutatói munkáját, a lap elektronikus változatában is olvasható. És olvasható ugyanitt az általa szerkesztett BIO TÁR Electronic (<http://genetics.bdtf.hu/Htmls/Biotar>) néhány részlete. A szerző rendkívül szorgalmas és lelkiismeretes olvasónak látszik, aki sok évvel ezelőtt kezdte, ha jól értem, egymaga, írni a BIO TÁR című, témakörökbe szervezett, „néha olvasónaplónak is beillő” füzetait, főként a botanika és növénybiológia témáiban. Idő jártával nyilvánvalóvá vált, hogy olvasói, írói és szerkesztői szorgalmával nem tud lépést tartani a nyomda, ezért 1990-ben elkészítette „a sorozatban az első magyar tudományos multimédiás CD-ROM-ot”. Most pedig még egy lépést tett, kitalálva az „elektronikus olvasónapló műfaját”. Vagyis a hálón közli olvasmányai kivonatát. Ebből az általa (ad analogiam E-levél) El-Olaszónak nevezett gyűjteményből kezd most sorozatban szemelvényeket közölni a Természet Világa.

Az történt tehát, hogy egy eredetileg nyomtatásra szánt szöveg elektronikusan terjesztett változatát kinyomtatták, majd a nyomtatott szövegnek elkészült az elektronikus változata. Ennek most van egy nagy előnye. Ha a Természet Világában megjelent cikk számítógépes változatát olvasom, hozzáferek az egész, jól szervezett, rovatokra bontott BIO TÁR Electronic-hoz. Itt tehát az elektronikus közlés nem egyszerűen megismétli a nyomtatott szöveget, hanem annál sokszorta többet nyújt. A kérdés csak annyi, szükség van-e a nyomtatott változat közbeiktatására. Igen, mert nem mindenkinek fér az Internethez? Azok sem, akik a BIO TÁRat használni akarják? Vagy az éppen kiválasztott cikkek szélesebb olvasói kör érdeklődésére számíthatnak? Valószínűleg igen - de valószínűleg azok az olvasók is rajta vannak a hálózaton.

Logikus kételyek - de hogyan jutottak az eszembe? Hát úgy, hogy nagy élvezettel elolvastam a bevezető cikket is, meg az olvasónaplót is. A hálón eszembe se jutott volna erre a címre kattintani, hiszen nem értek én semmi a genetikához. Szabó T. Attila nagy furfangosan megvédte a nyomtatott szó becsületét.

(Wagner úr) Rejtő Jenő (http://www.fsz.bme.hu/wn/misc/wagner_h.html) halhatatlan. Ömlik az információ mindannyiunk gépébe. Információ (http://www.fsz.bme.hu/wn/wn_h.html) az információról: az új web helyek bejelentése. Gyors statisztika egy találmányra kiválasztott hónapról: 1995 szeptemberében 11 bejelentés, 1996 szeptemberben 27, 1997 szeptemberben 36 bejelentés. Tehát megy ez! Folyóiratok elektronikus változatai, városok, falvak, szervezetek, társaságok honlapjai, szolgáltatások, könyvtári információk - hírt adunk magunkról, megismerkedhetünk egymással, és ugyanakkor, sőt, éppen ezért, tagolódunk lakóhely, érdeklődés, hobby, életstílus szerint. Nem akarok délibábos szociológiát művelni. De nehéz nem örülni annak, ahogy embercsoportok megfogalmazzák, körülírják magukat, fontosnak tartják hogy hírt adjanak magukról a másféléknek, és hogy magukhoz hívják a hozzájuk hasonlókat. Majd ha egyszer egy rendíthetetlen türelmű szociológus el fogja készíteni a honlapok történeti szociográfiáját, nagyon jó jeleket fog találni benne a mi korunkról.

Az remélhetőleg el fogja kerülni a figyelmét, hogy a hálózaton egy elektronikus UFO-magazín is megtalálható (<http://www.hpconline.com/szinesufo>). A sajtószabadságról vallott elveimmel teljes összhangban áll ennek az elektronikus folyóiratnak a megjelenése. Törvényt nem sért, kárt nem okoz. Éppen csak meghökkent, hogy az Internet minden feltételét megalkotó csodás agyvelők hogyan szolgálják ezt a sivár és képzeletszegény bárgyúságot. És hogy valóban nem okoz-e kárt? „Ős patkány terjeszt kórt miköztünk, / a meg nem gondolt gondolat.”

(Könyvtárak) Már tudniillik az igaziak: papírból, nyomdafestékből, polcból, porból valók. A számítógépes könyvtári katalógus és nyilvántartás az egyik legkorábbi és legtermészetesebb „humán” alkalmazása a számítógépnek. A hálózat megjelenésével pedig asztalunknál ülve érhetjük el könyvtárunk, a hálózaton lévő bármelyik könyvtár katalógusát. Sőt, egyidejűleg több könyvtár katalógusában is kereshetünk. Kereshetnénk.

Magyarországon a könyvtárak egy része, pl. a Tudományos Akadémia, a Budapesti Műszaki Egyetem, a Veszprémi Egyetem, a Központi Fizikai Kutató Intézet és az Izotópkutató Intézet könyvtára, meg az Országos Műszaki Könyvtár az ALEPH rendszert fogadta el. Ezeken a helyeken tudnak is egymás katalógusaiban keresni, az 1986 után beszerzett állományban legalább is. Kivéve az Akadémiai Könyvtárat, amely - részben a rendkívül hiányosan felvitt adatbázisnak köszönhetően, részben műszaki nehézségek miatt - ezen a módon alig-alig használható. Most tessék észrevenni, hogy milyen könyvtárak nem szerepelnek ebben a sorban. Se az ELTE, se a szegedi JATE, a debreceni KLTE, a pécsi JPTE, vagyis egyik tudományegyetem se tartozik ide. És ami a legijesztőbb, a központi könyv- és folyóiratkatalógusok vezetője, az Országos Széchényi Könyvtár sem elérhető ezen a rendszeren. Mindegyik könyvtár használ természetesen számítógépes rendszert. Mindegyik mást. Az ugyan műszakilag

megoldható lenne, hogy ezek a rendszerek egymás között átjárhatók legyenek. De az drága. Vagy csak bonyolult. Egyelőre nem oldották meg.

A Magyarország méretű Dánia könyvtárait látogatta egy magyar könyvtárosdelegáció tavaly. Minden könyvtárban egységesen ALEPH. Központi szervezés nyomán. Látnivaló, hogy a dánok nem szeretik a szabadságot.

(Kalauz) Ennyi cím és lap között erre van szükségem. Az Internet Kalauz (<http://www.ikalauz.hu>) persze nem kalauz. Leleményesen szerkesztett, olvasók és hirdetőik egyéni igényeit is kielégítő reklámújság. Tudhattam volna, ha alaposabban körülnézek az újságos standokon. Egy új levelezési rendszert is népszerűsít. Ennek ICQ a neve, a betűrejtvény megfejtése I seek you, tehát: kereslek. Amennyire látom, gyors, szellemes, és ha valaki feliratkozik rá, elháríthatatlanul érkeznek hozzá a levelek boldogtól boldogtalantól. Használata egyelőre nem általánosan kötelező.

(H.G. Wells háborog) Nem most persze, hanem a század húszas-harmincas éveiben. A rádióval elégedetlenkedik. Csodát várt - írja - az új találmánytól, mint mindenki. Gonddal felszerelte az antennának szánt huzalt a hátsó kertben, szorgosan birizgálta a tűvel a detektornak nevezett galenit kristályt, míg csak nagy recsegve meg nem szólalt a BBC. A recsegés még hagyján, hanem a műsor! Mélyebbet, magasabbat, erkölcsösebbet, vidámabbat, szebbet, nem emlékszem már, mit várt volna. Arra emlékszem csak, hogy ez a ragyogó, a maga korában nagyon nagyra tartott szellem szemmel láthatóan egy lélegzettel beszélt a műszaki alkotásról (huzal, kristály, recsegés), meg arról, amit ez az alkotás közvetít (hírek, onestep, György király trónbeszéde). Fennáll a veszélye annak, hogy ezt a hibát minden új találmány birtokbavételekor elköveti az ember. Nemcsak arra gondolok, hogy könnyen elveheti a felhasználó kedvét, ha túl gyakran olvassa, hogy „There was no response...” vagy „A network error occurred...” esetleg egyszerűen „Please, wait!” Hanem arra inkább, hogy esetünkben, ahol a hálózat műszaki feltételei tőlünk, napi használatától függetlenül jöttek létre, felfogásunk szerint a találmánynak nem működtetője, hanem része az az ember, aki a hálózaton dolgozik.

Ezért mindaz, amit kifogásolunk és mindaz, ami tetszik nekünk, igazából nem műszaki vagy szervezési kérdés. Ezek szociológiai, lélektani, történeti vagy nem tudom milyen problémák, és azt hiszem, kevés közülük van az Internet szorosan vett szervezéséhez. A lineáris B betűvel is le lehetett volna írni akármilyen gondolatot.

MAGYAR POLITIKA AZ INTERNETEN

Karácsony András

Hogy a hazai politika világából mi és miként hozzáférhető az Interneten - erről rendszerezett ismeretek még nem állnak rendelkezésünkre. Tanulmányom célja: *számbavétel és értékelés*. E kettős célból nagyobb teret kap a hozzáférést segítő információk összegyűjtése (a számbavétel), ám ezt alkalmanként kiegészítem saját eddigi - tagadhatatlanul nem a régmúltba visszanyúló - „Internetes-tapasztalataimra” támaszkodó értékelésekkel. Ez utóbbiként jelzett értékelések természetesen nem meghatározott politikai irányok (pártok, lapok) tartalmi értékelését jelentik, hanem a megjelenés *mikéntjére* vonatkoznak, vagyis arra, hogy milyen technikákat alkalmaznak, vagy éppen milyen lehetőségeket hagynak figyelmen kívül e honlapok tervezői, készítői. Ezen technikák között nemcsak az játszik fontos szerepet, hogy egy-egy honlap milyen konkrét kínálatot nyújt, hanem az is, hogy mennyire vannak jelen a lapok, a pártok és más politikai szempontból releváns honlapok az Internet hazai „nagyállomásain”, vagyis a közismertebb „link-gyűjteményeken”. Ha valakinek nincs ilyen kapcsolódása, akkor jobbára csak azok számára hozzáférhető, akik ismerik a konkrét Internet címet, azaz potenciálisan kisebb számú Olvasóra számíthat. Éppen ebből a megfontolásból az alábbiakban figyelmet fordítok a politikai információk szempontjából releváns link gyűjteményekre is.

Azzal, hogy hangsúlyosabb szerepet kapott írásomban a politikával kapcsolatos források rendszerezése, azt kívánom nyomatékosítani, hogy a jelenlegi helyzetben inkább az Interneten megjelenő magyarországi politikára vonatkoztatható információk iránt kutató „Internet-barangoló” praktikus segítségét látom fontosabb feladatnak.¹ Komolyabb igényű összehasonlítások, részletes elemzések elkészítése napjainkban még nem megvalósítható. Ehhez ugyanis nemcsak azt kell áttekinteni, hogy milyen kínálattal jelentkeznek - vizsgálódási témámnál maradva - a magyarországi politikával kapcsolatos Internet-szolgáltatók, hanem arról is viszonylag pontos információkkal kellene rendelkezünk, hogy milyen számítástechnikai eszközöket használnak az e terület iránt érdeklődők, és emellett az sem elhanyagolható, hogy a lehetséges felhasználók, az Internethez hozzáférők száma milyen nagyságrendet mutat.²

Amíg nem ismert, hogy az Internet használatban jelent-e, s ha igen, akkor mennyiben, szűk keresztmetszetet a vezetékek információ átviteli kapacitása, a felhasználók eszközeinek teljesítménye, és e felhasználók számáról sem tudunk pontos adatokat, illetve amíg rendszersen nem lép jelentős mértékben a százezres nagyságrend fölé az Interneten információt keresők száma, addig a kínálat elemzés tanulságai nagyon szűk körre vonatkoztathatók. Egyszerűen

---

¹ Amikor az ún. „Internet-barangoló” segítségére gondolok, akkor a mindenkori „tegnapi” énem jut eszembe, aki - ha szabad ily távolságtartó módon fogalmaznom - nagyon örült volna, ha már „tegnap” tudja azokat a technikai információkat, melyeket csak később, nem kis fáradtsággal szerzett meg.

² Hogy a rendelkezésre álló eszközök és a konkrétan igénybevett hálózat minősége befolyásolhatja a hozzáférést, ez vélhetően kiderül abból, hogy e tanulmány Olvasója a saját tapasztalata alapján esetleg nem osztja az olyan jellegű megjegyzéseim, melyek bizonyos honlapok behívásának gyakori lefagyására utalnak. Ezen utalásoktól - azt persze elfogadva, hogy néhány technikai probléma fejlettebb rendszerben valószínűleg nem probléma - azonban nem tudtam magam megtartóztatni, mivel azt is érzékeltetni akartam, hogy egy meghatározott felhasználói helyzetből - egy átlagos 486-os, nem Pentium gépet használtam az ELTE rendszerében - kiindulva milyen problémák jelentkeztek, melyek azért valamiképp jelzik a kínálati oldal törekvésének minőségét.

más a koordinátarendszere és súlya azon Interneten megjelenő mediális jelenségeknek, melyek csak a felsőoktatásban, az akadémiai és a kulturális világban tevékenykedők jelentős mértékben ingyenes felhasználói számára relevánsak, mint amelyek ezen túlmutató felhasználókra is vonatkoztathatók.

Itt kell néhány pontosító megjegyzést fűznöm tanulmányom címéhez és tárgyához. A „magyar politika” kifejezést abban a közepesen „tágított és/vagy szűkített” értelemben használtam, hogy azokról az Internet-es megjelenésekről írok, melyek a magyarországi politika világához közvetlenül kapcsolódnak. Azaz: egyfelől (ez a *tágítás*) a hazai útvonalak mellett az emigrációban élő magyarokra is kitekintettem, mégpedig azon szolgáltatásaik mentén, melyek a hazai politikai életre vonatkoznak (akár úgy, hogy a külhonba távozott magyarok megközelítését mutatják az itthoni problémákra, akár úgy, hogy hazai politikai forrásoknak biztosítanak helyet); másfelől (s ez a *szűkítés*) nem érintettem a határon túli magyaroknak az országukat érintő politikáját. További és általánosan érvényesített korlátozó megfontolás: a politikailag releváns források esetében is eltekintettem azon (járulékos) elemektől, melyek közvetlenül nem vonhatók be a politikai információszerzésbe, például ezért nem részletezem az Országház épületének történetét a „parlament”-honlap ismertetésekor.

Áttekintésem szerkezete a következő:

I. (*sajtó*) az Interneten megjelenő politikai sajtó területéről az országos napilapok mellett néhány heti és havi kiadvány szolgáltatását mutatom be, olyanokra is kitérek melyek csak részben sorolhatók a politikai sajtó világához, azonban kulturális jellegük mellett fontos szerepet játszanak a politikai nyilvánosságban is;

II. (*szervezetek*) az alapvető politikai intézmények területéről az országgyűlést, a kormányt és a politikai pártokat vizsgálom;

III. (*link gyűjtemények*) rendszerezem a „nagy csomópontok” kínálatát;

IV. (*egyebek*) és végül azon honlapokból nyújtok ízelítőt, melyek a fentiekben említetteken túlmenően szintén a hazai politikai élethez kapcsolódó információkat nyújtanak.

I. (*sajtó*)

Az alábbiakban felsorolt sajtótermékek Internet-változata többnyire tartalmilag szűkített a normál (papír) kiadáshoz képest. Azonban a politikai információk terén nem tapasztaltam számottevő eltérést (akár plusz információadás, akár elhallgatás vonatkozásában) a kétféle megjelenítés között. Éppen ezért nem térek ki az alábbiakban a tagadhatatlanul jelenlévő különbségekre, melyek magyarázatát egyértelműen üzleti megfontolások érvényesítésében látom, azaz abban, hogy az Internet kiadás inkább a papíron nyomtatott változathoz ízelítőt ad, de nem teremti meg a piaci konkurenciát. (Ez legerőteljesebben a „168 óra”-nál figyelhető meg, melynél látványosan csekélyebb az Interneten elérhető tartalom.)

A lapok Interneten megjelenő változatát nehéz meghatározott média műfajba besorolni. Az egyértelmű, hogy teljes kiadásként nem kívánnak funkcionálni, azon egyszerű okból, hogy a teljes kiadást eladják, míg a hálózaton olvasottért nem kap az illető lap anyagi térítést. De nem is csupán reklám, mivel terjedelmesebb mint a megszokott reklám, ugyanis magának az adott lapnak a jelentős részét hozzáférhetővé teszi. Ezen túlmenően azért sem tekinthetünk ezekre a honlapokra mint reklámokra, mert a jelenlegi Internetet használók, partikuláris tapasztalatom szerint, kevésbé jelentenek megcélozandó vásárlóerőt. Mindezek ellenére mégsem vetném el a reklám funkciót, csak éppen egy időben elolt reklámról lehet szó, egy olyanról, amely nem a holnapra, hanem a holnaputánra vonatkozik.

Jelenleg inkább csak kevesek számára releváns presztízs kérdés: „ki van fenn az Interneten?” Ám az elmúlt egy-két év változásainak extrapolációja valószínűsíthető, hogy egy újféle piaci helyzet fog kialakulni, s ezen a kellőképp előrelátó és anyagi forrásokkal megfelelően ellátott médiumok már most jelen akarnak lenni. Egyébként az utóbbiakban tárgyalt dilemmából a „Villany Narancs” (azaz a „Magyar Narancs”) szolgáltatása mutat kiutat, mely ingyenesen részletes ízelítőt ad (reklám) és e mellett lehetséges a teljes számra is az előfizetés.

a, *Napilapok*

- Népszabadság (<http://www.nepszabadsag.hu/>)

A címlap egyfelől a jelszóval történő belépést, információkat a Népszabadság Rt-ről, szolgáltatásokat és a partnerek listáját kínálja, másfelől - és számunkra ez fontosabb - a napilaphoz és a dokumentumtárhoz való eljutást. A dokumentumtárban kereső programmal mozoghatunk az alábbi sajtótermékekben: a Népszabadság korábbi Interneten megjelent számai, Hungary Around the Clock, Muzsika, Online Forum, It News.

- Magyar Hírlap (<http://www.mhirlap.hu/>)

A címlap a konkrét lapszám mellett közli az Egészségügy Törvénytervezetet, a Magyar Hírlap CD-ROM kínálatot (amely az 1994. szeptember 1. és az 1997. június 30. közötti megjelent lapszámok összes cikkét tartalmazza), felhívja arra a figyelmet, hogy a honlapon a lap saját anyagai kívül csak a Reuters hírügynökség anyagai találhatók és feltünteti, hogy 1996. május 18. óta, amikor megjelentek az Interneten, mennyien keresték fel ezt az oldalt (1997. október közepén: 218.366).

A címlap menükínálata: kiadó, linkek (itt a magyar és idegen nyelvű információforrások honlapjaiból ad válogatást), sajtófotó, lap, laptár (csak az elmúlt hét számai), médiaajánlat, stáblista, levél, apróhirdetés, sakkparti, találkahely. Elektronikus címe: titi@mhirlap.hu.

- Népszava (<http://www.nepszava.hu/>)

A látványos és praktikus jól kezelhető címlap az alapvető információk (a szerkesztőség tagjainak felsorolása, postacím, levelezési cím, telefon, fax, e-mail cím: nepszava@nepszava.hu) mellett keresőprogramot is kínál, mind a magyar mind a World Wide Web-en. Ez utóbbi nagymértékben visszacsábíthatja az egyszer már a Népszava Online honlapon tartózkodókat.

- Magyar Nemzet (<http://www.magarnemzet.hu/>)

Ennek a honlapnak a behívása jelentett legtöbbször problémát. A címlap nem látványos, és kezelése nehézkes. Az aktuálisan olvasható legújabb szám mellett archívumot kínál és a Top 100-as szavazásra kéri a belépőt.

b, *Periodikák*

- Villany Narancs (<http://www.hu.net/narancs>)

A „Magyar Narancs” volt az első Interneten megjelent hazai lap (1995. március 15-én) „Villany Narancs” néven. Hazai kínálatban egyedülálló, hogy az ingyenes válogatás (hírek, belpolitikai cikkek) mellett - fizetős formában - a teljes lapszövegek is hozzáférhetők elektronikus formában. Ezen túlmenően e-mail formában is lehetséges az ingyenes válogatáshoz hozzájutni. Levelezésre (lisproc@molmod.abc.hu) és hozzászólás küldésére (narancs-l@molmod.abc.hu) is kapunk egy-egy e-mail címet. A honlapra belépőt az előbbieken csak röviden jelzett lehetőségeket illetően nagyon részletes eligazítás várja. Alapmenü: teljes kiadás, előfizetés, archívum. Ez utóbbiban az 1995-től az Internetre feltett számok lehívhatók. Saját Internet barangolásaim tapasztalata alapján ez a honlap elégti ki a legmagasabb várakozásokat.

- Beszélő (<http://www.enet.hu/beszelo>)

E kiadvány kevésbé az aktuális politikai kérdések megjelenítése miatt kapott helyet felsorolásomban, inkább azért, mert az egyik parlamenti párt, sőt jelenleg kormánypárt (SZDSZ) vezető személyiségei publikálnak politikai elemzéseket. A lapban megjelenő politikai írások műfaja széles skálán helyezkedik el, cikket, interjút, de terjedelmesebb elemzéseket is olvashatunk. A címlap archívuma lehetővé teszi a régebbi számokhoz való hozzáférést. Noha az Interneten olvashatjuk a Beszélőt, ám ennek ellenére jellegében kevésbé minősíthető „elektronikus kiadványnak”, amit nagyon pontosan kifejez, hogy nincs e-mail címe. A lap frissítése kívánni valót hagy maga után, ugyanis a legutolsó Interneten olvasható szám az 1996. augusztus-szeptemberi duplaszám.

- Demokrata (www.sziliciumvolgy.com/demokrata)

A címlap az aktuális lapszám mellett a régebbi számok előhívását biztosító archívumot kínál és levélküldést (cabcab@mail.datanet.hu). A lap frissítése jelentősen elmaradt (a legutolsó szám 1997. július 17-én jelent meg), melynek valószínűsíthető oka a Demokrata megszűnte illetve átalakulása, ugyanezzel magyarázható az a hiányosság is, hogy a magyar sajtótermékek központi honlapján a Demokrata még a régebbi útvonallal szerepel, és csak ennek lehívása után felvillanó rövid üzenet tudatja a változást. Az utódlap (Magyar Demokrata) nem található az Interneten.

- 168 óra (www.hungary.net/168)

A bejelentkező honlap köszöntője tudatja az olvasóval, hogy az alábbiakban a hetilapból csak ízelítő - néhány interjú és publicisztika - olvasható. Rendelkezésre áll még az archívum és levelezési cím: 168ora@hungary.net.

- Magyar Fórum (www.sziliciumvolgy.com/mirror/magyarforum/)

Kínálat: archívum, szavazási lehetőség a Top 100-ra, tallózás olvasói levelekből és e-mail levélküldés: magyarforum@public.sziliciumvolgy.com.

c, *Kiberújságok*

- Internetto (<http://www.internetto.hu/>)

Az Internetto a legismertebb hazai elektronikus lap, olyan lap, melynek papír változata nincs. Jellege kevésbé politikai, ám a megjelenő MTI jelentések, időnként a „hét kérdésének” tartalma, és hogy a magyar miniszterelnök (Horn Gyula) első online szereplése itt történt - mutatja, hogy az Internetto nem tartóztatja meg magát teljes mértékben a politikától. Hogy ez a honlap magas szintű szolgáltatást nyújt az érdeklődőknek (részletes tematikus archívum, interaktív kapcsolat, szerkesztőségi e-mail címek sokasága), az - jellegéből fakadóan - nem meglepő, de megemlítendő.

- Nemzet (Magyar Internet Világlap) (www.sziliciumvolgy.com/nemzet.html)

A „Nemzet” az előbbieken tárgyalt „Internetto”-hoz annyiban hasonlatos, hogy szintén kizárólag elektronikus módon jelenik meg és honlapja hasonlóképp jól felépített, könnyen kezelhető. Jellegében azonban eltér, ugyanis teljes mértékben politikai napilapként működik, mégpedig tartalmilag elsősorban a jelenlegi magyarországi ellenzéki pártok témáit tárgyalja. A korábbi számok az archívumból elérhetőek, több e-mail címet ad meg a levelezés számára.

II. (szervezetek)

a, Országgyűlés (www.mkogy.hu/)

A parlament-honlap központi eleme a „Parlamenti Információs Rendszer” (PAIR) adatbázisa. Ezen keresztül megtudhatjuk a képviselők adatait (önéletrajz, fénykép, almanach adatok), megtekinthetjük a képviselők frakciók és választási körzetek szerinti bontásban megadott listáját, megismerhetjük a parlamenti irományokat (törvény- és határozati javaslatokat, módosító indítványokat, interpellációkat, kérdéseket, személyi javaslatokat, mentelmi ügyeket, jelentéseket) és nyomon követhetjük e kezdeményezések útját. Elérhető a jelenlegi parlamenti ciklus plenáris üléseinek szavazásairól készült statisztika, a végszavazások név szerinti listája. Lekérdezhetjük az 1990-1994-es és az 1994-98-as parlamenti ciklus felszólalásainak szöveghű jegyzőkönyveit. Itt kell megjegyezni, hogy e tekintetben a frissítés nem a leggyorsabb, az utolsó olvasható jegyzőkönyv az 1997. július 15-i parlamenti ülésre vonatkozik.

Mivel ez a honlap regisztrálja és közli a látogatók számát (szeptember 15-én: 104.354, október 20-án: 116.846), könnyen megállapítható, hogy egy hónap alatt 12.492 belépés történt erre a honlapra. A regisztrált szám nagysága élénk érdeklődésre utal, azonban arról nincs ismeretem, hogy ebben milyen arányban van jelen a „belső” (pl. a képviselők és szakértők belépése) és a „külső” informálódási szándék.

b, Kormány

A kormánypolitikával kapcsolatos információk után kutatót nem fogadja világosan áttekinthető helyzet. Éppen ezért nem adtam Internet-címet a „Kormány” után. A problémát természetesen nem az okozza, hogy többféle „bejáratot” találhat az Internet-barangoló, hanem az e tekintetben fontos honlapok felépítésében látok esetlegességet. Induljunk ki egy nagyállomásról, a „HuDir” (www.hungary.com/hudir) honlapjáról. Ezen különválasztódik az „Állam és Kormányzat” és a „Politika”. Ha belépünk az utóbbiba, akkor ott a különböző politikai témakörök és a politikai pártok (melyekre a későbbiekben visszatérek) mellett újra feltűnik az „Állam és Kormányzat”. Kövessük az invitálást és a következő szinten - a már érintett „Parlament” mellett - beléphetünk egyrészt a „Honvédelem” (Honvédelmi Minisztérium), másrészt a „Miniszterelnöki Hivatal” honlapjába, harmadrészt pedig rendelkezésre áll egy kissé vegyes kínálat, melyben például található: néhány minisztérium („Belügyminisztérium”, „Ipari és Kereskedelmi Minisztérium”, „Közlekedési, Hírközlési és Vízügy Minisztérium”, „Művelődési és Közoktatási Minisztérium”), néhány külhoni képviselet, két törvény (felsőoktatásról és az 1996-os költségvetésről) és egy alapszerződés (magyar-szlovák) szöveg.

Nézzük hová vezet a „Miniszterelnöki Hivatal” (www.meh.hu/defhu.htm) útvonala. (Itt kell megjegyezni, hogy a lehetőségek közül ezt az honlapot ajánlom a kormánypolitika és a kormány szervezeti felépítése iránt érdeklődőknek.) Egyfelől közvetlen üzenetet küldhetünk a „Vendégkönyvbe” és lapozgathatjuk a vendégkönyv korábbi oldalait, 1994-ig visszamenőleg elolvashatjuk a kormányülések szóvivői tájékoztatóit (a frissítés itt példaértékű: már megtalálható az előző hét szóvivői sajtótájékoztatójának szövege), másfelől beléphetünk néhány minisztérium honlapjára. Így újra találkozhatunk a „Belügyminisztérium”, a „Honvédelmi Minisztérium”, az „Ipari és Kereskedelmi Minisztérium”, a „Közlekedési, Hírközlési és Vízügy Minisztérium” és a „Művelődési és Közoktatási Minisztérium” címével, és mellettük a „Külügyminisztérium” (itt csak a sajtótájékoztatók szövegét olvashatjuk), a „Pénzügyminisztérium” (tájékoztató és táblázatok formájában nyomon követhető az 1997. évi központi költségvetés alakulása 1997. júliusáig) és a „Munkaügy Minisztérium” honlapja.

A felsorolt minisztériumok közül, mint a leginformatívabbakra, háromra térek ki röviden:

- A „Belügyminisztérium” honlapja, a miniszter (Kuncze Gábor) köszöntője mellett, a szervezeti felépítés leírását, a minisztérium működésével kapcsolatos fontosabb jogszabályok gyűjteményét, 1997-es eseménynaptárt és közleményeket, tájékoztatókat. Ez az áttekinthető és jó stílusérzéssel összeállított honlap viszont egy számottevő negatívummal bír, s emiatt a privát értékelésben nem kapott helyet a legjobb minisztériumi Internet oldalak között. Ennek a szigorú értékelésnek az alapja a már említett „Közlemények, tájékoztatók” rovat, melyben csak (!) „A virágos Magyarországért” versenyfelhívás található - azt már nem is említve, hogy ki e mozgalom védnöke. Nehezen érthető, hogy egy amúgy gondosan felépített és kielégítő tartalommal ellátott honlap, melyet - ne feledjük - a miniszterelnök helyettese jegyzett, miként engedheti meg magának, hogy a virágültetési mozgalom alapidokumentumán kívül más ügyben nem közöl miniszteri tájékoztatást. Ennél már az is szerencsésebb lett volna, ha nincs ez a címlap. Remélem nem érthető földre e kritikai megjegyzésem. Nem „A virágos Magyarországért” törekvéssel van problémám.

- A „Művelődési és Közoktatási Minisztérium” információs kínálata széles körű és naprakészen frissített. A hozzáférhető szolgáltatásokból itt csupán néhány megemlítésére van helyem: hazai és külföldi pályázati felhívások és az ehhez szükséges űrlapok letölthető formában, pályázati eredmények, pedagógus-továbbképzési adatbázis, törvénytervezetek illetve azok háttéranyagai, kérdések-válaszok, rendeletek.

- A „Honvédelmi Minisztérium” honlapja látványos, ám ez - miként néhány politikai párt honlapjánál - nem megy a gyors letöltés rovására. Miként az MKM Internet oldala, ez is megfelelően frissített és sokféle információforrást tesz hozzáférhetővé (a jogi háttértől a csapatkarjelzésekig). Kiemelendő: a sajtótájékoztatók szövege, a több hónapja működő kétnyelvű (magyar/angol) vendégkönyv (az első bejegyzés 1997. július 7-én történt) és a „Link Center”, ahol az alábbi honlapok érhetők el: Magyar Honvédség Honlapjai, Külföldi Katonai Honlapok, Magyar Kormányzati Honlapok.

Személyes értékelésben a minisztériumok közül a legjobb felépítéssel (technikai és esztétikai szempontból egyaránt) és leggazdagabb információs kínálattal a HM és az MKM honlapja dicsekedhet.

Összefoglalva a következőket állapítottam meg: noha a belépési szintek gyengén koordináltak, a címlistáról hiányoznak minisztériumok és a jelenlévők közül néhány szolgáltatása szerényebb, a kormánynak mint egésznek a működése iránt érdeklődő nagymennyiségű és megfelelően frissített információkhoz juthat.

c, *Pártok*

Magyar Szocialista Párt (www.mszip.enet.hu/)

A párt honlapján a pártelnök (Horn Gyula) köszönti az MSZP Internet oldalait felkeresőket, akik megismerhetik az aktuális eseményekkel kapcsolatos szocialista véleményeket, a párt vezető tisztségviselőinek előadásszövegeit, kongresszusi anyagokat, frakcióhíreket, kiléphetnek a Szocialista Internacionálé honlapjára és egy bő e-mail címlistáról (pártelnök, más tisztségviselők, titkárságok) levelezőpartnert választhatnak.

Az MSZP-honlap frissen követi a politikai történéseket. Főcímként a várható novemberi népszavazásra hívja fel a figyelmet, s ehhez nyújt további információkat.

Szabad Demokraták Szövetsége (www.szdsz.hu/)

A bejelentkező honlapon, mint legfontosabb rövidhír, olvasható, hogy a május 24-i rendkívüli küldöttgyűlésen Kuncze Gábort választották az SZDSZ elnökéhez. Szeptemberben viszont már ez a rövidhír forma nem indokolt, mivel nem frissen történt eseményről tudósít. Szerencsésebb lett volna más formában közölni, hogy ki az SZDSZ elnöke. Ettől eltekintve a honlap karbantartott, megfelelően frissített. Hozzáférhető az SZDSZ hetilapjának a „4 x 4”-nek a legújabb száma, a párt történetével, felépítésével, szervezeteivel, kormányzati szerepével kapcsolatos alapvető információk, a legújabb hírek, állásfoglalások, események és a levelezés rovat.

Az SZDSZ levelezési címe (press@szdsz.hu). A bejelentkező honlapot színesíti, hogy a menüből elérhető egy olyan adatbázis (Virtuális Galéria - Választási plakátok 1990-1994), mely a politikai informálódás és az esztétikai érdeklődés igényét is kielégítheti.

Magyar Demokrata Fórum (www.mdf.hu/)

1997. szeptember 19-én még csak az MDF Országgyűlési Képviselőcsoportjának a honlapja volt hozzáférhető. Tehát nem az MDF-nek mint pártnak volt honlapja, amin a parlamenti frakció hírei, ügyei is szerepelnek, hanem fordítva: a parlamentben szereplő képviselőcsoport honlapján kapott részlegesen helyet a párt. Ennek megfelelő volt az üdvözlő mondatok tartalma („Oldalainkat elsődlegesen parlamenti munkánk bemutatására, képviselőcsoportunk véleményének megismertetésére hoztuk létre.”), és a köszöntő aláírójának neve, funkciója (Demeter Ervin frakcióvezető).

A honlap feltünteti a látogató sorszámát (1997. szeptember 19-én a 3161. látogató voltam, egy hónappal később pedig: 3387.). A tapasztalható szerény informálódási lehetőségek miatt érzett esetleges rossz érzést némiképp tompította, hogy az oldal alján a következő önkritikus mondatot olvashattuk: „Oldalaink még nem a végleges állapotot tükrözik.”

Hogy mennyire helytálló az idézett mondat, ezt bizonyítja, hogy szeptember 23-án már egy új honlap (a fentiekben már ezt az új címet adtam meg) fogadja az MDF iránt érdeklődőt, melyen a pártelnök (Lezsák Sándor) üdvözlöi a látogatót. S ennek a menüjéből lehet eljutni a frakció honlaphoz, ahol informálódhatunk a képviselőkről, a vezető tisztségviselőkről. Ez a honlap is szavazást kér a Top 100-ra. Az MDF oldalon található még az aktív érdeklődők számára egy e-mail levelezési cím (mdf@mkogy.hu) is. Nem elhanyagolható hiányosság, hogy a régi Internet cím ismerője nem talál eligazítást a címváltozásról.

Független Kisgazda, - Földmunkás és Polgári Párt (http://www.mkogy.hu/fkgy)

A Kisgazda párt honlapja inkább csak a párt parlament frakciójának működésével kapcsolatos információkra koncentrál. A címlap rövid üdvözlése anonim. A frakció hírek közül a következőket emeli ki a honlap: „Dr. Tímár György: Politikai csődhelyzet.”, „Levél a SZDSZ Országos Elnöksége és Választmányának”, „Levél Horn Gyula Miniszterelnökhöz”, „Nyilatkozat”. Az említett levelek és a nyilatkozat dátumából (1997. augusztus 15.) arra következtethetünk, hogy a honlap frissítésére megfelelő figyelmet fordítanak. A frakció hírek után ezen a honlapon is található egy levelezési cím (hollosy.karoly@mkogy.hu/).

Ez az Interneten szereplő magyar politikai pártok honlapjai közül a legszerényebb szolgáltatást nyújtók közé sorolható - ha eltekintünk a bejelentkező lap színes képi világtól, amely viszont jelentősen lassítja a belépést -, pontosabban annak a funkciónak megfelel, hogy áttekinthető módon rendszerezve, könnyen hozzáférhetővé teszi a frakció híreit, ám a Kisgazdapártnak a közvetlen parlamenti munkáján túlmutató elképzeléseiről információkat nem közöl. A teljesebb informálódáshoz vagy egy a párt politikáját bemutató külön honlapra lenne szükség, vagy

pedig - és ez az elterjedt minta a politikai pártok Internet oldalain - a frakció honlapon kellene helyet kapni mindannak, amit a párt kíván közölni a kisgazda oldalt felkereső érdeklődőkkel. Az FKGP honlapot, az MDF oldalhoz hasonlóan, októberben áthelyezték (a fentiekben megadott cím a most érvényes) és a régi cím ismerője itt sem kap eligazítást.

Fidesz - Magyar Polgári Párt (www.fidesz.hu/)

A bejelentkező honlap jól felépített, látványos, ám ennek ára a lassabb betöltés. A párttal kapcsolatos információkhoz való hozzáférésre menüsört ajánl a honlap. A kezelést megkönnyíti, hogy egyszerűen behívható a „Frame” nélküli verzió, továbbá az „ajánlat” és egy szűkített link. E két utóbbi a friss hírekhez (konkrétan az 1 hónapnál nem régebben frissített anyagokhoz) való közvetlen hozzáférést biztosítja. Ezek a friss hírek szeptemberben elsősorban az „Ellenzéki Nyilatkozat”-ot, az utolsó kongresszus anyagát és a volt KDNP-s képviselők csatlakozását, azaz a Fidesz-frakció bővülését jelentette.

A minden párt honlapján megszokott rövid üdvözlést itt a pártelnök (Orbán Viktor) és a frakcióvezető (Pokorni Zoltán) jegyzi. Fontos technikai segítség az Internet barangolók számára, hogy a honlap tartalmazza azon „kicsomagoló” programokat, melyek a tömörített Fidesz dokumentumok kibontásához használhatók. És végül: a honlap regisztrálja a látogatók számát. (Szeptember 15-én a 32.411. látogató voltam, október 15-én pedig a 35.313., azaz egy hónap alatt 2.902 érdeklődő lépett be a Fidesz honlapba.) A legutolsó frissítésként a látogatás napja volt megjelölve.

Közvetlen, Interneten keresztüli üzenet eljuttatását nem teszi lehetővé a Fidesz honlap. Kapcsolatfelvételt két e-mail cím áll az olvasók rendelkezésére. Az egyik (webmaster@fidesz.hu) a technikai problémákra, a másik info@fidesz.hu pedig a „Kérdezz - Felelek” oldalhoz való eljutást biztosítja. Itt az olvasói kérdések alapján a következő témákban fejt ki röviden (és hozzátehetem: igen szárazon) a Fidesz az álláspontját: közbiztonság, honvédelem, a harci-kutyákról és arról, hogy a Magyar Narancs nem a Fidesz lapja.

Kereszténydemokrata Néppárt (www.kdnp.hu/)

A bejelentkező honlap idézettel (szeptemberben Barankovics Istvántól), és rövid köszöntővel indul. Más honlapoktól eltérően már az üdvözlés szövegében a párt Internet oldalainak használatáról, tartalmáról olvashatunk - tehát inkább eligazító jellegű, s kevésbé köszöntő (ezt mutatja az üdvözlés személytelen módja, azaz hiányzik az elnök és/vagy frakcióvezető aláírása).

A KDNP honlap használatát jelentősen segíti, hogy már az említett köszöntőből, azaz a címlapról közvetlenül elérhetőek: a párt dokumentumok, sajtótájékoztató anyagok, kérdések, levelek, humoros melléklet, a legfrissebb írások, tartalomjegyzék és egy könyvjelző a párt által „kedves és hasznos” honlapokról (Európa Unió, Batthyány sajtószemle, CDU-CSU, Európai Ügyek Hivatala, Keresztény Értelmiségi Társaság, HipCat's Hungary Page, Tocsik a sajtó tükrében, Keresztény Értelmiségiek Szövetsége, Új magyar évezred küszöbén).

Ennek a pártnak a honlapján jelenik meg egyedül az önreklám („visszacsatoló” reklám), mégpedig kétféle módon:

a, közlik, hogy az eddigi (50.000) Internet-es szavazás eredményeként a lap az első ötvenben található. Más honlapok - ez is ritka - csak arról tudósítják az olvasót, hogy eddig mennyien keresték fel azt az oldalt, a rangsorolás ismertetésétől még egy ilyen laza formában („biztos helyünk van az első 10 százalékban”) is eltekintenek. Egyébként a címloldal kétszer kéri az Olvasót a szavazásra.

b, a nem elektronikus médiából vett idézettel is reklámozzák magukat: Itt konkrétan a Magyar Nemzet 1996.08.26-i számából: „Az ... első interaktív slágerlistán a politikai pártok közül a KDNP áll az élen.” (Ugyanakkor feltűnő, hogy ez az idézet több mint egy évvel ezelőtt jelent meg, a hazai folytonosan alakuló Internet világban ugyanis ez az egy év időtartam már inkább a múltra utal.) A honlap a levelezési cím (p03surla@mkogy.hu) megadásával zárul.

Magyar Demokrata Néppárt (www.net.hu/mdnp/)

Az MDNP honlapján a pártelnök (Szabó Iván) köszönti az Olvasót. A tartalomjegyzék a következő kínálatot mutatja: bemutatkozás, szervezeti felépítés, a pártprogram összefoglalása és a párt véleményét aktuális kérdésekről („Nézőpont”). Tudva, hogy egy 1996-ban alakult pártról van szó, dicséretes az Internet honlap gyors elkészítése, azonban a hozzáférhető anyagok száma nem oly sok, amit az eltelt rövid idő mellett talán az MDMP képviselőinek csekélyebb parlamenti aktivitásával is magyarázhatunk.

Munkáspárt (www.elender.hu/munkaspárt)

A Parlamenten kívüli pártok közül egyedül a Munkáspárt rendelkezik Internet honlappal. A bejelentkező címdoldal nem tartja fel az érdeklődőt köszöntővel, hanem azonnal további lépést kínál a párt szervezeti felépítéséről, az aktuális kérdésekről - kiemelten a NATO-kérdésről -, a pártközpont címéről (e-mail: mp100@elender.hu) megszerezhető információkhoz. A honlap kétféle szavazási lehetőséget ajánl az Olvasónak: a honlapok többségénél jelenlévő tetszési szavazás (a TOP 100-ra) mellett a NATO-tagságról kér próbaszavazást. Ismerve a Munkáspárt ez irányú aktivitását, nehezen értelmezhető, hogy nem tünteti fel a honlap a NATO-kérdésre vonatkozó szavazás aktuális helyzetét.

Fontos része a Munkáspárt bejelentkező oldalának a saját link gyűjteményük, mely közvetlen kapcsolatot biztosít a testvérpártok (a 21 pártból álló listán, Ausztráliától eltekintve, minden földrész kommunista szervezetei elérhetők) és e baloldali iránynak megfelelő napilapok, folyóiratok honlapjaihoz.

III. (link gyűjtemények)

a, A legkönnyebb helyzetben a politikai jellegű sajtótermékek iránt érdeklődők vannak, ugyanis az 1996. július 7-én indult és jelenleg 132 kiadványt (természetesen nem csak, sőt nagyobb részben nem politikai jellegű sajtót) hozzáférhetővé tevő „Internet Hungary Újságosstand” (www.hungary.net/stand/) kínálatából (napi-, heti-, kétheti és havi lapok, kiberújságok stb.) könnyen kikereshetők és behívhatók a kívánt honlapok. Feltűnő hiányosság, hogy a „Külföldön - magyarul” cím alatt nem szerepel a „Magyar Nemzet - Hungarian Nation” honlap, melyről további utak nyílnak a magyar nyelvű Internet újságok felé. E hiányérzetet nem tompítja, noha némiképp magyarázhatja, hogy az utóbbiként említett honlap sem utal az „Újságosstand”-ra.

b. A politikai intézmények honlapjaihoz többféle úton is eljuthatunk. Az egyik lehetséges kiindulópont a „HuDir” (www.hungary.com/Magyar/hudir/) behívása, melyről könnyen továbbléphetünk az „Állam és Kormányzat” (parlament, kormány) illetve a „Politika” link gyűjteményére, és az utóbbiban ott találjuk - többek között - a pártok behívható honlapjait.

Ugyanide juthatunk el egy másik útvonalon (melyre különben ráléphetünk a „HuDir/Politika/Politikai források a hálózaton - Magyarország” címen keresztül is): ez a „Political Resources on the Net - Hungary 1:2” (www.agora.stm.it/politic/hungary.htm), mely a pártokhoz vezet és a „Political Resources on the Net - Hungary 2:2” (www.agora.stm.it/politic/hungary3.htm), amely viszont a parlamenttel és a kormánnyal kapcsolatos információs forrásokat teszi megközelíthetővé. Ez a két utóbbi honlap felépítése annyiban nem egyértelmű, hogy amíg a

pártok vonatkozásában megjelenik egy angol és magyar nyelvű lista, mely értelemszerűen a pártok angol és magyar nyelvű honlapjához vezet, addig a másik honlap csak angolul olvasható, de a behívott címlap magyar, melyből persze könnyen átválthatunk az angol verzióra.

És végül egy harmadik lehetősége, mellyel a pártok honlapjainak link gyűjteményéhez juthatunk: ennek a kiindulópontja szintén a „HuDir/Politika” útvonal, azonban itt a „Miki történelmi oldalai” (www.geocities.com/SunsetStrip/Stage/8693/politika.htm) címet kell behívni, melynek kínálatában a Magyarország államfői, kormányfői, Trianon történelmi kronológiája, a revíziós törekvések és bukások mellett ott van a magyarországi politikai pártok listája is.

c, Az emigrációban élő magyarok Internet forrásainak legjobb gyűjteménye a „Magyar Nemzet - Hungarian Nation” (www.sziliciumvolgy.com/magyar.html), mely honlap szerteágazó kínálata (újságok, szervezetek és aktuális politikai témák) alapvetően a politika iránt érdeklődőknek szól, de ezen belül is meghatározott irányú elkötelezettségűeknek (néhány példa a főcímekből: „Magyar érzelmű Internet újságok”, „Magyar nemzeti politikai kérdések”). A honlap áttekinthető felépítésű, könnyen használható, ám itt is meg kell jegyeznem a fentiekben már érintett hiányosságot: nem található kapcsoló az „Újságosstandhoz”, e hiányérzetet fokozza, hogy amúgy néhány Magyarországon megjelenő kiadvány (pl. Demokrata, Magyar Fórum) Internet oldala is ezen az „állomáson” található.

d, A hazai link gyűjtemények között feltétlenül meg kell említeni a „Magyar Honlap”-ot (www.fsz.bme.hu/hungary/homepage_h.html), mely a magyarországi WWW-szervereket és egyéb, az Interneten elérhető információforrásokat sorolja fel. E honlap természetesen nem speciálisan a politikai élet forrásaira koncentrál, ennél sokkal átfogóbb igénnyel állították össze, azonban itt is megtalálhatók azok a kiindulópontok (a szerverek földrajzi elhelyezkedés szerinti listájából a „Budapest”, az intézmény típusok felsorolásból a „Kormányzati és államigazgatási intézmények” címbe belépve), melyek - igaz kissé körülményesebben - elvezetnek a politika Internet világához.

IV. (egyebek)

Amikor a „politika” címszava alá sorolható információkat keressük az Interneten, akkor természetesen nem elégedhetünk meg a politikai sajtó és az alapvető jelentőségű politikai szervezetek (parlament, kormány, pártok) honlapjainak feltérképezésével. Még akkor sem, ha egyébként az a meggyőződésem, hogy a magyarországi politikai életet elsődlegesen az említett intézmények formálják. Éppen ezért áttekintésem utolsó részében röviden kitérek további politikai szempontból releváns információs forrásokra is.

A már többször idézett „HuDir/Politika” (www.hungary.com/Magyar/hudir/pol/) útvonal ebben is jelentős segítséget ad. Címjegyzékéből - a korábbiakban már tárgyaltaktól most eltekintve - két adatbázist emelnék ki:

a, „MédiaHajó '96” (www.mediahajo.enet.hu/) Internet-es megjelenése ahhoz kapcsolódik, hogy az évek óta rendszeresen induló MédiaHajó szervezői 1996. szeptember 25-én egy online fórum megvalósítása mellett döntöttek, s az említett Internet oldalon e fórum levelezése olvasható. Ez a honlap elsősorban nem azért okoz hiányérzetet, mert ennek a múlt évi eseménynek az Internet-es megjelenésén bizonyos „gyermekbetegség” tünetei felfedezhetők - hogy az első próbálkozások ettől nem mentesek, az még elfogadható (lásd: pl. az Internetto online fórumát Horn Gyulával) -, hanem inkább azért, mert e honlap frissítésére nem fordítottak kellő figyelmet, ugyanis 1997. őszén is megrendezték a szokásos „MédiaHajó”- t, s erről nem találtam semmiféle információt.

b, A másik adatbázis a „HIX” szolgáltatásokhoz kapcsolódik. (Itt kell feltétlenül megjegyezni, hogy a Hollósi József által alapított „HIX” /Hollósi Information eXchange/ úttörő szerepet játszott a magyar Internet világban.) A „HuDir/Politika” útvonalon bejelentkező HIX-szolgáltatások: „Fórum”, „Politikai cikkek”, „Szalon”. Ezek közül a politika iránt érdeklődők legjobban a „Politikai cikkek - a HIX Dokumentumtár gyűjteménye” (www.hix.com/cgi-bin/ekezet.html/hix/hixcore/senddoc/politika/) honlapot használhatják.

MAGYAR INTERNET: KÖNYVTÁRAK ÉS MAGYAR MŰVÉSZET

Beke László

A megfigyelés előzményei és körülményei

Az Internet-megfigyelés 1997 szeptember végétől október végéig tartott. Részint otthonról, részint pedig a C3 központ Silicon Műhelyéből volt módom az Internetre csatlakozni. A megfigyelés többnyire az esti-éjszakai órákban, illetve a hétvégeken tartott - ezt tette lehetővé meglehetősen zsúfolt munkabeosztásom. A megfigyelés jelentős részét IV. éves, angol-cseh szakos egyetemista fiam, Beke Márton végezte el.

Magával az Internettel közelebbről nem régen ismerkedtem meg. Az NIIF jóvoltából, mint minősített kutató (kandidátus), ez év tavasza óta módom lett volna alanyi jogon modem segítségével csatlakozni a hálózatra. A szoftver telepítése egy ESCOM 486 DX2 notebookon azonban nem sikerült maradéktalanul - elsősorban azért, mert az NIIF által kölcsönzött modem nem lehetett csatlakoztatni, másodsorban azért, mert valószínűleg nem volt megfelelő memória (és bővítési lehetőség sem). Így otthoni használatra egy Pentium 100-as gépet kellett beszerezni.

Az NIIF munkahelyemnek, a Műcsarnoknak is biztosít Internet hozzáférést. Itt már 1996 tavasza óta működött internet-kávézó, az ún. „Prótea-terem”, amely lehetőséggel azonban szubjektív okok miatt csak két alkalommal éltem. Korábban az Internetről csak a médiából, vagy kollégáktól, barátoktól, ismerősöktől hallottam. (Más kérdés, hogy elméletileg több szakmai előadásomban, vagy tanulmányomban, cikkemben foglalkoztam az Internet egyes vonatkozásaival. A pontosság kedvéért megemlítem, hogy legelőször a Műcsarnokban 1995-96 fordulóján megrendezett „A pillangó hatás” c. kiállítás alkalmából volt módom megismerkedni az Internet használatával.

Az otthonról való csatlakozás kb. október elejéig igen nehézkes és lassú volt, hiszen a MATÁV csak ekkor kapcsolta át telefonunkat új digitális központra. Eddig egy-egy sikeres csatlakozáshoz sokszor akár ötször-tízszer is kellett próbálkozni, az adatátvitel meglehetősen lassú volt és nem egyszer fordult elő, hogy böngészés közben a kapcsolat megszakadt. Ezek a problémák tudomásom szerint gyakorta a kiszolgáló szerver (esetemben a C3-é) túlterheltségéből, ill. egyéb technikai problémáiból fakadhatnak, ám ennek ellentmondani látszik az a tény, hogy mióta telefonvonalunk digitális, az ilyen jellegű problémák száma lecsökkent, szinte megszűnt. Természetesen így is gyakorta kell várakozni. Különösképpen igaz ez a nagyobb terjedelmű képek, animációk letöltésénél, egyes szabadon letölthető programok megszerzése pedig különösen nagy türelmet igényel. (A telefonszámláról nem is beszélve.) A Netscape Navigator Gold 3.0-s változata (melyet itthon használok) természetesen lehetővé teszi a képek automatikus letöltésének kikapcsolását (Options menü, Auto Load Images), de tapasztalataim szerint ez a legtöbb web-site-ot gyakorlatilag használhatatlanná, vagy legalábbis élvezhetlenné teszi.

A C3-ban ezzel szemben jóval gyorsabb a böngészés. A kért homepage gyakorlatilag azonnal jelentkezik, a képek is hamar letöltődnek. A sebességet tehát gyakorlatilag a távoli szerver sebessége szabja meg. Persze problémák itt is akadtak. Először is, miután saját jelszavam a C3-ban nincs, mindig a jelen lévő teremfelügyelőnek kellett elmagyaráznom, mit is szeretnék csinálni és jóindulatára kellett hagyatkoznom, hogy lépjen be a rendszerbe a saját nevén. Ő

pedig - teljesen érthető módon - a lelkekre kötötte, nehogy valamit az ő nevében mentsek le, nehogy valami „rosszat csináljak”. Így aztán kissé szorongva láttam munkához, egészen kb. az ötödik alkalomig, amikor is az ott lévő felügyelő a felhasználónév rovatba guest-et gépelt, mire a gép egyáltalán nem kért jelszót. Kár, hogy ezt korábban egyik szakember sem mondta...

Problémát jelentett számomra az is, hogy többször különféle gépeken tudtam csak dolgozni. A PC-vel nem volt gondom, hiszen itthon is ilyen számítógépet használok, ezért ismerem. Viszont a Silicon Műhelyben (és ez természetes) csak egy PC és egy Macintosh gép van (tudomásom szerint), a többi pedig Silicon Graphics gép. A Macintoshon nagyon nehézkes volt a Netscape Navigator használata, a program gyakran hibát jelentett, ilyenkor újra kellett indítanom a gépet. Mindez oly gyakran fordult elő, hogy inkább egy másik gépen folytattam a böngészést. A Silicon gépeknek számomra csak egy hátránya volt, mégpedig az, hogy a Netscape-en kívül mást nem ismerek rajtuk és így sokszor szokatlan és kicsit nehézkes a kezelésük.

A megfigyelés szempontjai

A feladatom, hogy egy hónapig böngésszek az Interneten, majd pedig erről írjak, kezdetben egyszerűnek tűnt, ám hamar kiderült, hogy a magyar Internet mostanra már gyakorlatilag felmérhetetlen. Az a látszat keletkezik, mintha bárki, aki csak teheti, homepage-et (honlapot, ottlapot, hompédzset stb.) hoz létre. Az esetek nagy hányadában azonban a homepage-ek elég rossz minőségűek, csúnyák és gyakorlatilag minimális felhasználható információt tartalmaznak. Gyakran láthatjuk az első oldalon a látványos „Under Construction” feliratot, esetleg egy kis animációval illusztrálva, a lapokon pedig szinte semmit sem találunk. Ez a helyzet általában hónapokig így marad. Mintha a kezdeti lelkesedés túl hamar hagyna alább. Ezek a csonka oldalak azután a hálón maradnak és sok bosszúságot okoznak az Interneten böngészőnek, amikor hasznos vagy érdekes információ reményében odatéved, de hiába. Más esetekben a homepage-eket már rég törölték az adott szerverről, ám különféle linkgyűjteményekben még találhatunk utalásokat rájuk. Ilyenkor jó pár perces hasztalan várakozás után kapjuk meg az üzenetet, hogy „a megadott oldal nem található”. Az előbb leírtakból tehát kitűnik, hogy ha az egész magyar Internetet akarnánk fölmérni, milyen nehézségekbe ütköznénk. Becsléseim szerint egyébként a magyar homepage-ek száma mindent egybevetve lassan tízezer körül lehet. Persze az önálló szerverek száma ennél lényegesen kisebb.

Mivel tehát előrelátható volt, hogy a magyar téma egészét ma már nem lehet áttekinteni, a téma szükségszerű leszűkítése szakmai érdeklődésem irányában történt, és mindinkább a *magyar művészetre* szorítkozott. (Természetesen azonnal felmerült a kérdés, hol a határ a „magyar” művészet és a „nem magyar” művészet között. Előrebocsátva, hogy a kérdést sohasem kezeltem akadémikus szigorral, meg lehetett különböztetni a „magyar” művészeti információkat a „magyar vonatkozásúak”-tól, illetve a „külföldről magyarul”-tól, a „külföldi magyar”-tól, vagy a „külföldi információ a magyar művészetről” stb. Kérdés még, hogy milyennek tekinthetjük pl. a Geocities (<http://www.geocities.com>) mindenki számára ingyenes homepage-helyet biztosító amerikai szerveren elhelyezett magyar lapokat, vagy miként vélekedünk a külföldön élő magyarok által készített és karban tartott lapokról (a legtöbb ilyen lap, amellyel találkoztam, az Egyesült Államokból származik). (Szerepel-e egyáltalán az Internet teauruszában a „hungarica” fogalma? Lehet-e egyáltalán Internet-teauruszról beszélni?)

Könyvtárak

Legelőször azonban az Interneten fellelhető magyar könyvtárakkal kapcsolatos oldalakkal kezdtem. Elsősorban azért tettem így, mert tudomásom szerint az Internet kezdetei ehhez a témakörhöz kapcsolódnak. Tulajdonképpen az egész világméretű hálózatot felfoghatjuk úgy, mint egy óriási könyvtárat. Az Internet legfőbb hasznát is ebben látom: a tudományos kutatómunkát nagy mértékben elősegítheti (majd), ha távoli adatbázisokhoz, könyvtári katalógusokhoz és a közelünkben fizikailag nem meglévő könyvekhez juthatunk hozzá. Mindehhez persze szükség van jó keresőprogramokra, amelyeket jól is kell tudni használni. Én leginkább az Alta Vistát (<http://altavista.digital.com>) használom, amelynek európai tükörszerverén (<http://www.altavista.telia.com>) létezik magyar nyelvű verzió is. Bár, amennyiben jól tudom, ez a kereső az egész Internetet böngészi át és abból emeli ki a keresett szót, a magyar verzió csak az angolul nem tudóknak segít a program használatában. Kifejezetten magyar és elég jól használható keresőprogram a Heureka (<http://heureka.net.hu>). Itt is tárgyszóval kereshetünk és bár nem tudom, hogy a program milyen elven működik, általában elég jó a találati arány. Igaz, hogy sokszor túl hosszú listát kapunk, amelyben nem ritkán egy-egy cím akár többször is fel van sorolva. Másik kifejezetten magyar keresőprogram a HuDir (<http://net.hu/Text/hudir>). Ez a program tematikus keresést tesz lehetővé. Listákból kell kiválasztanunk mindig a mi érdeklődésünkhöz legközelebb álló témakört, ekkor egy újabb listát kapunk. Ily módon addig folytatjuk a szűkítést, amíg el nem jutunk a keresett linkgyűjteményhez. Esetemben például a HuDir:Művészetek:Képzőművészet, ill. a HuDir:Referencia:Könyvtárak útirányokon tallózva jutottam célba. A program elég jól használható, de a témakörök megválasztása sokszor nem elég egyértelmű: elég nehéz volt elsőre eldönteni, hogy például a könyvtárakat a Kikapcsolódás, a Társadalom és kultúra vagy a Referencia, netalán a Tudomány címszó alatt érdemes-e keresni. A másik probléma a HuDirrel az, hogy - legalábbis nekem úgy tűnik - nem elég naprakész: sok benne a már megszűnt link, a legújabbak viszont még nincsenek rajta; sokszor hiányos. Mindazonáltal a magyar képzőművészettel kapcsolatos kereséseimnek legfontosabb kiindulópontja mégiscsak a HuDir volt.

A magyar könyvtárak internetes feltérképezését az Országos Széchényi Könyvtárral (<http://www.oszk.hu>) tartottam érdemesnek kezdeni. A bejelentkező oldalon a „szokásos” üzenet fogadott: „Oldalaink kiépítés alatt.” Viszont ugyanitt olvasható és használható a könyvtár által külföldre (a Gabriel - Gateway to Europe's National Libraries szervezet számára) készített honlap - angolul. Itt olvashatunk a könyvtár történetéről, gyűjteményéről, szolgáltatásairól. Megtalálható itt a Magyar Nemzeti Bibliográfia - Könyvek Bibliográfiájának elektronikus változata, az Írás tegnap és holnap - Internet folyóirat, valamint a magyar CD-ROMok diszkográfiája is. A Magyar Nemzeti Bibliográfia nyolc száma olvasható itt, de sajnos tárgyszavas keresésre nincs mód, így csak böngészni lehet. A (<http://www.oszk.hu/huopac.html>) címen az OSZK katalógusának 1991 utáni részét lehet használni Telneten keresztül. (Itt kell megjegyezni, hogy ezen tanulmány írásakor vettem észre, hogy immár működik az OSZK új, magyar nyelvű honlapja (<http://www.oszk.hu/uj/index.html>), kiterjedt keresési lehetőségekkel, bár kissé még hiányosan, kihagyásokkal. Sajnos ennek alaposabb áttekintésére már nem volt időm.)

A könyvtárak között tovább keresgélve akadtam rá egy figyelemreméltó kezdeményezésre, a Magyar Elektronikus Könyvtárra (MEK). Ennek elsősorban még csak gopher-szervere ([gopher://gopher.mek.iif.hu](http://gopher.mek.iif.hu)) működik, a World Wide Web szerver (<http://www.mek.iif.hu>) jelenleg még fejlesztés alatt áll, de azért használható. A MEK a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program (NIIF, lsd. még <http://www.iif.hu>) kezdeményezése. Célja, hogy összegyűjtse, rendszerezze a magyar, ill. kelet-közép-európai tudományos, oktatási vagy kulturális célra felhasználható elektronikus dokumentumokat. Periodikákat egyelőre nem

gyűjtenek, de ezen kívül gyakorlatilag mindent. Lektorálással és minőségi ellenőrzéssel sem foglalkoznak. A könyvtárat két nagyobb részre oszthatjuk, az Olvasóteremre és a Virtuális könyvtárra. Az Olvasóterem „polcain” rendszerezve található könyvek mind „helyben” vannak a szerveren, „ott” olvashatóak vagy ZIP formátumban letölthetőek, míg a Virtuális könyvtár csupán más gépekre tartalmaz utalásokat. Probléma az, hogy az olvasótermi katalógus nem mindig működik (én sem tudtam megnézni), valamint, hogy az állomány (egyelőre) igencsak szedett-vedett, hiányos. Éppen ezért várják „polcgazdák” jelentkezését, akik az állományt bővítenék.

További jelentős honlappal rendelkező könyvtár a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára (<http://pernix.bke.hu>). A honlap elég jól karban tartott, jól használható. Sok információt találunk itt a könyvtár történetéről, állományáról, munkatársairól stb. Használhatunk online katalógust (akár Telnettel, akár pedig a <http://orion.lib.bke.hu/olibh/login.htm> címen), amelyből még azt is megtudhatjuk, hogy az egyetem melyik könyvtárában található meg az adott könyv. Fontos még ezen a szerveren, hogy megtalálhatjuk a magyarországi hálózaton is elérhető könyvtárak teljes listáját és címüket: kb. ötven könyvtár katalógusában kereshetünk a Telnet segítségével. A <http://pernix.bke.hu/virtual/virtlib.html> oldalon tulajdonképpen egy linkgyűjteményt találunk. Főleg közgazdaságtannal, üzleti élettel kapcsolatos szakkönyvekről, szótárakról, könyvesboltokról, elektronikus folyóiratokról kaphatunk tájékoztatást. A linkek nagy többsége azonban külföldi.

A <http://lib.elte.hu/index.html> az ELTE Egyetemi Könyvtárának homepage-e. A meglehetősen csúnya és rendezetlen lapokon természetesen olvashatunk a könyvtár történetéről, szolgáltatásairól, katalógusairól. A katalógusok egyelőre csak Telneten keresztül érhetőek el. Dolgoznak már egy Dynix-Horizon rendszeren, ám az adatbázis itt egyelőre még üres. Találhatunk a homepage-en egy elektronikus könyvet (szerzője Szögi László) és egy tanulmányt, az ELTE könyvtárainak jegyzékét és nyitvatartásukat. A könyvtár által szervezett rendezvényekről is olvashatunk, de az utolsó adat (1997 októberében) 1997 áprilisára vonatkozott. A <http://lib.elte.hu/sajto.html> címen újságokhoz, periodikákhoz találunk linkeket.

A Magyar Tudományos Akadémiának is van WWW szervere (<http://www.mtak.hu>), ám ezen nem találunk mást, mint a könyvtár címét, telefonszámát, illetve linket a könyvtár OPAC-jához (Online Public Access Catalog) Telneten keresztül (alpha.mtak.hu vagy w3.mtak.hu).

Még egy jó könyvtárakkal kapcsolatos kezdeményezésről szeretnék beszámolni. Ez a Könyvtárak Közös Elektronikus Katalógusa (Közelkat; <http://www.kozelkat.iif.hu>) szintén az NIIF kezelésében. Ugyanezek az oldalak megtalálhatók még a <http://www.lib.klte.hu/kozelkat> és a <http://www.sk-szeged.hu/kozelkat> címeken is. Ez a szolgáltatás a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem, a szegedi József Attila Tudományegyetem, a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, a Magyar Elektronikus Könyvtár és még néhány könyvtár katalógusában enged keresgélni. A projekt célja, hogy a keresésbe minél több könyvtárat be tudjanak vonni. Ha keresést indítunk, előbb ki kell jelölnünk, mely katalógusokban kívánunk keresni, de sajnos gyakran előfordul, hogy némelyik szerver nem válaszol.

A többi WWW, OPAC és Gopher szerver felsorolását a <http://pernix.bke.hu/opac.html>; <http://www.lib.bke.hu/opac.html> és a <http://www.mek.iif.hu/MEK/opac.htm> címeken találhatjuk.

Művészettel kapcsolatos oldalak

A művészeti témákkal kapcsolatos „feltérképezést” a múzeumokkal kezdtem a HuDir: Kikapcsolódás:Múzeumok, Galériák, Kiállítótermek listát véve alapul. Elég sok link van itt, de nagyon sok közülük az olyan, amelyik nem elérhető (pillanatnyilag vagy végleg).

Meglepő módon először egy külföldi honlappal találtam szembe magam: <http://www.timeout.co.uk:81/TO/Budapest/Guide/museums/museumhead.html>. Ez a Time Out Worldwide City Guides angliai szolgáltatás Budapesttel kapcsolatos homepage-e. Itt angolul olvashatunk elég sok mindent budapesti múzeumokról témakörökbe rendezve, de sajnos csak elég kevés intézmény van feldolgozva.

Figyelemreméltó honlapja van viszont a Néprajzi Múzeumnak (<http://www.hem.hu>). Természetesen még ez is „fejlesztés alatt” áll, de már így is nagyon sok mindent találhatunk itt. Elolvashatjuk a múzeumról szóló alapvető információkat (cím, telefonszám, nyitvatartás, belépők), egy-egy kiállításról, a múzeum történetéről hosszabb ismertetőt is találhatunk. A múzeum megvásárolható kiadványai is bemutatásra kerülnek. A dia- és fénykép-gyűjteményhez tartozó oldalakon virtuális sétát tehetünk a múzeumban Dávid Ferenc fényképei segítségével. Tanulmányokat, híreket olvashatunk, fényképeket nézhetünk. Elolvashatjuk A régi világ falun c. könyv bevezetőjét és megtekinthetünk a képeiből kb. 35-öt. Ugyanitt egy szerényebb méretű linkgyűjtemény segítségével léphetünk tovább. A Néprajzi Filmstúdió lapjain jól használható, ismertetőikkel ellátott filmkatalógusban böngészhetünk és röviden a néprajzi filmezésről is olvashatunk. A Népzenei Gyűjtemény és a Néprajzi Hangarchívum által gondozott oldalakon különféle hangszerekről, fonográfokról, gramofonokról találhatunk információkat. Néhány tanulmány és tematikus mutató is felkerült a szerverre. Meglátogathatjuk ezen kívül a Nemzetközi Osztály, a Restaurátor Osztály és a könyvtár lapjait is. Külön figyelmet érdemel a [http://base.hem.hu:3000/owa_nrm/owa/wmtg\\$.startup](http://base.hem.hu:3000/owa_nrm/owa/wmtg$.startup) címen lévő fejlett keresőprogram, amelynek segítségével a Néprajzi Múzeum műtárgyai közül keresgélhetünk.

A Magyar Nemzeti Múzeum honlapja (<http://origo.hnm.hu>) szintén igen sok hasznos és érdekes információt tartalmaz. Természetesen megismerkedhetünk a Nemzeti Múzeum történetével, gyűjteményével, ízelítőt kaphatunk az itt őrzött műkincsekből, megtudhatjuk, milyen időszaki kiállítások látogathatók. Adatokat találhatunk a múzeum fiáléiról és megnézhetjük a magyarországi múzeumok - valószínűleg teljes - listáját. Szintén ezen a szerveren kapott helyet a magyar gőzmozdonyok és repülők honlapja, egy macskákról (?) szóló homepage. olvasható itt a havonta megjelenő Múzeumi Hírlevél, a Virtuális Nyilvánosság című informatikai magazin. Tudomást szerezhetünk még a múzeum híreiről, újdonságairól, kapcsolatairól (ez utóbbit linkgyűjtemény teszi teljessé).

Valószínűleg csak szűkebb nyilvánosságot érdekel a <http://www.univet.hu/bbb> címen található Barátosi Balogh Benedek Expo. A homepage Barátosi Balogh Benedek által az Ajnu és az Amur vidékén gyűjtött néprajzi anyagot, az ott élő népeket és magát a gyűjtőt mutatja be.

Bár nem kifejezetten múzeum, még kevésbé művészettel kapcsolatos, mégis itt akadtam rá a Csodák Palotájára (<http://www.mtesz.hu/bsc>). Ez a honlap elég részletesen bemutatja a kiállítást, meg lehet tekinteni egyes részleteit, videóklipet lehet nézni. Van itt rejtvény és linkgyűjtemény is a világ hasonló intézményeihez. Mindenképpen érdekes lehet ez az oldal azok (de elsősorban a gyerekek) számára, akik kedvelik a tudományos érdekességeket, látványosságokat, de valamiért nem áll módjukban személyesen is elmenni a Csodák Palotájába.

A következő hely, amire rátaláltam, az Artnet nevű homepage a <http://www.datanet.hu/artnet> címen. Ezekről az oldalakról nem nagyon tudtam kideríteni, hogy ki vagy milyen szervezet gondozásában készültek. Arra is elég nehéz rájönni, mikor frissítették utoljára. Mindenesetre

elég „elhagyatottnak” tűnnek ezek a lapok. Az Artneten belül továbbléphetünk egy úgynevezett Művészeti galéria irányába. Itt olvashatnánk az aktuális budapesti kiállításokról, de sajnos a tavalyi év végével minden megszakad. Néhány kevésbé ismert magyarországi és külföldi magyar művész is bemutatkozik, ám az nem derül ki, hogy miért pont ők a kiválasztottak. Mint ahogyan az sem derül ki, hogy mi alapján került négy galéria a honlapra. Ezek a Bartók 32 galéria, az ILLÁRIUM Művészeti Galéria, az El Kalászi Galéria és a Várfok 14, róluk rövid minimális hosszúságú ismertetőket olvashatunk, kivétel talán ez alól a Várfok 14, ahol képeket és az ott rendszeresen kiállító művészekről némi információt kaphatunk. Az Artnet homepage Óhaza című rovata külföldön élő magyarokat kíván tájékoztatni magyarországi hírekről, kulturális eseményekről, de sajnos nagyon kevés és régi az információ. Ezen kívül néhány vicc és két hölgy fényképes társkeresési hirdetései is olvashatók. Az Artnetről összességében tehát elmondható, hogy meglehetősen igénytelen és nem nagyon éri meg, hogy fölkeressük.

A következő általam fölkeresett hely a <http://www.uni-miskolc.hu:8080/Galeria/index.html>, az Első Miskolci Elektronikus Galéria honlapja. Itt Macskássy Izolda és Feledy Gyula és néhány határon túli magyar művész művészetével ismerkedhetünk, valamint ellátogathatunk a Lillafüred Galériába és a Gömöri Műhelybe.

A <http://www.sziliciumvolgy.com/inst/pellonisz/hungarian/corvinus.html> homepage-et az amerikai Corvinus Magyar Kultúrcsoport üzemelteti. Tevékenységük lényegében kimerül a San Francisco környéki magyar rendezvények ismertetésével.

Érdekes oldal lehetne a <http://www.kee.hu/hun/taje/tajtervezesi/kert.html>, amely a Kerttörténeti archívum homepage-e. Sajnos azonban nincs itt más, csak Magyarország történeti kertjeinek felsorolása települések szerint, valamint egy ezeket tartalmazó térkép. Mindössze egy-két tételnél találunk bővebb leírást.

A szegedi East Edge csoport honlapja (<http://edge.stud.u-szeged.hu>) merőben más jellegű: betekintést kívánnak nyújtani Magyarország alternatív kulturális életébe. A homepage azonban nagyon lassú és szerintem - egyelőre - nagyon kevés adatot tartalmaz.

A <http://www.sztaki.hu/gallery/index.hu.html> egy mindenképpen érdekes homepage, de sajnos számomra nem derült ki, hogy ki üzemelteti, tartja karban. Az indító oldal is meglehetősen kusza, nehéz rajta eligazodni. Ennek ellenére sikerült Várnai Gyula Anamorfózis című számítógépes installációját megtekintennem, ill. részt venni benne: egy virtuális lakótelepen lehet forogni, ide-oda mászkálni.

Az In Site Blues Kulturális Site-ről (<http://www.insite.hu/insite/insite.htm>) sem nagyon derül ki, hogy tulajdonképpen micsoda és hogy ki hozta létre. A Galériában Donát Márk, Iski Kocsis Tibor és Ian Coulthard műveit nézhetjük meg, a Kávézóban különféle műfordítási próbálkozásokat vethetünk össze (bárki küldhet be saját fordítást) és Paul Virilio két művét olvashatjuk nyersfordításban.

Magával az Internettel és annak kulturális és művészeti vonatkozásaival foglalkozott az 1996-ban és '97-ben megrendezett Internet Galaxis, mely mindeddig Magyarország talán legkomolyabb Internet, CD-ROM, multimédia stb. kiállítása és vására. Ezen „kiállítás” anyaga található meg a <http://www.inf.bme.hu/internet.galaxis/ig97> címen.

Nagyon jó és (keresője miatt) jól használható a Központi Fizikai Kutatóintézet szerverén található Web Művészeti Galéria (<http://sunserv.kfki.hu/arthp>), amely az 1200 és 1700 közötti európai festészetből mutat be mintegy 2800 műtárgyat, elég jó minőségű reprodukciók segítségével és művészletrajzokkal. A „tárlatvezetés-program” segítségével ügyes tematikus blokkokat alakíthatunk ki. A magyar művészet vonatkozásában hasonló összeállítás a

<http://www.kfki.hu/~arthp/keptar/>, mintegy 1000 művel a román kortól a XX. sz. közepéig. A magyar múzeumok közül néhányhoz eligazítást nyújt a <http://www.hungary.net/culture/museum> (Hadtörténeti Múzeum, Kovács Margit Múzeum, Postamúzeum stb.), melynél a szerkesztők feltehetően teljességre akartak törekedni, de néhány tétel után feladták vállalkozásukat. A virtuális múzeumok és gyűjteményekre egyébként is jellemző a koncepciótlanság - nem nagyon lehet kideríteni, hogy milyen szempontok alapján állították össze őket. Ország Liliről informál és Farkas István, valamint Paul Hargittai műveiről fog informálni a <http://szocio.szoc.bme.hu:80./olili> és a <http://szocio.szoc.bme.hu:80./gallery/faris.html>. Feltehetően egy Velencei Biennáléhoz készült CD derivátumaként jelent meg a hálón néhány Jovánovics György munkásságára vonatkozó dokumentum (<http://szocio.tgi.bme.hu/jovan/jovahome.html>). A témaválasztás avantgardista frissessége érződik a Gondolat-jel című folyóirat által használt dASH Virtuális Galériában (<http://www.cab.u-szeged.hu/local/gondolatjel/gond1.html>), ahol többek között Kopasz Tamással és Botonddal készült interjúk olvashatók, valamint a Magyar Elektronikus Könyvtár képzőművészeti „polcán”, melyről Sylvère Lotringer, Richard Huelsenbeck és Jean Baudrillard munkáit „emelhetjük le” (gopher://gopher.mek.iif.hu:7070/hh/porta/szint/human/kepzomuv).

A legigényesebbek közé tartozik az Éjjeli Őrjárat című internetes folyóirat (<http://www.sztaki.hu/nightwatch>). Szerkesztői: Eperjesi Ágnes, Horányi Attila, Timár Katalin és mások. Kiállítási beszámolók viszonylag frissek, az „Eltűnt művek” és a „Van-e élet az Interneten?” kérdésselvetés ötletes, a mobil kvázi-háromdimenziós ikonok szellemesek. Pályázat útján ők is virtuális kiállításokat szeretnének rendezni (a Műcsarnokban, a Ludwig Múzeumban és a Kiscelli Múzeumban), de ebből még semmit sem lehet látni.

A HuDir segítségével találhatjuk meg az Artpoolt, a különböző művészeti egyesületeket és társulatokat és a fotóművészet terén eligazító információkat.

Az Artpool (<http://www.artpool.hu>) az elsők között kezdett el foglalkozni az Internet művészi felhasználásával. Fel volt készülve rá a különböző marginális művészetekkel - így az elektrografikával, a mail arttal, a networkerek munkájával stb. - való foglalkozás révén is. Vizuális szempontból is erős a homepage-e, ill. tartalomjegyzéke („üveggolyók”). Beszámol az „új események”-ről (melyek összeérnek az „On line shows”-szal: legutóbbiak a Budapesti Őszi Fesztivál kiállításai) és bepillantást nyerhetünk archívumukba, kiadványaikba és gyűjteményeikbe is. Én voltam a 4563. „látogatójuk”.

A magyar művészeti társaságokat és egyesületeket a <http://www.hunpro.hu/mmf/index.html> alatt találjuk. Bemutatja magát a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége és a többi vele kapcsolatban lévő egyesület (vezetőség, postacím, néhány soros leírás), szerepel néhány kiállítás (csak régiek). A galériák közül csak a Vármegye Galéria van jelen.

A HuDir segítségével a fotóról az derül ki, hogy az egyes fotóművészek felkerülése a lehető legesetlegesebb. A „Portfolio Galéria” (<http://www.geocities.com/Yosemite/8991/>) listáján szereplő 8-10 név között Révész Tamás és Tóth István tűnt ismerősnek.

A „Műcsarnok” némi tanulópénz megfizetése árán, érdekes szimbiózisban az IDG-vel 1996 elején megkezdte a Protea Terem nevű Internet kávéház működtetését, egyszersmind az Internet Világkiállítás magyar pavilonjaként funkcionálást. Gyakorlatilag az Internetto gárdája volt az, aki kialakított egy virtuális „kiszőkegalyati” vonalat, azon belül „Műcsarnok” (<http://www.idg.hu/expo/mucsarnok/vnsz>) és Hősök tere” állomást, melyek alatt megjelent egy sereg történeti, kultúrtörténeti esszé és képválogatás. A Virtuális Művészeti Szalon Rényi Péter koncepciója szerint 20 kritikus, illetve művészettörténész által kiválogatott 20-20 művész alkotásait összegezte, Kincses Károly neve alatt egy meglehetősen kétértelmű aktfotó-

válogatás jelenik meg (később kiderült, hogy ő nem egészen így akarta), a századforduló magyar művészetet bemutató fejezetet nem tudtam kinyitni stb. - Több mint egy év után, ma már inkább az lenne aktuális, ha a Műcsarnok saját anyaggal jelentkezék. kiállítási programmal és információkkal, esetleg egy rendszeresen megjelenő Internet-folyóirattal. Jelenleg a homepage kialakítása folyik.

Az Internetto (<http://www.internetto.hu>) immár „klasszikusnak” számító elektronikus folyóirat, mely CD formában is megjelenik. Legutóbb a „friss hírek”-et, valamint Nyíri Kristóf internet-egyetemének tájékoztatóját olvastam el benne. Kiválóan szórakoztató a „Zsargon” című, olvasói levelekből folyamatosan képződő anyag, mely az Internettel kapcsolatban kialakuló magyar nyelvi folklór napról napra fejlődő tükre.

Elemezni lehetne „kenyéradó gazdánk”, a C3 Internet szolgáltatásait is, itt azonban csak néhány megjegyzésre szorítkozhatunk (<http://www.c3.hu>). A bejelentkezési oldal felettébb szellemes, sőt látványos, azonban nem minden esetben könnyíti meg a mögötte elhelyezkedő anyag azonosítását. Másfelől talán lehetne törekedni a fontos és a kevésbé fontos információk arányosítására is. A C3-nak telematikus és „egyszerű” művészettel egyszerre kellene foglalkoznia. A magam részéről részt vettem az intézmény konceptuális művészeti akciójában, mely - ha az Internetet nem is, de az - E-mailt próbálta bevonni a konceptesek interaktivitásába. (Az E-mailnak mint az Internet speciális szolgáltatásának egyébként érdemes lenne egy külön vizsgálatot szentelni.)

Végezetül felsorolok még néhány címet, melyen egy-egy, esetleg több művész kínálja a maga portékáját, rendkívül igénytelenül, vagy éppen ízléstelenül:

- Árvai Ferenc szobrász:

<http://www.geocities.com/Athens/Acropolis/5775/arvaig>

- Alex Jobbagy Ausztráliában élő magyar származású művész honlapja:

<http://www.ozemail.com.au/jstart/alexart.html>

- Ars Démonium galéria az ELTE Hallgatói Irodában. Itt kizárólag Hargitai Zsigmond „művei” láthatóak:

<http://emc.elte.hu/hargitai/ars>

- Boris Vallejo Limában született alkalmazott művész képei, linkek további Vallejo-oldalakhoz:

<http://www.sienet.hu/boris>

- Homonna György oldala:

<http://www.avasi.c3.hu/hgy.htm>

- Magyar Art Crimes, graffiti-festők honlapja:

<http://www.inext.hu/graf/index.html>

- Morvay László internetes galériája:

<http://www.datanet.hu/morvayartgallery>

Összegzés helyett: képezzen az imént felsorolt néhány cím átmenetet az alább következő linkgyűjteményhez.

Budapest, 1997. szeptember - október

Linkgyűjtemény

Magyar Elektronikus Könyvtár

[gopher://gopher.mek.iif.hu](http://gopher.mek.iif.hu)

Magyar Elektronikus Könyvtár - Képzőművészet

[gopher://gopher.mek.iif.hu:7070/hh/porta/szint/human/kepzoomuv](http://gopher.mek.iif.hu:7070/hh/porta/szint/human/kepzoomuv)

Alta Vista

<http://altavista.digital.com>

A Néprajzi Múzeum kereső oldala

[http://base.hem.hu:3000/owa_nrm/owa/wmtg\\$.startup](http://base.hem.hu:3000/owa_nrm/owa/wmtg$.startup)

East Edge csoport

<http://edge.stud.u-szeged.hu>

Art Démonium galéria - Hargitai Zsigmond

<http://emc.elte.hu/hargitai/ars>

Heuréka - magyar kereső

<http://heureka.net.hu>

ELTE Egyetemi Könyvtár

<http://lib.elte.hu/index.html>

ELTE Egyetemi Könyvtár

<http://lib.elte.hu/sajto.html>

HuDir - magyar kereső

<http://net.hu/Text/hudir>

Magyar Nemzeti Múzeum

<http://origo.hnm.hu>

BKE Egyetemi Könyvtárának online katalógusa

<http://orion.lib.bke.hu/olibh/login.htm>

BKE Egyetemi Könyvtára

<http://pernix.bke.hu>

BKE Egyetemi Könyvtára

<http://pernix.bke.hu/opac.html>

BKE Egyetemi Könyvtára

<http://pernix.bke.hu/virtual/virtlib.html>

Web Művészeti Galéria

<http://sunserv.kfki.hu/arthp>

BME Galéria

<http://szocio.szoc.bme.hu:80./gallery/faris.html>

BME Galéria

<http://szocio.szoc.bme.hu:80./olili>

BME Galéria

<http://szocio.tgi.bme.hu/jovan/jovahome.html>

Alta Vista magyarul is használható tükör szervere

<http://www.altavista.telia.com>

Artpool

<http://www.artpool.hu>

Homonna György oldala

<http://www.avasi.c3.hu/hgy.htm>

C3

<http://www.c3.hu>

dASH Virtuális Galéria

<http://www.cab.u-szeged.hu/local/gondolatjel/gond1.html>

Artnet

<http://www.datanet.hu/artnet>

Morvay László Galériája

<http://www.datanet.hu/morvayartgallery>

Geocities

<http://www.geocities.com>

Geocities

<http://www.geocities.com/Athens/Acropolis/5775/arvaig>

Geocities

<http://www.geocities.com/Yosemite/8991>

Néprajzi Múzeum

<http://www.hem.hu>

Webmúzeum

<http://www.hungary.net/culture/museum>

Magyar Művészet Fórum

<http://www.hunpro.hu/mmf/index.html>

Virtuális Nemzeti Szalon

<http://www.idg.hu/expo/mucsarnok/vnsz>

Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program

<http://www.iif.hu>

Internet Galaxis

<http://www.inf.bme.hu/internet.galaxis/ig97>

iNTeRNeTTo

<http://www.internetto.hu>

KÖZös ELEktronikus KATalógus

<http://www.kozelkat.iif.hu>

Magyar online katalógusok

<http://www.lib.bke.hu/opac.html>

Magyar Elektronikus Könyvtár

<http://www.mek.iif.hu>

Magyar online katalógusok

<http://www.mek.iif.hu/MEK/opac.htm>

MTA Könyvtár

<http://www.mtak.hu>

Csodák Palotája

<http://www.mtesz.hu/bsc>

Országos Széchényi Könyvtár

<http://www.oszk.hu>

Országos Széchényi Könyvtár online katalógusok

<http://www.oszk.hu/huopac.html>

Országos Széchényi Könyvtár új lapja

<http://www.oszk.hu/uj/index.html>

<http://www.ozemail.com.au/jstart/alexart.html>

Boris Vallejo

<http://www.sienet.hu/boris>

KÖZös ELEktronikus KATalógus

<http://www.sk-szeged.hu/kozelkat>

Corvinus Magyar Kultúrcsoport

<http://www.sziliciumvolgy.com/inst/pellonisz/hungarian/corvinus.html>

MTA SZTAKI Galéria

<http://www.sztaki.hu/gallery/index.html>

Time Out - Budapest museums

<http://www.timeout.co.uk:81/TO/Budapest/Guide/museums/museumhead.html>

Első Miskolci Elektronikus Galéria

<http://www.uni-miskolc.hu:8080/Galeria/index.html>

Éjjeli Őrjárat - Művészeti hálófolyóirat

<http://www.sztaki.hu/nightwatch>

ÉLMÉNYEK ÉS BENYOMÁSOK A MAGYAR NETEN

Moldován István

< istvan.moldovan@ella.hu >

1997. október

1.

A magyar Internetről készítendő láttelethez kétféle úton állhatnék neki. Egyrészt egy tudományos dolgozat stílusának és elvárásainak megfelelően. Ebben az esetben szigorúan személytelen fogalmazási módban - lehetőleg többes szám harmadik személyt vagy szenvedő szerkezeteket alkalmazva - törekedni kellene a látszólagos objektivitásra, amelynek nyomán konkrét példákkal alátámasztott általános kijelentéseket fogalmazhatnék meg, amelyek úgymond a hazai hálózat jelenlegi fejlettségéről, állapotáról, tendenciáiról szólhatnának. A másik megközelítés, amellyel megpróbálkozom, az inkább egy esszészerű szubjektív leírás arról, mit láttam, látok az Internet használata, építése nyomán. Ez utóbbi megközelítést azért is választom, eltekintve attól, hogy ez könnyebbnek, kevésbé felelősségteljesebbnek tűnik, hogy igazán biztos, tudományos, objektív kép nem igazán adható már a hazai hálózatról - hozzátenném, a világhálózatról még kevésbé.

Hiszen egyre többen jönnek rá, hogy nem elég egy számítógép, egy telefonvonal, egy modem, néhány megfelelő program és egy Internet vonal, hogy használjuk, ki- és felhasználjuk a hálózat adta lehetőségeket. A technikai feltételek viszonylag könnyen és gyorsan megteremthetők és a szükséges programok alapvető használata sem igényel különösen magas szintű számítástechnikai jártasságot. No és természetesen az Internet szolgáltatók egyre gyakoribb reklámjai is azt sugallják, „csak csatlakozz rá és ott ‘mindent’ megtalálsz”. Ennek a beállításnak a téves voltára majd a későbbiekben bővebben szeretnék kitérni, a bevezetésben itt mindenesetre csak a már említett személyes használat jellegzetességét említeném. Ez azt jelenti, hogy ezen az ún. információs szupersztrádán nincsenek igazán fő- és mellékútvonalak, hacsak nem egy-egy információs rendszer látogatóinak a számát nem tekintjük a „főútvonal” ismérvének. Hogy ki és mit lát, tapasztal és főként hogyan használja ezt az új médiumot, az egyelőre nagyon sokban az egyéni böngészésen, személyes ajánlatokon és a véletlen felfedezéseken múlik. A fentiek alapján először néhány szót szeretnék írni, hogy én milyen „szemüvegen” keresztül látom ezt a szép, új világot.

2.

A pályámat ugyan végzettségem alapján közgazdászként kezdtem - ez bizonyos mértékig a hálózattal való viszonyomban újra felmerült - de néhány év után már egy könyvtárban, információ szolgáltatással foglalkozó könyvtárosként tevékenykedtem, mint a mai napig is, a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárában. A hálózattal való ismerkedésem kezdetei még 1989-re tehetőek, amikor az Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programnak (1) köszönhetően könyvtárunk is X.25-ös végpontot kapott, az érdeklődő kollégák pedig azonosítót a központi szolgáltatásokhoz. Az első és legnagyobb hatású találkozást a hálózattal az e-mail jelentette. A könyvtár kissé zárt légköréből az elektronikus levelezés valami hihetetlen élményt jelentett. Persze ez sem ment olyan könnyen, hiszen az elején még nemigen volt kivel levelezni. Viszonylag korai élmény volt ezért az első - nemcsak számomra, hanem Magyarországon is az első magyar nyelvű(!) - levelezési listával, a KATALIST-tel (2)

találkozni, amelyet Drótos László indított még 1991. őszén, a könyvtári automatizálás és a hálózati források témakörében. A levelezést akkor még az IIF által kifejlesztett ELLA országos levelező rendszerben folyt. Ennek azonban már kapcsolata volt a nyugat-európai tudományos hálózattal, az EARN-nel és nem sokkal később az Internettel. Ez azt jelentette, hogy már a 90-es évek elején be tudtunk kapcsolódni ezeken a listákon keresztül a minket érdeklő nemzetközi fórumokra, ami sokat jelentett mind szakmailag, mind a nyelvtanulás, mind a hálózati kultúra elsajátításának tekintetében. FTP-vel még nem is találkoztunk de a PETRA-nak nevezett központi fájltranszfer szolgáltatás segítségével közösen építettünk egy tematikus program- és dokumentum gyűjteményt, ismertük meg a hálózat alkalmazásának ezt a fajtáját mind technikailag mind formailag. Az NIIF pályázatainak köszönhetően 89-90-től kezdve jó néhány addig helyben épített könyvtári katalógus, adatbázis távolról elérhetővé vált a majdani TELNET előzményeként. Ezeket a technikákat a munkahelyemen inkább kíváncsiságból és érdeklődésből fedeztem fel, akkoriban még kevésbé tudtuk beilleszteni a konkrét munkánkba. Drótos Lacinak köszönhetően - akivel a 'virtuális' ismeretségünk ugyancsak a KATALIST révén kezdődött - nyílt ki előttem a világ. Tőle kaptam az első külföldi X.25-ös címetek és akkoriban tényleg szédítő élmény volt, hogy az addig normál, helyi alkalmazásokra használt PC-men hirtelen több száz, több ezer km-re lévő gépek, adatbázisok, távoli információk váltak hozzáférhetővé. Ezekben az „ösidőkben” volt az első találkozásunk az Internettel oly módon, hogy az angol felsőoktatási hálózat már akkor fejlett és jól kiépített rendszerében, a JANET-ben - X.25-ös hálózaton elérve - egy nyilvános TELNET-es szolgáltatással el tudtunk jutni ahhoz az Internethez, amelyről addig csak a levelezési listákon olvastunk. Ezek után érthető, hogy kb. 91-ben, amikor az egyetemen megjelent az Internet, minőségében már nem igazán jelentett újat. Ez az előélet tette lehetővé, hogy már idejekorán a hálózati szolgáltatásokkal kezdtem foglalkozni, főként magán a hálózaton. Például az érdekes, tanulságos hírek továbbításával, néhány - főként más könyvtárban tartott - tanfolyamon a hálózati ismeretek tanításával és olyan szolgáltatások kialakításával, amelyeknek jó példáival már idejekorán találkoztunk. Könyvtárosként úgy gondoltam, hogy egyfajta segítő, támogató feladatunk van/lesz, a - már akkor látható - információs tömegben olyan rendszerek, szolgáltatások kialakítása, amelyek az egyszerű felhasználók navigálását, tájékozódását könnyíthetik meg, de ezekről majd később, a hazai hálózat ismertetése kapcsán.

Munkahelyemen - és az egyetem egészében - sajnos inkább a hatvanas évek, már kissé elavultnak tűnő központi gép - terminál modelljét támogatták, könyvtárunkban VAX géppel és VT terminálokkal, az egyetemen egy IBM3090-es nagygéppel és 3270-es terminálokkal. Ebből következően a PC-kkel való ismerkedés háttérbe szorult és technikailag mindig 1-2 lépéssel elmaradottabb géppel tudtam követni a meglóduló fejlődést. Amíg a 486-sak voltak a fejlettek, addig egy 386-os PC-vel 1 Mbyte RAM-mal, most, amikor már a Pentium, 100 Mhz és min. 8 Mbyte az elterjedő konfiguráció, akkor egy 486-os, 33 Mhz-es és 4 Mbyte RAM-mal bíró géppel dolgozom. A hátrány azonban mindig előnyt is jelent egy más vetületben. A terminálos technológiák következtében hamar megismerkedtem a különböző terminálok különbözőségének problémáival (pl. funkcióbillentyűk, ékezetek), trükkjeivel. Sikerült megismerkedni alapszinten a DOS mellett a VAX/VMS, a VM/CMS és végül a UNIX alapelemeivel - bár ez utóbbi meglehetősen hátrányban volt környezetemben. A gyengébb színvonalú PC rákényszerített és megtanított azokra a dolgokra, hogyan lehet minél egyszerűbben, hatékonyabban használni a hálózatot a képletöltés kikapcsolásától kezdve a proxy szervereken át a hazai tüköroldalak használatáig (3). Ez utóbbi különben is a hálózat eredeti kultúrájának része; törekvés a minél hatékonyabb hálózat használatra, tekintettel lenni a többi felhasználóra, a sávzsélesség kímélése végett. Hosszas DOS használat után tértem át a Windows 3.1-re, bár még felváltva használok mindkettőt. Windows 95-t szinte csak mutatóban használtam más gépeken, a könyvtárban szinte még egyáltalán nem fellelhető. Az Interneten leggyakrabban TELNET-et és Netscape-t

használok. Ez utóbbi helyett még sűrűn hívom elő a jó öreg karakteres Web böngészőt, a LYNX-et - természetesen amíg a túl sok grafikával tele nem tömött hostoknál nem kényszerülök grafikus böngészőre. Ezenkívül szinte naponta használok FTP-t is, nemcsak szép grafikusát (WS_FTP), de néha a Netscape-t is (mert bizony egy Web böngészővel illet is lehet), és normál karaktereset, parancsüzemmódban. A fentiekből következik, hogy a push technológiával, online video-val még nemigen volt szerencsém megismerkedni, de sajnos még hangkártya sincs se a munkahelyi, se az otthoni gépemben.

A munkámból következik, hogy meglehetősen sokat használom az Internetet, nemritkán napi 6-8 órát. A MEK révén sok hazai információforrással találkozom, amelyeket alkalmanként átátnézek. Adott témakutatás során konkrét információt is keresek. Ilyen esetekben a statikus információs források mellett sokszor hatékonyabbnak bizonyul a listákon keresztül egy másik ember segítségét igénybevenni.

Talán egy kicsit hosszúra nyúlt a személyes bemutatkozás, de a fentiekből talán látszik, hogy a munkahelyemen a hálózattal való ismerkedés és a használat szorosan összefonódott a hazai hálózat kialakulásával, fejlesztésével. Talán 1996. volt az a forduló év, amelytől végérvényesen megszűnt a képzetem, hogy legalább nagyjából belátom-belátni a hazai Internet többségét. A magán-, a szélesebb közszféra megjelenése oly mértékben növelte - az Internethez képest még így is elenyésző nagyságú - hazai hálón lévő információk nagyságát, hogy egyre nehezebb átlátni, eligazodni benne. A 'normál' problémán kívül azonban itt hazai hiányosságok is tapasztalhatóak, amelyre a későbbiekben térek ki bővebben.

3.

A fentebb leírtakból már kiderül, hogy Magyarországon nem volt annyira forradalmian új dolog az Internet, mintsem azt a tömegkommunikáció beállította és korántsem Bill Gates hozta el azt a Win95-tel együtt, amint a televízióból hallhattuk. A 96-os áttörés lényege inkább az volt, hogy megindultak a kereskedelmi Internet szolgáltatások és az Internet Magyarországon is elérhetővé vált az akadémiai szférán kívülről is. Bár a felmérések szerint még a mai napig is ez a szféra (felsőoktatás, kutatás, közgyűjtemények) adja a hazai Internet felhasználók többségét. A felhasználói arányokat jövő évtől valószínűleg jelentősen befolyásolja majd a Sulinet program (Internet csatlakozás biztosítása az összes hazai középiskolába) kibontakozása.

Bevezetésül nézzük át, hogy az Internet különböző szolgáltatás-típusairól milyen megállapításokat tehetünk az eddigi tapasztalataink alapján.

- az elektronikus levelezés avagy e-mail, vagy inkább fénypost:

Talán a mai napig is a legelterjedtebb és legnagyobb forgalmat jelentő Internet alkalmazás, az elektronikus levelezés. Mint már említettem, ez a hálózati szolgáltatás ismert és használt volt már Magyarországon az Internet megjelenése előtt is. Az elektronikus levelezés fejlettebb alkalmazásai azonban úgy tűnik most vannak igazán csak elterjedőben. A levelezési listák, amelyek egy adott érdeklődési kör alapján szervezik online közösségekbe az embereket, nagyjából az elmúlt egy év óta kezdtek igazán megszorodni. Egy korai jó példa a KATALIST mellett az ún. HIX újságok. (5) Nevükkel ellentétben ezek a fent ismertetett elektronikus listák típusába tartoznak. Elindítójuk egy fiatal számítástechnikus, Hollósi Józsi volt, aki egy amerikai ösztöndíja kapcsán tapasztalta, hogy milyen információéhségük van a külföldön élő magyaroknak. Erre és az akkor már meglévő hálózati technológiára és a listákra alapozva szervezte meg azokat a 'beszélgető fórumokat', amelyeket talán már a világ minden táján élő magyarok ismernek és használnak - már akik megismerkedtek ezzel az új eszközzel. A listáknál is tapasztalható volt azonban az a jelenség, amely a hazai Internet egészére

nagyjából jellemző. Hiányoznak vagy alig találhatók olyan kezdeményezések, amelyek az eligazodást, navigációt segítik, gyűjtik a különböző információs csoportokat. Tavaly ősz óta már könnyebben tudnak ismerkedni ezzel az eszközzel az Internet kezdő tanulói, amióta először a munkahelyemen, utána ezt a Magyar Elektronikus Könyvtárban is tükrözve elindítottam a magyar vagy magyar vonatkozású levelezési listák gyűjteményét, a HUNLIST-et. (6) Azóta legfeljebb egy magáncég vállalkozott hasonló gyűjtemény összeállítására és aktualizálására.

A listagyűjteményekből látszik, hogy hányféle témában kezdik felfedezni a hazai Internet felhasználók ezt a talán legnagyobb szerűbb eszközt. Az irodalomtól a csillagászatig, a zenétől a filmig jó néhány érdeklődési kör megtalálhatja már a maga magyar nyelvű virtuális közösségét. A - természetesen - jó néhány számítástechnikai lista mellett, mára jó néhány egyéb könyvtári jellegű lista is található. Érdekes azonban, hogy a felsőoktatás és a tudományos kutatás, amely éppen az Internet kultúra szülőhelye volt, nálunk úgy tűnik nem igazán fedezte fel ezeket a lehetőségeket. A könyvtárosok mellett és úgy látszik a felsőoktatás oktatóit is megelőzve azonban kezdenek aktivizálódni a közoktatás hálózati felhasználói. 1995. februárja óta nagy népszerűséggel és növekvő forgalommal működik a TANFORUM lista (7). Szinte teljesen hiányoznak azonban erről a palettáról a különböző politikai és érdekvédelmi szervezetek. A Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetében néhány éve jómagam tettem egy óvatos javaslatot, egy szakszervezeti lista elindítására, azonban se ennek a szakszervezetnek és tudomásom szerint se másnak levelezési listája nem működik. Az érdekvédelem és a közös fellépés a meglévő listák forgalmát sem igen jellemzi. Nagyon sokáig igazából az információközvetítés, segítségkérés, -nyújtás voltak a forgalom fő jellemzői. Szakmai vagy egyéb viták már jóval kevesebbszer fordultak és fordulnak elő, szakmai vagy netán politikai szerveződés szinte egyáltalán. Ritka kivételként említhető, hogy a tavalyelőtti felsőoktatási tandíj bevezetésekor heves felzúdulás történt a KOZHELY listán. Ugyancsak a tanárok listáját emlíhetném, ahol a közelmúltban a Sulinettel kapcsolatban történtek heves felszólalások. Az általam ismert és olvasott listáknál meglehetősen ritkán fordult elő, hogy valamely vezetés, főhivatal vagy „illetékes elvtársak” nyilatkoztak volna őket érintő és felmerülő kérdésekben - bár elvétve azért találni rá néhány példát.

Az általánosítható benyomás mindenképpen az, hogy a közösség-szervező Internet eszközök használatára és hatékonyságára mindenképpen rányomja a bélyegét az adott társadalmi-kulturális környezet. Alacsony szerveződési és kommunikációs kultúra esetén hiába adottak a megfelelő technikai és kommunikációs eszközök. Azonban a dolog meg is fordítható. Hiszen a szabad és nagy hatékonyságú eszközök elő is segíthetik, elő is segítik a horizontális kommunikációt, a különböző társadalmi csoportok hálózaton keresztüli megszerveződését. A közeljövőben mindenesetre, a hazai Internet felhasználók további intenzív növekedésével szerintem várható az ilyen típusú alkalmazások megjelenése és terjedése is.

Talán a fentiekből következtethető egy másik érdekes jelenség. A de facto korlátok nélküli hálózati technológia szinte a rendszerváltással egyidőben jelent meg, ami előtt a véleménynyilvánítás, a magánemberek autonómiája még ha szinte észrevehetetlenül is, de korlátozva volt. Ennek ellenére a hazai hálózaton nem igen terjedt el és alkalmazzák a különböző titkosítási eljárásokat, védendő a magánjellegű kommunikációt. Talán arra is utal, hogy mégsem voltak olyan mélyen a félelmek, vagy egyszerűen a hálózatot használó réteg és a politikai véleménynyilvánításban aktív réteg meglehetősen eltér egymástól, mindenesetre meglehetősen ritkán találkoztam pl. PGP-t (8) használó hazai felhasználóval.

Az elektronikus levelezést is érintő kérdés, hogy a hálózat hazai használatában a mai napig nincsenek egységes szabványok az ékezetek kezelésében. Amíg a központi ELLA levelező program még biztonságosan lekezelte mind az ékezetes karakterek, mind a bináris dokumentumok (pl. szövegszerkesztett anyag, képi file) átvitelét, addig az Internet alapszabványa ezt nem tette lehetővé. A SMTP, az eredeti levelező protokoll 7 bites átvitelt határoz meg és ez nem biztosítja a fenti lehetőségeket. Nem véletlen, hogy azok akik régóta használják ezt a szolgáltatást, többnyire rutinszerűen ékezet nélküli karaktereket alkalmaznak az elektronikus levelezésben. Ez nem csak beidegződött megszokás, de ajánlott óvatosság is. Aki látott már olyan ékezetesen megírt elektronikus levelet, amelyet nem tudott megfelelően fogadni a címzett levelező programja, az megérti ezt az újoncoknak talán furcsa szokást. A speciális karakterek, bináris anyagok küldésére kifejlesztett MIME szabványt nem ismeri még feltétlenül minden levelező program. De ha ismeri is, az sem biztos, hogy az átvitt és dekódolt karaktereket a címzett monitora helyesen tudja megmutatni, a nyomtatásról már nem is beszélve. A korábban elterjedt kódoló szabvány és program a UUENCODE volt. Mostanság már a MIME az általánosabban használt, amely - ha a programunk megfelelően felismeri - lényegében rejtve marad a felhasználó előtt, de ha mégsem, akkor igencsak megkeserítheti az életünket. Sajnos a kezdő, hozzá nem értő felhasználók könnyen esnek némely grafikus levelező programok (és fejlesztőik) csapdájába és öt soros levelet is WinWord dokumentumként, csatolt levélben küldenek a megcímzett áldozataik számára. Leginkább a levelezési listáknál okoznak ezek zavart, hiszen az ezeket kezelő programok többsége nem tudja se az ékezetes, se a bináris leveleket lekezelni, ezért azokat eredeti, kódolt formájukban továbbítja. Azokat ezután csak megfelelő segédprogramokkal lehet ismét olvashatóvá tenni, amely sokszor megkeseríti a kezdő felhasználók életét.

Nem véletlen, hogy a MEK „Ruhatárában” számos ilyen közhasznú programot (9) tárolunk, MIME és UUENCODE kódolókat valamint univerzális karakter konvertálót a különböző ékezetes szabványok (CWI, 852, Latin 2, repülő ékezetek, stb.) közötti átváltásra.

A hálózat közelmúltban elterjedt, igencsak negatív jelensége a direkt reklámlevelek tömege. Nekem pár hónapja sajnos már naponta érkeznek kéretlenül az e-mail címeimre. Addig, amíg a könyvtári gépemen fogadom, nézem ezeket a leveleket, inkább csak bosszúságot okoznak, pedig többnyire a Subject alapján olvasatlanul törlöm ezeket. Azok számára, akik otthon fizetik elő az Internetet és az olvasáshoz előbb le kell tölteniük a leveleket a levelező szerverről a saját gépükre azoknak a számára ezek már kéretlen és kellemetlen pluszkiadásokat okoznak.

Szerencsére egyelőre ezek a kéretlen reklám levelek szinte kizárólag amerikai vagy más külföldi gépről érkeznek. Csak reménykedhetni lehet abban, hogy amire a hazai üzleti szféra is felfedezi ezt a látszólag igen hatékony direkt marketing reklám eszközt, addigra az Internet kisselektálja ezt, bebizonyítva alacsony hatékonyságát hasonló módon, ahogyan kezdetben a faxot próbálták, de ugyancsak sikertelenül felhasználni.

- az állomány átvitel azaz FTP:

Az Internet egy másik „ösrégi” alapszolgáltatása az állományátvitel, azaz az FTP. A régi hazai hálózati felhasználóknak ez a szolgáltatás sem jelentett meglepetést az Internet megjelenésével, hiszen az IIF X.25-ön alapuló PETRA szolgáltatása lényegében ezt nyújtotta egy központi gépen az IIF tagok számára. Az FTP alapvetően az Internet állomány-átviteli szabványát jelenti, amelynek segítségével bármely Internetbe kötött gép között dokumentumokat, programokat, lényegében bármilyen számítógépes file-okat lehet kölcsönösen mozgatni. Talán kevesen használják ki, de akár egy munkahelyi vagy otthoni PC-n egy FTP szerver programot elindítva annak teljes háttértárolója is elérhetővé tehető és egy kliens programmal nemcsak oda tölthetőek le programok. Az FTP közkedvelt nyilvános szolgáltatása az ún, anonymous FTP,

amely esetén a szolgáltató gépek elkülönített tárterületén lévő állományokat bárki elérheti az 'anonymous' azonosító megadásával. Ezek az Internet kultúrára annyira jellemző szolgáltatások Magyarországon is hamar elterjedtek és mára jó néhány Gigabyte-nyi nyilvánosan letölthető ún. shareware, freeware vagy public domain program található a hazai szervereken is. Az Internet kialakulásának gyökereit jelzik, hogy mind külföldön, mind nálunk ezeknek a szolgáltatásoknak a túlnyomó többsége a mai napig egyetemi gépeken található. (10) Mind a vállalati hostok, mind a köz-, államigazgatási Internet szolgáltatások kevésbé ismerik és használják ezt az eszközt, sokkal inkább a World-Wide Web bővületében élve. Az akadémiai szféra szerverein azonban rendelkezésre állnak mindazon programok, amelyekkel egy komplett Internet szolgáltatás kialakítható shareware programokból, továbbá ezernyi hasznos program a legkülönbözőbb operációs rendszerekre, amelyekkel a hálózatot kevésbé ismerők főként a számítástechnikai lapok CD-ROM mellékletein és egyéb hasonló CD-s kiadványokban találkozhatnak.

A hazai FTP kultúra fontos jellemzője az egészséges takarékoság kiszolgálása. Ezt egyik oldalról az ún. tükrözések szolgálják, amelyek révén adott hazai gépeken a közismert külföldi programarchívumok teljes, adott esetben több száz megabyte-nyi állománya megtalálható napi aktualizálással. Így nem szükséges amerikai gépekről letölteni pl. a McAfee host jól ismert vírusölőit vagy a Web böngészők legújabb kiadásait sem. Az egyik legnagyobb hazai FTP tükrözés éppen az IIF gépén található (11). Sőt, a Simtel archívum Keith Petersen által kifejlesztett, jól használható Web-es keresőfelületét is tükrözik ezen a gépen, amelynek nemzetközi tükrözései között ott található Magyarország is. (12) Azt hogy hol, merre, milyen témában találhatóak a hazai hálózaton FTP archívumok, ezidáig a Magyar Honlapon nyilvántartott Magyar FTP szerverek listájából (10) tudja meg leginkább az érdeklődő. Az Internet kultúra jó hazai példája a soproni Major Zoltán közkedvelté vált kezdeményezése is, amelynek révén a magyar gépeken található FTP tükrözések (sőt, a gyűjtemény most már magában foglalja a Web tükrözéseket is) tematikus listája található. (3)

Az FTP használatban más téren is elértük a nemzetközi hálózat színvonalát. Először kísérleti jelleggel a BME egyik tanszékén, most pedig már üzemszerűen működik egy, csak hazai hostokat indexelő FTP kereső szolgáltatás. (13) A szolgáltatás érdekessége, hogy a program a Neumann János Számítástechnikai Szakközépiskola és Gimnázium szerverén fut, ami azt is jelzi, hogy a hazai szakközépiskolák már nemcsak használják, de gazdagítják is a hálózati szolgáltatásokat.

A számítástechnika nagyjai közül a Netscape cég programjainak már hivatalos hazai tüköroldala van, amelyet az Icon biztosít. (14)

Ugyan nem tartozik szorosan az FTP használatához, de a tükrözés és a hálózat „takarékos” használata témájánál érdemes még megemlíteni néhány hazai fejlesztést, amelyek azonban már érintik a World-Wide Web világát is.

Az egyik ilyen irányú fejlesztés az ún. WWW cache rendszer. (15) Ennek a technológiának az a lényege, amely részint a böngészők helyi cache szolgáltatásai vagy a már említett FTP tükrözéseknek. Azaz bizonyos kiszolgáló programok, ún. http proxy szerverek tárolják a rajtuk keresztülmenő forgalmat. Azoknak a felhasználóknak a kliensei, amelyek felhasználják ennek a szolgáltatását, ezután először a tárolt dokumentumok között nézik meg, nincs-e már ott a keresett információ. Hiszen a Marsra szállt űrjárműről készült fényképeket pár órán belül Magyarországon is több ezren nézték meg. Így az átvitel szintén gyorsabb és a mindig szűk átviteli kapacitásokat kímélően használó lehet. Az NIIF 1995-ben indult projekt 1996. január 10-től üzemszerűen működik. Az akadémiai hálózat cache rendszere 3 szintű hierarchiát tartalmaz. Több mint húsz szerver működik már Budapesten kívül kilenc vidéki városban. A

hierarchia csúcsán az NIIF központi számítógépe, a helka.iif.hu található (amely a 3128-as porton nyújtja ezt a szolgáltatást).

Egy másik hasonló, hálózatot kímélő eljárás az ugyancsak 1996-ban indult „peering” rendszer. Mióta Magyarországon már kereskedelmi Internet szolgáltatók is nyújtják szolgáltatásaikat, ezek többféle hozzáférési úton jutnak el az Internet hálózathoz. Korábban megesett, hogy egy városon belül egy kereskedelmi Internet szolgáltatás felhasználója a szomszéd kerületben lévő hazai forrást csak egy amerikai számítógépen keresztül érte el. 1996. év elején a Hungarnet és a MATÁV szerződést kötött a legtöbb kereskedelmi Internet felhasználóval arról, hogy a magyar-magyar irányú hívásokat lehetőleg az országon belül bonyolítsák le és ne engedjék ki az országon kívül.

A fentieket összefoglalva a hazai hálózat FTP szolgáltatása nemigen marad el a nemzetközi színvonaltól, szégyenkezésre nincs okunk. A legfejlettebb technológiák megtalálhatóak már, amelyek biztosítják a hálózat mind hatékonyabb felhasználását. A lehetőségek megvannak, most már az a kérdés, hogy vajon ezekkel mennyire élnek ténylegesen az Internet felhasználók. Ezt csak megfelelő információ és szakmailag hozzáértő oktatás biztosíthatja. Sajnos nem-egyszer volt olyan élményem, hogy kezdő Internetezők Web böngészői a fejlesztő cég tengerentúli honlapját hívják be minden indításkor. A felhasználók sokszor azt sem tudják, hogy ez átállítható a saját intézményük honlapjára, vagy ennek hiányában földrajzilag közelebb eső honlapra.

- távoli terminálelérés, TELNET:

Ez a szolgáltatás szintén az Internet alapfunkciói közé tartozik. Annyira régi, hogy sok új felhasználó nem is hallott róla, technikai hibának véli, ha Web böngészőjében egy olyan telnet-es kapcsolatra bukkan, amellyel a böngésző nem tud mit kezdeni. A Telnet főként távoli gépek interaktív használatát biztosítja, jellemző használata az adatbázis lekérdezés. Ezen a területen Magyarországon főként a könyvtárak online számítógépes katalógusait (OPAC - Online Public Access Catalog) említhetném elsőként. Ha Amerikától el is maradtunk néhány évvel Nyugat-Európától már nemigen tapasztalható ez az elmaradás. A könyvtárgépesítés, számítógépes könyvtári katalógusok építése nálunk már a 80-as években elkezdődött. Az X.25-ös hálózat megindulásakor, 1989-től már egy tucat online katalógus volt lekérdezhető. Mára ez a szám elérte a 40-et és a nagyobb egyetemi, szakkönyvtárak többsége fejlett OPAC-kal rendelkezik. Azt csak szakmai büszkeségből jegyzem meg, hogy egyre több magyar könyvtár indítja meg Web szolgáltatását is, ami bizonyítja, hogy ezek az intézmények sem akarnak lemaradni az információs társadalom kialakulásában. (Csak érdekességgént jegyzem meg, hogy a közelmúltban számos kisebb vidéki város indított be, alkalmanként igazán színvonalas Web szervert.) Tehát amikor a hazai sajtó még éppen hogy csak felfedezte az Internetet 1996. elején és az olvasóknak az egyik fantasztikus jelenséggént az amerikai nemzeti könyvtár elérését emlegette, akkor már számos magyar könyvtárra el lehetett (volna) mondani ugyanezt.

Könyvtárainkban 4-5 féle adatbázis-kezelő rendszer terjedt el, amelyeket jellemző módon Telnet-tel lehet használni, a szolgáltató gépen távolról elérve. Azok az intézmények, amelyek nem rendelkeztek megfelelő szolgáltató számítógéppel, szerverrel, azok igénybevehették az IIF hasonló szolgáltatását, ahol a teljes szövegű BRS/Search adatbázis-kezelő segítségével számos közhasznú magyar adatbázist lehet lekérdezni, mint pl. a Magyar Ki Kicsoda Adatbázist, a Magyarországon forgalomban lévő könyvek adatbázisát vagy a Hatályos Szabványok Adatbázisát. Kétségtelen azonban, hogy ez a rendszer meglehetősen nehézkes és kezdő felhasználók nem egykönnyen boldogulnak a parancsmódú lekérdező felülettel.

Jellemző viszont a hazai hálózatra, hogy a könyvtárkatalógusokon kívül kevés igazán színvonalas adatbázis található rajta. Miközben a hálózati technológia hihetetlen sebességgel tör előre, addig az egyéb, magyar szakadatbázisok még mindig inkább előnyben részesítik a CD-ROM-ot, mint a hálózatot. Természetesen ez következik abból is, hogy a magyar nyelv miatt, szűk a felvevő piac és kevés adatbázis állítható elő rentábilisan. Ezért nálunk nem igazán alapult ki olyan információs ipar, amely bibliográfiai, üzleti információs vagy egyéb szakadatbázisok építésére szakosodott volna. A különböző szakterületek bibliográfiai adatbázisai, amelyek a folyóiratcikkék és a könyvek tanulmány szintű analitikus feltárásából készülnek, Magyarországon inkább az egyetemi vagy szakkönyvtárak keretei között, mintsem vállalatközi formában épülnek.

Egy másik apró, de jellemző momentum a hazai könyvtári katalógusokkal kapcsolatban, hogy erről a szépen fejlődő területről a könyvtári szakma sem tudott létrehozni igazán megbízható és teljes körű nyilvántartást. Talán az egyik legteljesebb listát jelen tanulmány szerzője építi a MEK keretén belül (16).

A könyvtáraknál maradván azonban igazán dicséretes fejlesztésről lehet beszámolni, amely ugyancsak 1996-ban kezdődött. Egy korábbi IIF-es projekt jelentős pénzügyi segítséget kapott budapesti egyetemi könyvtárak által szervezett TEMPUS projekttől, így egy éven belül sikerült beindítani egy nemzetközi színvonalú szolgáltatást, a Közelkat-ot. Ennek megértéséhez tudni kell, hogy a hálózati adatbázisok lekérdezésénél a TELNET mellett már megjelent a World-Wide Web is. A nagy adatbázis-fejlesztő cégek a közelmúltban sorra jelentették meg azokat a kiegészítéseiket, melyek segítségével adatbázisaik egy ún. Web gateway-en át a hálózatról, egy Web böngészőt használva is lekérdezhetővé váltak. Így a felhasználónak nem kell a kényelmetlenebb, karakteres Telnet-et igénybe venni, hanem egy egyszerű Web űrlap kitöltésével kérdezheti le az adatbázist. Ez az új technológia is viszonylag gyorsan megjelent és terjedően van a hazai hálózati szolgáltatásoknál.

A fent említett Közelkat, azonban ennél még egy szinttel fejlettebb szolgáltatásra képes. Web-en keresztül már néhány éve lekérdezhető volt 1-2 hazai könyvtári OPAC, mint pl. a debreceni KLTE vagy a szegedi JATE könyvtárának katalógusa. (Sőt, idén egyre több ilyen fejlesztést jelentettek már be.) A Közelkat azonban azt célozta meg, hogy a Web-gateway technológiáját kiválasztva, egy Web-es űrlappal egyszerre több, különböző könyvtári rendszer váljon lekérdezhetővé. A TEMPUS pályázat keretében a csatlakozott 7 budapesti könyvtárral együtt végül összesen jelenleg 9 könyvtári katalógus kérdezhető le egyszerre úgy, hogy ezek mögött önálló, egymástól független, eltérő rendszeren üzemelő adatbázisrendszerek állnak. (18) Éppen ez év októberében írt ki egy pályázatot az NIIF hazai könyvtáraknak, a Közelkat rendszerhez való csatlakozására. Ilyen típusú fejlesztés meglehetősen kevés található még a hálózaton, igencsak a világszínvonalon állunk ezzel. Meg kell azonban vallani, hogy lényegében a hátrányból kiválasztunk előnyt és ez is igazán néhány aktív hazai könyvtári fejlesztőnek köszönhető. Könyvtári rendszereink együttműködésben és kooperációban maradtak le nemcsak a nyugat-európai, de őszintén meg kell mondani, hogy a közép-kelet-európai átlagtól is. Az egyes könyvtárakban kiugró informatikai fejlesztések zömében az adott intézményen belül maradtak, többnyire elszigetelődve egymástól. A Közelkat jelentette talán az első áttörést az együttműködés irányába. Jelenleg folyik egy másik, átfogó könyvtári fejlesztés is, egy magyar osztott katalógizálási rendszer (MOKKA) kiépítése, amelynek révén 15 könyvtár épít majd egy közös katalógust részint a könyvtárosok munkájának megkönnyítésére, részint az olvasók hasznára.

Bizonyítandó, hogy a hazai könyvtárak - egyes teljesítményeikkel - a világszínvonalon állnak, még érdemes felhívni a figyelmet a debreceni KLTE egyetemi könyvtárának Internet szolgáltatásaira. Saját fejlesztéssel ez a könyvtári adatbázis már akkor Web-en keresztül lekérdezhető volt, amikor a nagyobb amerikai kereskedelmi szolgáltatók (pl. DIALOG) még csak ismerkedtek ezzel a technológiával. Külön érdekessége ennek a rendszernek, hogy a könyvtári katalógus már nemcsak könyvekről tartalmaz másodlagos információkat, de kísérletképpen elkezdtek Internet források katalogizálását is, amelyek a Web-es lekérdező rendszerben egy kattintással fel is hívhatóak. Magyarországon egyedüli könyvtárként csatlakoztak az amerikai nemzeti könyvtár (Library of Congress) és az OCLC ilyen irányú Internet Cataloging Project-jéhez. Szabványos könyvtári katalógust üzemeltetnek a Magyar Elektronikus Könyvtárról, továbbá nemrég - az Elsevier kiadóval együttműködve - több mint 100 nyugati szakfolyóirat komplett teljes szöveges adatbázis szolgáltatását kezdték meg.

Az adatbázis lekérdezések Web irányába való elmozdulására jó példa a SZTAKI és az EUNET Internet szolgáltató közös vállalkozása, az Infoház (20). Ez a ritka hazai kivételek közé tartozik. A fejlett, Web-es adatbázis szolgáltatás előfizetős céginformációs, jogi és turisztikai adatbázist tartalmaz. Az ugyancsak ebben a rendszerben található könyvadatbázis, amely a Magyarországon forgalomban lévő könyvek és kiadók szinte legteljesebb adatbázisát tartalmazza, már nyilvánosan és ingyenesen használható.

Egy másik hazai jó példa a fejlett, Web-es adatbázis szolgáltatásra, a JURIX jogszabály-adatbázis Internet változata (21). A rendszerváltás után megnőtt a kereslet a gyorsan aktualizált, jól kereshető jogszabály adatbázisok iránt, de ezek - mint már említettem - inkább CD-ROM-on jelentek meg. A JURIX ötvözte a CD-ROM kiadást és az Internet szolgáltatást. Sőt, ez a szolgáltatás talán az Internet jövőbeni kereskedelmi szolgáltatásainak mintájául is szolgálhat. Lényegében nem az elektronikus információ, a jogszabályok szövege képezi a kereskedelmi terméket, hiszen ezek könnyen másolhatóak, sokszorosíthatóak. Sőt, a JURIX online rendszerében ezekhez bárki könnyen és térítésmentesen hozzáfér. Előfizetős azonban az adatbázishoz kapcsolódó keresőrendszer, amely megkönnyíti az egyre bővülő és gyorsan változó jogszabályok tömegében az eligazodást.

Ugyancsak jól használható jogi anyaggal rendelkezik a Kerszöv Computer Kft. online szolgáltatása is. (21)

Összefoglalva a TELNET alkalmazás és a hazai adatbázisok területén is tapasztalhatóak a kezdeti időszak jellemzői. Míg egy Web-es alkalmazást akár egy hallgató is elkészíthet magának - és van is rá sok szép példa - addig egy adatbázis építése és szolgáltatása alapvetően intézményi teljesítményt igényel - a tartalmától függetlenül. A hazai adatbázis gyártó- és forgalmazó ipar talán a szűk piac, talán a gyors fejlődés következtében nem igazán tudott kialakulni. Néhány területen ígéretes eredmények vannak, amelyek azt mutatják, hogy vannak hozzáértő szakembereink, szellemi téren nem vagyunk elmaradva a világszínvonaltól. Régóta fejlődő könyvtári adatbázisaink vannak ezen a téren, amelyek fejlesztése sokszor inkább intézményi, mintsem hozzáértési probléma ütközik. Kereskedelmi adatbázisaink valószínűleg kihagyják azt a periódust, amelyben az adatbázisok TELNET-tel, a távoli gépen futtatott felhasználói programmal voltak kereshetőek. A viszonylag megkéső fejlődés azt is eredményezheti, hogy átugornak bizonyos technológiai lépéseket. Bár hozzá kell tenni, hogy a ma oly divatos Web-es lekérdezés, még a mai napi sem tud olyan komplex és hatékony szolgáltatást nyújtani, mint az adott rendszerek saját lekérdező moduljai.

Folytathatnám a sort a többi Internet eszköz hazai színvonalának bemutatásával, ezt itt most mégsem teszem. A World-Wide Web technológiát inkább tartalmi megoldásain mutatnám be. Említésre méltó azonban, hogy 1993-ban az Internet „sláger”, a vezető metainformációs

eszköz az ún. *Gopher* volt, amely megint jó néhány ma kezdő hálózati felhasználó előtt ismeretlen. Ez a kliens-szerver eszköz volt az első, amely hierarchikus menürendszerben, egyszerre több szerver tartalmi szolgáltatását tudta adott rendszerben a felhasználó számára szolgáltatni, mielőtt a mindent elsöprő hálózati hipertext meg nem jelent. 1993-ban már jó néhány egyetem és kutatóintézet rendelkezett ilyen szerverrel, sok rendszergazda kísérletezett ezzel, az akkor szinte forradalmian új eszközzel. 1993. őszén az IIF pályázatban is támogatta ilyen szolgáltatások létrejöttét. Ugyan a Web hamar magába olvasztotta ezt a technológiát, mégis olyan minőségi és tartalmi szolgáltatások születtek ennek alapján, mint a Miskolci Egyetem információs rendszere (22), a KFKI Gopher szolgáltatása (23), vagy a Magyar Elektronikus Könyvtár (24). Mind a rendszergazdák, mind a tartalmi szolgáltatások kifejesztői már ezen a rendszeren megtanulhatták a később széles körben elterjedt Internet technológiát. A Gopher gyors tűndöklése és háttérbe szorulása arra is figyelmezteti a régi, rutinos hálózati felhasználókat, hogy hosszabb távú szolgáltatásokban gondolkodva (persze mit jelenthet ma az Interneten a „hosszabb távú” ;-)) ne feltétlenül a legújabb, legdivatosabb technológiára építsenek.

4.

Az Internet sikertörténetévé kétségtelen a *World-Wide Web*, annak is grafikus felhasználói programjainak megjelenésével vált. Jellemző „áthallás”, hogy amíg 1994-95-ben a Web-et sokan az első grafikus böngészővel, a Mosaic-kal azonosították, addig mára sokak számára az Internet szinte kizárólag a Web-et jelenti és semmi mást. Jól jellemzi az Internet globalitását és a centrum-periféria viszony leépülését, hogy ez az új technológia villámgyorsan elterjedt a világon, legalábbis ahol megfelelő szellemi kapacitás volt ezek alkalmazására - és úgy tűnik, ez nálunk megvolt. A hazai Web világ egyre bővülő és színvonalas szolgáltatásokkal várja a kezdő felhasználókat. Ebből adódik az a kezdeti kijelentésem, hogy mára aktuális problémává vált már a hazai hálózaton is a navigáció, az eligazodás. A tájékozódás részint a megfelelő információk megtalálása miatt fontos, részint a párhuzamos munkák elkerülése végett. Szerencsére ennek a problémának a megoldására is már számos hazai fejlesztés hozható fel, bár kétségtelen, hogy navigációt segítő szolgáltatásokban lelhetőek fel legjobban hiányosságaink a nemzetközi szinthez. Talán ebben is jelentkezik az a probléma, hogy amíg az Internet fejlesztése működik nálunk egy intézményen belül, főként lelkes személyek, networkerek által, addig a hálózatot szervező, strukturáló tevékenységgel, amelyhez szervezetek és támogatás szükséges, néhány jó példától eltekintve alig találkozni. Az alábbiakban egyrészt azonban ezeket a jó példákat szeretném bemutatni, ezek használatára felhívni a figyelmet.

- *keresők, indexelő szolgáltatások:*

Szinte a Web hazai megjelenésével egyidőben kezdték el építeni a BME Folyamatszabályozási Tanszékén a Hungarian Homepage-t vagy most már magyarítva a Magyar Honlapot (25). A honlap mindig valamilyen Web-es szolgáltatás kiinduló lapja, amely segíti az eligazodást, valamilyen szempont szerinti tartalmat mutat. Az említett szolgáltatást azzal az igénnyel kezdték el építeni, hogy ez a Magyarország iránt érdeklődők kiindulási pontja legyen, akár Bajáról, Répcelakról, akár Sidney-ből vagy New York-ból kezdi valaki a keresést. A szolgáltatás lényegében a hazai források legteljesebb gyűjtőhelye. Csoportosítási szempontjai a földrajzi lelőhely és a szolgáltató intézmény típusa. Hasznos kiegészítő szolgáltatása egy bejelentő lista, amely nemcsak a HTML oldalakon böngészhető, de e-mail-ben megrendelhető. A honlapon olyan, átfogó magyar információs források lelőhelyét lehet megtalálni, mint pl. a már említett Magyar FTP szerverek listáját (10), a HUNLIST - magyar listák gyűjteményt (6), a Magyar Elektronikus Könyvtárat (4) vagy a „Festészet Magyarországon” című virtuális

múzeumot (28). Igazán tartalmi keresésre azonban ez a szolgáltatás nem alkalmas, ezt a szempontot még nem igazán építették bele a mai napig.

Érdekes módon a közkedvelt Yahoo-hoz hasonló magyar szolgáltatás 1-2 éve egy amerikai gépen jött létre és nemrégén költözött át a tengerentúlról. A HUDIR-t (26) egy magáncég építi és a hasonló amerikai szolgáltatások mintájára egy tartalmi struktúrában próbálja meg összegyűjteni a magyar vagy magyar vonatkozású információs forrásokat, amelyet egy szabad szöveges kereső is támogat. A rendszerben ugyan jócskán találni elavult hivatkozásokat és némelyik cím mögötti forrás minősége is megkérdőjelezhető, de kétségtelen, hogy ebben a műfajban ilyen nagyságú szolgáltatással más nem rendelkezik. Még várat magára egy minőségi szelekción alapuló, jól szervezett és aktualizált igazi magyar Internet forrás adatbázis. Talán a könyvtári szférában, esetleg a létrejövő Neumann János Digitális Könyvtárban számíthatunk egy ilyen szolgáltatás kifejlesztésére.

Nemcsak a Yahoo-nak, de az Altavista-nak is megvan a magyar megfelelője - azon kívül, hogy a nagy nemzetközi indexelőnek már van magyar kereső felülete is! A HEUREKA (27) a magyar vagy magyar vonatkozású Internet források indexelő szolgáltatása. Ez a szolgáltatás arra is figyelmet fordított - amely a magyar nyelvű adatbázisoknál külön gond - hogy képes lekezelni a magyar nyelvben előforduló, a számítógépek számára nem mindig egyértelműen használt magyar karaktereket is.

- a Magyar Elektronikus Könyvtár és szolgáltatásai;

Talán az egyik legismertebb hazai szolgáltatásként is említhetem a Magyar Elektronikus Könyvtárt (4). Ez a kezdeményezés igazi Internet sikertörténet, amely magán viseli mind az Internet lehetőségeit, mind a hazai fejlesztések gyengéit. A MEK ötlete 1993. őszén született meg. Az alapszabályában megfogalmazott célkitűzése:

„A Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) célja az, hogy összegyűjtse, katalogizálja és szolgáltatassa azokat a magyar nyelvű vagy magyar vonatkozású dokumentumokat, melyeknek számítógépes formában való, nem üzleti célú terjesztése nem tiltott.”

A két egyéni kezdeményezésből, amelyet Drótos László, a Miskolci Egyetem Könyvtárában és jómagam a BKE Központi Könyvtárában kezdtünk meg, mára az egyik legnagyobb hazai Internet szolgáltatássá vált - noha az induló körülmények lényegében nemigen változtak. 1994. őszén a kezdeményezést felkarolta az IIF és helyet adott neki központi számítógépén, ahol azóta is található. A több, mint 1600 teljes szöveges gyűjtemény fele klasszikus szépirodalom, amely lassan lefedi a NAT ajánlott költőit, íróit, műveit. Érdekessége, hogy a sokat emlegetett távmunkán alapulva lényegében egy virtuális közösség alkotása a mai napig. Magyarország számos városában, de külföldön, Amerikában is akadnak segítők, akik szövegeket visznek be, fordítanak, vagy éppen programozási munkával segítik a munkát, amelyért lényegében semmi-féle anyagi ellenszolgáltatást nem kapnak. A MEK hihetetlen emberi erőforrásokat tudott mozgósítani, bebizonyítva az Internet erejét a közös munkák szervezésében. A fő célkitűzés az elektronikus formában meglévő anyagok összegyűjtésére vonatkozott. Mára az eredeti szervezők szinte alig győzik az Internetre kerülő mind nagyobb tömegű, értékes, magyar dokumentumok begyűjtését, de egyre többen (szerzők, kiadók, magánemberek) közvetlenül juttatnak el műveket a könyvtár részére.

A MEK „kiegészítő” szolgáltatása egy ún. Virtuális könyvtár. Ez lényegében a Yahoo vagy a HUDIR mintájára többek között tematikus rendezettségben a magyar szövegarchívumok elérési adatait igyekszik összegyűjteni, mintegy virtuális katalógusul szolgálva a hazai hálózati forrásoknak. Ugyancsak ennek keretében található meg a már említett hazai OPAC-ok (16) és levelező listák (6) gyűjteménye.

- *elektronikus sajtó*;

A hálózaton külön forrástípusként kezelik és Magyarországon is számottevő mennyiségben találhatóak elektronikus folyóiratok, - sajtótermékek. Számos elektronikus folyóirat található már magyar nyelven is, amelyek vagy a nyomtatott sajtó online kiadásai, vagy eredeti formában csak a hálózaton létező elektronikus periodikák. Az igazi áttörés szintén a múlt évre tehető, amikor megjelentek az első országos napilapok elektronikus kiadásai. (29). Jellemző, hogy nemcsak az országos, budapesti kiadású lapoknak jelentek meg Internet változatai, hanem a különböző kisebb-nagyobb megyei lapok, vidéki újságok is hálózati kiadással jelentkeztek, jelezve, hogy a magyar Internet már régen nemcsak Budapesten készül. A hazai hálózat építőit és olvasóit jellemzi ugyancsak, hogy az elektronikus sajtó korántsem csak a számítástechnikáról és a hálózatokról szól. Számos kulturális, irodalmi, társadalomtudományi folyóirat is található a hazai kínálat között. De általában a hazai tartalomra is jellemző, hogy a társadalomtudományok, a kultúra képviselői erősen jelen vannak ebben az elektronizált világban.

A MEK Virtuális könyvtárában ennek a forrástípusnak a gyűjtését is elkezdtük (30), hasonlóan más, számos kereskedelmi Internet szolgáltatóhoz. Hiszen a folyóiratok, a sajtó közérdekű tartalmat jelent és a színvonalas tartalom vonzza az egerrel a kézben nagyhatalmú hálózati felhasználót. Hasonló színvonalas elektronikus folyóirat-gyűjtemény található még az Internet Hungary Újságosstandján (31).

Nem igazán megoldott azonban ebben a műfajban az ilyen címgyűjtemények karbantartása. Az Internet egyik nagy problémája a változó szolgáltatások, változó címek dilemmája. Csak a mostani anyagírás közben is jó néhány korábban begyűjtött URL mondott csődöt, „A szolgáltatás megszűnt!” hibaüzenetet kaptam. Az elektronikus sajtó lelőhelyének folyamatos nyilvántartására már születtek tervek és elképzelések a hazai könyvtári szférában ugyancsak a MEK és a kialakulóban lévő Neumann János Digitális Könyvtár házatáján, azonban ezek megvalósulása még várat magára. Ugyanígy megoldatlan sajnos ezeknek az „eltűnő” forrásoknak az archiválása is, amelynek nyomtatott megfelelőit akár 100 év múlva is meg lehet találni a megfelelő könyvtárakban. Nemcsak a hazai, de a nemzetközi hálózat, elektronikus könyvtárak is különféle útkereséssel próbálják megtalálni a megoldást az információs társadalomnak erre a problémájára.

Az elektronikus folyóiratok műfajánál érdemes megemlíteni néhány olyan kiadványt, amelyek a hazai hálózati kultúra jelentősebbjei közé tartoznak.

Az egyik legrégebbi ilyen kiadvány a Drótos László által szerkesztett Online Híradó tekinthető (32), amelynek első száma még 1990-ben (!) került a hálózatra. Az eredetileg a Miskolci Egyetem belső, elektronikus úton terjesztett hírlevele a hazai hálózat egyik alapvető forrásává vált. T.i. az egyetem belső hírei mellett hálózati újdonságokról és a hálózat használatának alapvető és haladó ismereteiről értesülhetnek az olvasói. A hálózat fejlődését is mutatja, az első időkben az X.25-ös hálózaton elérhető PETRA-n archivált folyóirat később átkerült az egyetem saját Gopher szerverére, majd később a könyvtár Web szerverére.

Egy másik, mérvadó hazai elektronikus sajtótermék az IDG kiadó által támogatott Internetto (33). A hazai elektronikus újságírás úttörőjeként megjelenő folyóirat számtalan témában, magazinszerűen próbálja nyomon követni a hazai társadalmi, kulturális, művészi élet újdonságait. Modern, lendületes, menedzserszerű stratégiájuknak megfelelően több gazdasági vezetőt, politikust (köztük a miniszterelnököt) is meginvitáltak interaktív online stúdiójukba. Valószínűleg részük volt abban, hogy a hazai gazdaság és politikai szféra lassan elkezdett felfigyelni az Internet jelentőségére.

- politika, gazdaság:

Sajátságosan szórtak a hazai információforrások a politika és a gazdaság területén. A Miniszterelnöki Hivatal (34) viszonylag korán jelentkezett már Web szerverrel a hálózaton, felismerve a hálózat jelentőségét a politikai PR területén is. A legszínvonalasabb és főként, leginformatívabb Web szolgáltatással viszont ezen a területen a Magyar Országgyűlés (35) rendelkezik, amely jól szerkesztett rendszerben nyilvánossá tette a Parlamenti Információs Rendszerét. A többi államigazgatási szerv azonban meglehetősen szórt képet mutat. Az MKM sok energiát fordított az online megjelenésre saját szerverén, míg pl. a Pénzügyminisztérium csak néhány információs anyaggal jelentkezett a Miniszterelnöki Hivatal hostján. Érdekes, hogy éppen a gazdasági vonatkozású Minisztériumok fordítottak még viszonylag kevés gondot arra, hogy az Internet hálózaton közhasznú információkat szolgáltatassanak az állampolgárok számára. Nem jellemző még a kormányzat részéről, hogy a hálózat interaktivitását kihasználva ténylegesen véleményt gyűjtsön, esetleg előzetes felméréseket készítsen különböző döntési helyzetekben. Pedig a hazai hálózati felhasználók száma mára jócskán meghaladta bármelyik közvéleménykutatási intézet mintavételi csoportjainak nagyságát.

A gazdasági intézményeink közül a kisebb-nagyobb cégek nagy számban igyekeznek jelen lenni a hálózaton, akár önálló szerverrel, akár valamelyik Internet szolgáltató adatbázisában (36). Információs kínálatuk változatos, a néhány soros tájékoztató anyagtól a részletes, mérlegbeszámolóval, vállalati statisztikával ellátott igényes Web szerverig. Több helyen készül már, de igazán megbízható gyűjteménnyel, adatbázissal még nem találkoztam, ami a hazai vállalatok hálózati forrásait foglalná magában.

A hazai pénzügyi szféra viszont meglehetősen gyengén reprezentálja magát még az online világban. A Magyar Nemzeti Banknak például minden erőfeszitésem ellenére sem sikerült a nyomára jutnom. Az OTP egy Internet szolgáltató szerverén építgeti információs rendszerét (37), nem túl nagy aktivitással.

Összefoglalásul a nagy számítástechnikai cégeken kívül, amelyek már felfedezték, hogy számukra az Internet milyen kiaknázható lehetőségekkel rendelkezik, se igazán a gazdasági, se a hazai pénzügyi élet sem ismerte fel ennek az új médianak a jelentőségét. Talán nem véletlen, hogy a hazai közgazdászképzés fellegrárában csak elvétve található egy Internet kurzus, az is egy-egy oktató magánszorgalmából. Pl. a jövő pénzügyi, marketing, vállalatgazdaságtani szakemberei tanterveikben nem találkoznak még a világ gazdasági életét is alaposan felforgató Internettel. A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem az utolsók között hozott létre Web szervert (38), amely még mindig meglehetősen csak a fejlesztés állapotában van.

- oktatás:

Általánosabban is elmondható azonban, hogy a felsőoktatás, amely elsőként csatlakozhatott a világhálózatra, intézményesen alig-alig ismerte fel ennek a jelentőségét. Az egyetemi szerverek, Internet teljesítmények főként a számítógépközpontokban, könyvtárakban vagy a tanszékeken lévő néhány aktív ember munkáját, mintsem az intézmények vezetésének tudatos információs politikáját dicséri. Sokáig és jó néhány helyen még a mai napig sincs megoldva a hallgatók Internet használata. De ami a legfőbb hiányosság, hogy a felsőoktatás tanterveiben a mai napig nemigen van helye az Internettel kapcsolatos ismeretek oktatásának. A legtöbb helyen kielégítőnek tartják az accountok kiosztását az oktatói és hallgatói gárdának.

Az IIF nem igazán tartotta feladatának a hálózati oktatás megszervezését, ennek ellenére évek óta rendszeresen szervez egy 1-3 hetes hálózati tanfolyamot (39). A megrendelők között könyvtárak, kutatóintézetek és felsőoktatási intézmények is találhatóak.

Egy másik IIF Internet felhasználói projekt keretében régóta adnak ki ún. IIF Füzeteket. (40) Ezek a Füzetek az Internet alapvető használatától kezdve az egyes témák, területek információs forrásainak feltárásán át, számos Internetet érintő témával foglalkoznak. A Füzetek elektronikus formában természetesen mind az IIF Web szerverén, mind a MEK-ben is megtalálhatóak.

A felsőoktatással ellentétben a közoktatás idejében felkészülni látszik az Internet lázra. Az MKM 1997-ben elindított Sulinet (41) programjának keretében 1998. végéig az összes (közel 900) középiskola hálózatba kötését célozták meg. A sok száz milliós program egyik része kimondottan a középiskolai tanárok kiképzéséről szól. A különböző oktatási tanfolyamok pályázatai az idén nyáron zárultak és már el is kezdték a tanárok képzését.

A sok pénz mozgósította és felkavarta a hazai köz- és magánszféra számos szereplőjét. Nagy viharok voltak a fizikai csatlakozást biztosító pályázatok kiértékelése kapcsán. Úgy tűnik, a tartalomszolgáltatással foglalkozó része a projektnek is mintha túl sok párhuzamos fejlesztést tartalmazna. A hazai Internet korábbi tartalmi fejlesztéseket biztosító, az Internet kultúráját hordozó szereplői, intézményei mintha háttérbe szorulnának a nagy pénzüsszegekért folyó öldöklő versenyfutásban, amelyben a piaci szférának van nagyobb tapasztalata és hatékonyabb kapcsolati rendszere.

* * *

Végezetül idézném egy kollégámat, aki a közelmúltban úgy fogalmazott „Gutenberg után vagyunk 4-5 évvel”. Az elektronikus információ és az Internet sok újdonságot hozott, aminek társadalmi-gazdasági feldolgozása, kezelése már a jövő évszázadra-évezredre vár. Rövid dolgozatomban nemigen tudtam kitérni a hálózat egyéb „anarchista” jelenségeire.

Hatását a szerzői jogra; tudniillik mindenféle digitalizált szellemi termék terjesztése hihetetlenül könnyűvé és globálissá vált, amelyet a régi copyright felfogás már nem tud szabályozni. A könyvkiadás területén talán még nem, de a dollármilliárdokat forgalmazó könnyűzenei ipar végletekig fogja védeni állásait a digitalizált információ szabad áramlása ellen. Ilyen középkori szerepet próbál betölteni a már nálunk is megjelent, „Szoftverrendőrségnek” csúfolt BSA szervezete.

Magyarországon még nemigen tapasztalható a hálózat felforgató hatása a kereskedelem és a pénzügy terén sem. Pedig a globális világhálózat nem ismer határokat, nem tartja tiszteletben a vámrendelkezéseket. Azonban csak idő kérdése, hogy a hazai vállalkozások felfedezzék ezt a lehetőséget és a hazai szellemi tőke - sajnos - túl olcsó, hogy ezt kihasználatlanul hagyják. A hálózat révén még erőteljesebben megindult egyrészt egy know-how nivelláció, másrészt a fejletlenebb régiók szellemi kizsákmányolása. Mindenesetre a hálózati tartalom révén nemigen kell szégyenkeznünk a világ fejlettebb része előtt. Olyan színvonalú hálózati szolgáltatásaink vannak, amelyek megütik a mércét bármelyik amerikai vagy nyugat-európai szolgáltatónál. Úgy tűnik rengeteg lelkes ember van itthon szerte az országban, akik számára felszabadító erővel bírt a hálózat lehetőségei. Most érünk a második nagy szakaszba, mikor ezeket a kezdeményezéseket szervezeti keretekbe kellene becsatornázni, biztosítva magasabb szintű továbbfejlesztésüket. Sajnos a gazdasági-erkölcsi élet már nincs olyan színvonalon, hogy egy ezt maradéktalanul ígérhesse a tartalmi értékeket felmutatók számára. Egy kezdeti szakasz lassan lezárulni látszik, és lassan megindul egy új, még dinamikusabb, adott esetben kegyetlenebb fejlődési szakasz, amelyben meg kell kísérelnünk megővni eddigi értékeinket és megfelelni a fejlődés kihívásainak.

A szövegben említett hazai információs források:

1. (Nemzeti) Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program - NIIF
<http://www.iif.hu>
2. KATALIST
feliratkozási cím: listserv@listserv.iif.hu, levél: subscribe KATALIST saját nev lista cím: katalist@listserv.iif.hu
archívum: <http://listserv.iif.hu/Archives/katalist.html>
3. Hazai tüköroldalak
<http://www.iif.hu/tukor>
4. Magyar Elektronikus Könyvtár - MEK
<http://www.mek.iif.hu>
5. HIX listák
<http://www.hu.hix.com>
6. HUNLIST - magyar listák gyűjteménye
<http://www.mek.iif.hu/MEK/hunlist.htm>
<http://www.lib.bke.hu/virtual/hunlist.htm>
7. TANFORUM - középiskolai tanárok levelezési listája
Feliratkozási cím: majordomo@sunserv.kfki.hu Lista cím: tanforum@sunserv.kfki.hu
Archívum: <gopher://gopher.kfki.hu:70/11/kultura/taninfo>
8. Pretty Good Privacy (felhasználói leírás -- I. rész)
<gopher://gopher.mek.iif.hu:7070/00/porta/szint/muszaki/szamtech/wan/pgp.hun>
9. Szöveges állományok konvertálói a MEK-ben (MIME, UUENCODE)
<gopher://gopher.mek.iif.hu/hh/porta/ruhatar/doswin/convert>
10. Magyar FTP szerverek listája
<http://www.fsz.bme.hu/hungary/ftp.html>
11. IIF FTP tükrözések <ftp://ftp.iif.hu/pub/mirrors>
12. Simtel tükrözés az IIF gépén
<http://www.simtel.iif.hu>
13. Magyar FTP kereső
<http://kereso.njszki.hu/>
14. Hivatalos Netscape mirrorc
<http://www.icon.hu>
15. NIIF WWW CACHE projekt
<http://www.fsz.bme.hu/cache/>
16. Magyar könyvtári online katalógusok és Web szerverek
<http://www.mek.iif.hu/MEK/opac.htm>
<http://www.lib.bke.hu/opac.html>
17. Az NIIF WWW-n elérhető adatbázisai
<http://www.iif.hu/db/>
18. Könyvtárak Közös Elektronikus Katalógusa - Közelkat
<http://www.kozelkat.iif.hu>
<http://www.lib.klte.hu/kozelkat/>
<http://www.sk-szeged.hu/kozelkat/>
19. KLTE könyvtár
<http://www.lib.klte.hu>

20. Infoház - könyvadatbázis
<http://infohaz.eunet.hu/konyv/konyv.html>
21. JURIX jogszabálygyűjtemény
<http://www.spiderweb.hu/jurix/jurix.html>
Jogszabályok a Kerszöv Computer Kft. adatbázisában
http://www.kerszov.hu/kzlcim/kzl90_96
22. Miskolci Egyetem Gopher rendszer
<gopher://gold.uni-miskolc.hu>
23. KFKI Gopher
<gopher://gopher.kfki.hu>
24. Magyar Elektronikus Könyvtár - Gopher bejárat
<gopher://gopher.mek.iif.hu>
25. Magyar Honlap
http://www.fsz.bme.hu/hungary/homepage_h.html
26. HUDIR - magyar Internet források gyűjtemény
<http://net.hu/hudir/>
27. Heuréka - magyar Internet kereső
<http://www.heureka.net/>
28. Festészet Magyarországon - virtuális múzeum
<http://www.kfki.hu/keptar/>
29. Elektronikus sajtó Magyarországon
Népszabadság - <http://www.nepszabadsag.hu>
Magyar Hírlap - <http://www.mhirlap.hu>
Magyar Nemzet - <http://www.magyar nemzet.hu>
Népszava - <http://www.nepszava.hu>
Nemzeti Sport - <http://nsport.westel900.net>
Pécsi Sport - Baranya megyei sporthavilap - <http://www.baranyanet.hu/psport/>
Békés Megyei Nap - <http://www.bekes.hungary.net/nap/bmnap.htm>
Dunántúli Napló - <http://www.baranyanet.hu/dn/>
Heves Megyei Nap - <http://www.sprinternet.hu/~hmnap/>
30. Magyar elektronikus folyóiratok a MEK-ben
<gopher://gopher.mek.iif.hu/hh/porta/virtual/magyar/efolyir>
31. Internet Hungary Újságosstand
<http://dino.euroweb.hu/stand/>
32. Online Híradó
<http://www.uni-miskolc.hu/univ/dokument/OH>
33. Internetto
<http://www.idg.hu/internetto>
34. Miniszterelnöki Hivatal
<http://www.meh.hu/defhu.htm>
35. Magyar Országgyűlés
<http://www.mkogy.hu>
36. WWW szerverek cégeknél
http://www.fsz.bme.hu/hungary/c_com_h.html
37. Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Rt. - OTP
<http://www.hungary.net/otp/index.htm>

38. Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem

<http://www.bke.hu>

39. NIIF Internet tanfolyamok

<http://www.iif.hu/rendezvenyek/tanfolyamok/niiifanf.html>

40. NIIF Füzetek

<http://www.iif.hu/dokumentumok/>

41. Sulinet

<http://www.sulinet.hu>

Egyéb, ajánlott források:

Edupage

<http://www.hungary.com/edupage/magyarul>

Magyar Közigazgatási Kalauz

<http://www.kerszov.hu/kalauz/Kalauz.html>

MKE Elektronikus Könyvtár Szekció

http://pollux.bibl.u-szeged.hu/mke_eksz/

Magyar CD-ROM-ok diszkográfiája

<http://www.oszk.hu/cd/index.html>

SZÖRFÖL/ZNI - PÓRÁZON.

St. Auby Tamás

„A mítosz és a történelem közötti kapcsolatban a mítosz az elsődleges, a történelem a másodlagos és leszármazott tényező. Nem a történelme által meghatározott egy nép mitológiája, hanem ellenkezőleg: a mitológiája által meghatározott a történelme.”

(Ernst Cassirer)

„A mítosz a halhatatlanság receptje.”

(James H. Bedford)

A Szent Nyelv elvesztése-pánik után,
a Bábel-pánik után,
az idol-pánik után,
az írásbeliség-pánik után,
a pecsét-pánik után,
a metszet-pánik után,
a Gutenberg-pánik után,
a fotó-pánik után,
a mozgófilm-pánik után,
a telefon-pánik után,
a rádió-pánik után,
a hangos/színes/sztereo/mozgófilm-pánik után,
a tv-pánik után,
a lézer-pánik után,
a holográf-pánik után,
a video-pánik után,
a komputer-pánik után,
az internet-pánik után,
a virtualitás-pánik után
a globális szimulákrum-pánikban.

*

Hipotézis:

Az ellenállhatatlan, az emberi elme központi mélyéből ható szüntelen kényszer, az akarat háttérsugárzása, ami a külvilág bavitülésben technikaként objektiválódik, az automatizálódás során egyre szellemibb, már-már anyagtalan. Anyagtalan úgy, hogy az emberiség történetében meg- és átformált, irdatlan mennyiségű anyagot pixelekké transzformált mesterséges fénné desztillálja és szublimálja már, ugyanakkor mindaz, ami így megjelenik a külvilágban:

látvánnyá, hanggá, ízzé és szaggá desztillált és szublimált akarattá: póre információvá vált. Az akarat e fénylő, puha vésője már nem az anyagba karcol, vág és hatol be, hanem a digitális „igen”-t és „nem”-et, azaz a „van”-t és a „nincs”-et, tehát a „valami”-t és a „semmi”-t különbözteti meg, választja el egymástól, rendezi egymás mellé és mutatja. Nem a törvény és nem a dogma, hanem az „igen” és a „nem” arányai hordozzák az üzenetet. Az üzenet ennyi: „igen/nem, az érzékelhetőn innen” és „igen/nem, az érzékelhetőn túl”. Az érzékelt archeológiját, illetve a nemérezékelt futurologiját jelenítő és jelölő kettős erőtlől görbülő információ-tér az Individuumba, mint Home Page-re kapcsolódik, linkel vissza. Ezen önmegtermékenyítő, mutációs körforgásban válik a mítosz a létbevetettségét konstatáló számára az önszervező tájékozódás majdan beváló eszközévé - „a költőktől kapott modellek alapján látunk, hallunk, ízlelünk és szagolunk” (Flusser) - s az akarat Szabad Akarattá transzformálódik.

Az érzékszervekhez kapcsolódó multimediális Internet-spektákulum a spontán direkt demokrácia szerint állandó döntésfolyamatban van: a kompjuteragyból a message a hálón vibrál, hullámoz, oszcillál: „igen” és „nem” szavakat ejakulál a kompjuteranyaméhbe: érzékelésünk preferenciáit állítja hol önmaga korlátozottságára: az escape-ista látványosság-élvezetre, hol ennek meghaladására: arra, amit önmagától remél: az ítélet világából való escape módjának megismerésére. Minden Web-dokumentum erre vagy arra való elhajlásra szóló nyilvános voks. A kompjuter-hálózat koincidencia-provokátor. Nem csak azokat a referenciális összefüggéseket, egymásvonatkozásokat és megfeleléseket tárja/tárhajtja fel nagy sebességgel, amelyeket az információ-káoszban a lomha egyén, mint egy mázlista Champollion vak tyúkként hébe-hóba talál, hanem pusztá léte maga egységesít: - bármiként is szaporodnak és változnak az adatok, az információk nem megsemmisítik, hanem kiegészítik s így kihangsúlyozzák egymást (az információ nem elvész, hanem átalakul) s így az olvasatok szabad áramlásában egy centripetális és egy centrifugális kollektív megállapodás előképe rajzolódik ki - az, amely a „mindenki-ugyanazt-gondolja-ugyanakkor” kettős arculatban lesz az emberiség holografikus önarcképeként mindenkinek a homlokára tetoválva.

Az Alexandriai Hálót, a mindenki-ugyanazt-gondolja-ugyanakkor létszemléletét nem egy külső és terrorista kényszer, hanem egy a külsőből a belsőbe és vissza szabadon kötődő és szövődő, oszcilláló, egy automata szövőgép „önkéntelen kötelezettsége” tartja össze. Ezt már talán helyesebb Háló helyett szőnyegnek, Repülő Szőnyegnek nevezni, vagy még inkább Ernyőnek, amin az emberiség szélfüttá pókként fejjel lefelé ülve repül, s a szövődmény minden rezdülését saját oszthatatlan, individuális élettevékenységeként éli át, mint a teveszőrszőnye fölött Zéró Gravitációban meditáló luddita nomád.

*

Az adott tematikából következően - felmerül a kérdés, hogy ki az írója ennek a tanulmánynak. A válasz a megrendelő aspektusából adható meg. A megrendelő - az egyéb természetű tanulmányírók mellett - egy olyan személyt is választott, akiről előzetes információk alapján ezt tudta, megalapozottan: nem kompjuter-specialista, nem gyakorlott Web-böngésző, nem techno-freak és -krata, nem spektákulum-hívó és nem oszlopa a fennállónak: a Telekommunikáció Nemzetközi Paralel Uniója V. - ad interim - diszpécser, aki szükségképpen az intermedialis ikonoklaszták szempontjából figyeli az ikonolátrok multimediális sürgés-forgásában a vágy- és rémképek alakulását. A megrendelő tehát eleve tudta, hogy egy szüzességi fogadalmat tettvet a szőnyegre, aki vagy elboldogul ott vagy nem, de éppen ezen alternatívát tagláló hozzászólása egészítheti ki azt, amit a szakértők rutinosan kezelnek majd. Igen.

Igen? S akkor ki a címzettje ezen írásnak? Nem az Interneten aktív előkészítőként és/vagy néző-hallgató-olvasóként résztvevő, hiszen annak nem sok újat mondhat egy kezdő. Úgy látszik tehát, hogy a hasonszőrű, laikus felületező, szörföl/ző a címzett.

Ezen beszámoló témája a kezdő tájékozatlanságával találkozó World Wide Web, Világ Háló/zat, esetünkben a Magyar Háló/zat, az, hogy a Web lehetőségei, adottságai és tényei mennyire alkalmazkodnak a laikus, a nem-elit, a nem-specialista felhasználó igényeihez, ahhoz, aki pl. könyvet szeretne olvasni és annak képeit nézni, de maga nem kíván könyvet készíteni. Mivel az ezen helyzetben lévő egyfelől mentes a szakmai elfogultságoktól, másfelől ki van szolgáltatva a tapasztalatlanságából következő Háló-magánynak: az aggregény Háló-szövő mesterek ügyetlenkedései hangsúlyosabbakká válnak. Ebből viszont az következik, hogy élménye a beavatatlanság és a beavatódást illető kritikája vektorainak összege lesz, Duchamp menyasszonyáé, aki végül kimondja a boldogító Igen/Nem-et. Ám legyen.

*

„A megfigyelés hipotézisbe ágyazott.”

(Szabó Lajos)

Megfigyelés:

Természetesen a C3 honlapjáról indultam el: <http://www.c3.hu>

A címdal a Mengyelejev Periódusos Táblázat mintájára készült. Ez egy jó ötlet, ugyanis minden idők egyik legfontosabb kérdése az, hogy miként lehet kapcsolatot, azaz linket létesíteni az Elemek között. „Bellink”-jeinek indikációi - mivel az Elemek rövidített neveinek mintájára készültek - elég rejtélyesek s így nem segítik készségesen a tájékozódást e kikötőből. 3 „küllink”-bázis van a felületen: az NGO (Non Governmental Organisations - Nem Kormányzati Szervezetek), a Linkek (Kapcsolatok) és a World Wide Arts Resources (Világ Háló/zat Művészet Segélyforrásai). Ez utóbbi a Táblázaton kívül van elhelyezve, nyilvánvalóan a magyarországi belvizekről kivezet, s mivel a többi start-pontról már e vizsgálat megkezdése előtt több ízben kiindultam, most azonnal erre a hullámra álltam, hogy megnézzem, milyen magyar Web-vonatkozásokat lehet találni „odakünn”: <http://wwar.com/index4.html>.

Hamarosan az információ-zuhatagban lubickoltam: 3000 különböző kategóriából lehet választani. Az aktuálisan ajánlottak között a Művészeti Akadémiák kategóriában egyetlen magyar iskola sincs regisztrálva, a Magyar Képzőművészeti Főiskola sem. Arra gondoltam, hogy ha a C3 nyitólapján ott szerepel a WWAR az MKF nélkül, akkor szabad emberként magam regisztrálom azt. Megtettem a szükséges műveleteket. Azonban a Szabad URL Regisztráció oldalát a mestere úgy készítette el, hogy a 14 colos képernyő adott beállításán a Form csak részben látszott. Megpróbáltuk a műveletet egy 22 colos képernyőn - ott megjelent a teljes Form. A regisztrálási műveletet nem folytattam, mert végül is nem ez a dolgom, hanem az, hogy nézzem a magyar honlapokat. Itt újra megakadtam és konzultáltam egy szakemberrel a feladatomról: - „honlap”-okat nézek? „Home-page”-eket? „Ottlap”-okat? „Web-page”-eket? „Web-site”-okat? „Web-dokumentum”-okat? Nem sikerült megnyugtató eredményre jutnunk, főként azért, mert egy másik szakember meghatározása szerint „a home-page egy Web-szolgáltatás kezdőoldala, melyen rendszerint valamilyen tartalomjegyzék (is) van az ott található információk közötti eligazodáshoz”. Ez számomra azt jelentette, hogy nekem ennél többet kell vizsgálnom: mindazt, ami egy teljes Web-dokumentumban van, tehát az oda tartozó (magyar) kapcsolatokban megjelenőket is. Mivel nem jutottunk hullám-dűlőre, elmentem gyalog a bárba, hátha akad egy link, aki mindent megmagyaráz. Nem akadt. Aki a bárnál ül, az a szexre van linkelve - aki a kompjúternél, az szakbarbár - mondta a link-pincér-mester és beütötte kompjúterébe a rendeltet. A zene, ami szólt, a BGJ (Beach Girls' Juan) egyik legfrissebb száma volt, természetesen az Örök Óceán, ezzel a refrénnel:

„A szörf hűtlen ármány,
Hullámra hullám, hullám, hullám,
Csak az Óceán
Örök
S a kék-örv-örvény,
Juan, Juan, Juan.”

A szűken magyar honlapok vizsgálatára jól rímelt a koincidentális „örv”, hiszen amint kilépek a nemzetközi vizekre, mint járatóbarmot, a kötelesség pórása máris visszaránt a honiakra.

*

Az Internetben, a hálózat-hálózatban, e halmazok halmazában - azon túl, hogy szükségképpen multimediális távközlési technika - a döntő újdonság a link, amely a heterarchia fogalmának szélesebb körű tudatosulását vonja magával. A heterarchia a hálózati viszonyban így nyilvánul meg: egy honlap, amely egy másik honlappal kapcsolatban van, possibilitásként eleve, potenciálisan máris és reálisan majdan az egész Háló-link-világot virtuálisan tartalmazza. Minden kompjúter tartalmazza az összes többi kompjútert - minden adat tartalmazza az összes többi adatot. Ez a halmazelmélet-mítosz, mint történeti adattártér már ismert: bizonyos biológiai rendszerek (lásd McCulloch kutatásait), a hologram és a fraktál heterarchikus szerkezetben épülnek fel (egyes feltételezések szerint az agy is, aki mindezt gondolja) - a teológia Szentháromságát is idevéve (már csak azért is, mert a jelenkori mítosz, minden következményével együtt, ebből származik). Az Ember - Háló viszonylatban ez így jelenik meg: „mindenki ugyanazt gondolja ugyanakkor”. Ez mítikusan (történelmileg is tehát) egyfelől azt jelenti, amit pl. a zsidó hagyomány a Messiás eljövetele idejeként jövendöl, vagy amit a Végso Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza küldetéseként gyakorol: a mormonok a Sziklás Hegységben abban a szent meggyőződésben tárolják a világ legnagyobb kompjüterizált adatbázisát, hogy a kompjüterben kiválogatott, minden meg nem keresztelt élő és holt ember megkeresztelése által a teljes emberiség a feltámadás csodájában és valóságában egyesül, - míg másfelől: a homogén „mindenki-ugyanazt-gondolja-ugyanakkor” az antikrisztus uralmának közelgő pillanatát jelenti.

Adódik tehát a kérdés: - egy magyar honlapnak nem éppen a Világhálózattal való kapcsolatának vizsgálata e a hierarchikusan legfontosabb szempont? Ezt követné a Hungarian Wide Web-ek magyarországi kapcsolatának vizsgálata, s ezt az egyes honlapok „önmagához való kapcsolatának”, saját, belső linkjeinek tanulmányozása. Vagy ellenkezőleg: az anarchikus egységek, az autonóm honlapok vizsgálata legyen e az első lépés?

Már az első, felületes felület-szörfölési kísérletek bizonyítják, hogy nem lehet elsőbbséget tenni. Akárhonnan indul a szörfölő, mindig „ugyanoda” jut. A Heterarchia megtestesült. A „bent” és a „kint”, a vegetatív és a periferiális idegrendszer, a Poiesis és a Techné, a HWW és WWW: egy.

*

Újból a C3, mint sámlí, mint szörfdeszka:

A WWII A Magyar Művészek kategóriában 2 darab művészt sorol fel: Nyikolai Platonovich Andreevet, ak/mi linkje Kompjüter (Hiba)-ba vezet, és az agg Szász Endrét, ak/mi linkjét Kitty, Szász bájos tanítványának honlapja folytatja hatalmas, mozgó apparátussal, fényképekkel a művészpárról, reprodukciókkal, posztimpresszionista vallomásokkal, rózsaszín árlistával és elektronikus megrendelő formulákkal a monitoron, mint pulton: <http://www.somogy.hu/hartmann>

A Múzeumok forrásán 4 intézmény csatornája, kapcsolata, leágazása, linkje van elhelyezve. Az első: <http://origo.hnm.hu:80/aquincum/> az Aquincumi Múzeum honlapja. Elegáns környezet, sőt, meglepetésre, magyar, ill. angol nyelven, hangosan üdvözlő. Sajnos, itt is alkalmazzák az olvasást többnyire mélységesen zavaró alátét-képeket (szürimpresziók), ráadásul a világszerte használt szüntelen ismételt - pattern - módszerrel tetézve (egyébként, ez a kép-csöcselék az utóbbi években járványszerűen ellepte a nyomdai termékeket is, olvashatatlanná téve minden rájuk/alájuk nyomtatott betűt s ezek által nézhetetlenné téve minden rájuk/alájuk nyomtatott képet). Elég frappánsan hat az Európa-link-sóvár Magyarország Római Birodalomhoz való hajdani link-elődöttségének taglalása, kár, hogy az aquincumin kívül a magyarországi egyéb lelőhelyek még nincsenek feltéve a honlapra, még több szálon kötődhetnénk a mitikus történelemhez. Két küllinkje a NIIF (Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program) honlapja (l. lentebb) s a Magyar Nemzeti Múzeumé, amely saját szerverrel rendelkezik: <http://origo.hnm.hu/> Mivel a Világ Háló Művészet Források-ban (WWAR) önállóan is szerepel, erre böktem. (Végre, ki mertem bökni ezt a szót.) 1996. április 5-e óta a 24672. látogatóként enyhén viszolyogva siklottam be a homályos, zöld- és piros paprika-Szentkoronát idéző bejáraton. Magyarország térképére bökve az Információk Magyarország Múzeumairól című aldokumentumban az Index helységek szerinti linkre kapcsolódva: <http://origo.hnm.hu/helyind.html> ez a lokáció újból felvetette egy előnyös lehetőség kérdését: miért nincs feltűnően jelezve egy adat mellett, ha van küllinkje? Ez az alapvető hiány a MNM honlapjának tervezőit saját csapdájukba vezette. Ha pl. Abony-ra klikkelünk: <http://origo.hnm.hu/pest.html#abony> akkor egy, a magyarországi múzeumokról viszonylag bővebb információt tartalmazó bellink jelenik meg, de ha Budapest-re: <http://origo.hnm.hu/bud.html> akkor ott a hosszú listában - hacsak nem bogarásszuk ki a link-lábjegyzetben(?) - nem lehet megállapítani, hogy van küllink: pl. az Aquincum Múzeumé, ugyanakkor a Nemzeti Múzeum címlapján a Kapcsolataink: <http://origo.hnm.hu/hirek.html>-nél szereplő 3 magyarországi múzeum közül a Természet-tudományi Múzeum honlapját el lehet érni: <http://origo.hnm.hu/nhmus> (Not Found, Nem Talált), míg a listáról nem, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum nem szerepel a budapesti múzeumok listáján, míg honlapját a Kapcsolatok link-bázisból ki lehet nyitni: <http://origo.hnm.hu/opkm/> s a Mezőgazdasági Múzeumnak nincs linkje a listáról, míg a Kapcsolatainknál van: <http://origo.hnm.hu/mmm/> stb. Az Információk a magyarországi múzeumokról: a Budapesti Múzeumok közül egy sincs (?) linkelve. Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád, Jász-Nagykun-Szolnok megye múzeumaihoz nincs engedély betekintést nyerni (!). Békés megye: Document contains no data (a dokumentum nem tartalmaz adatot). A Szabolcs-Szatmár-Bereg megye múzeumai között váratlanul a Sóstói múzeumfalunál: fénykép a faluról. Győr-Moson-Sopron-nál egy fénykép egy barokk templomról. Pest megye Múzeumainál a Visegrádi Mátyás Király Múzeum linkje önállóan részletezi az ottani kiállításokat. Tolna megye: No data (nincs adat). Bács-Kiskun megye múzeumainál a listán belül 3 link: Baja - Forbidden (tiltott), Kalocsa és Kecskemét múzeumai - nem tiltott, Komárom-Esztergom - nincs adat, ugyanakkor a MNM főlapján szerepel az Esztergom Vármúzeum. Fejér megyénél nincs semmi (?), sem az Uitz terem, sem a Kortárs Művészeti Intézet (Dunaújváros). Az SCCA nem tudott bejelentkezni. És így tovább. A Kapcsolatainkat tartalmazó aldokumentumban még az Országos Széchenyi Könyvtár linkjét is megtaláljuk: <http://www.oszk.hu/> amely kivezet a világ könyvtáraiba; ezen kívül még van jó néhány alapfontosságú bel- és külföldi küllinkje is, mint pl. a Louvre-é. A MNM honlapján viszonylag nagy mennyiségű anyag van, mégis, mindezek gyors áttekintése is több időt kíván a kellesténél.

A VHMF (WWAR) Múzeumok forrásának harmadik linkje a sámlí: - a C3 - ide még visszatérünk.

A negyedik link: The Zsolnay Tile Museum honlapja: <http://www.drawrm.com/ztilemus.htm>
Az International Klein Blue színű honlap a Csempe-múzeum. Az egész dokumentum magán viseli az iparművészeti látásmód erényeit: funkcionális, áttekinthető, konkrét, precíz, elegáns, sőt csinos. Kitűnő minőségű képanyag, pazar prezentációban. Remek bel- és küllinkek. Meg is kapta az Award of Elegance-t. (A WWW interface, arculat, felület iparművészeti vonatkozásai amúgy is analizálandóak lennének.) Nem magyar a lapmester, az író, a fényképész, a kurátor, a múzeum „bolt”-ja (árlistával) Newportban van (Rhode Island, USA), a dokumentum csak angol nyelvű, szervere az IDT. Mégis magyar honlapként szerepel. Nyilván Zsolnay magyar származása miatt csempészték ide a szerzők ezen honlapot. Itt szaltózik a szörföl/ző és visszahullva a hullámokra a magyar Művészeti Ügynökségek forrását nyitja ki, ahol az információ közli, hogy nincs adat, pedig lehetne, ha valaki regisztráltatná magát. A Kereskedelmi-nél 4 forrás: kettő a Zsolnay Store Newportban, a Contour Design nem jelent meg, a 4. nem magyar.

A Galériáknál 3 forrás: Az első a Szekszárd - Képzőművészeti oldal: <http://www.tolna.hungary.net/kultura/KEPZOMUV.htm> amely a <http://www.tolna.hungary.net/szekszard=INDEX.HTM>-re könnyedén visszavezethető, azaz kivezet a VHMF-dokkból a szekszárdi honlap címcímoldalára. Itt 12 bellink van: helytörténet, folklór, zene, irodalom, képzőművészet, kultúrintézmények, tanintézmények, egyesületek (pl. bonsai galéria), nevezetes épületek, régi mesterségek, a város környéke, német nemzetiség. Szekszárd város honlapja az egyik legélőbb honlap, németül, angolul és finnül (!) rengeteg információt tartalmaz a város címerétől boraiig sok-sok képpel, verssel, szöveggel. Látszik rajta, hogy jó kedéllyel, folyamatosan gondozzák, alakítják. Ez egy elragadó Bonsai-honlap: - kicsiben az egész. A 2. forrás: a C3, a sámlí. A 3.: Alex s Gallery, Alex S Jobbagy (Jobbágy?), egy - magyar származású - ausztrál, szürrealista festő, multimédia és kompjúter-grafika designer Ausztrál Internet Díjra felterjesztett honlapja: <http://www.ozemail.com.au/~jsart/> Hol van, hol nincs kapcsolat. Ez a honlap is igen megnyerő arculatú, oly sok linkje van, hogy alig merészkedtem beljebb/kijebb, ráadásul nem vérségi alapon kell a magyar Háló-világot vizsgálni. A VHMF-ben a Magyar Publikációknál nincs semmi - az automatikusan megjelenő információ maga közli, hogy „sajnos”. Az Arts Locator kategóriában, hosszas várakozás után 7 link mutat magyar vonatkozást. A Néprajzi Múzeum, a Jelenkori Művészeti Galéria, A Naiv Művészet Galériája, a Nemzeti és Egyetemi Könyvtár Grafikai Gyűjteménye, a Kenyeres Művészeti Galéria és a Modern Galéria. Mind Hibá-ba torkollott. A Magyar Nemzeti Múzeummal való kapcsolat létrejött. Egyéb nem található.

Vissza a sámlíhoz. A Linkek:

Éjjeli Őrjárat - irodalmi, képzőművészeti, kulturális elektronikus folyóirat - a SZTAKI szer-
verén -: <http://www.sztaki.hu/providers/nightwatch/> Üde témák, kamaszos, gondtalan, szépen szerkesztett, felhőtlen áradás, az angol fordítás mindennek az ellenkezője. Itt található a TNPU web-dokumentuma is, amely, többek között, a Katabasis Soteriologike című könyv 3334 mondatát tartalmazza - megfelelő szkennel híján - képek nélkül. (A TNPU ugyanígy szerepel a C3 Pillangó-hatás dokumentumában is és saját honlapján is: <http://www.c3.hu/~iput/> nyilván az itt szerzett tapasztalatok enyhítik e tanulmány kritikus szavait.) Media Research Foundation: <http://WWW.iSYS.hu/metaforum/> - Nem talált; d@sh virtual Gallery: <http://caesar.elte.hu/gondolat-jel/> a komor, fekete alapon fehér betűk kissé nehezen olvashatóak (1996 óta nem változott?); Artpool: <http://www.artpool.hu/> 97. 01. 01.-től 4583 néző, hangos, színes, happy, rengeteg hasznos linkkel; East Edge - Cyber Art/Tech: <http://edge.stud.u-szeged.hu> nehezen olvasható, építés alatt álló, valószínűleg fontos net-politikai és net-kulturális kérdésekről tájékoztatna, ha nem futna minduntalan Hibába a bellinkje; az Internet Galaxis: <http://www.inf.bme.hu/internet.galaxis/> funkcionális, könnyen átlátható és átjárható, - épp az adott tematikát illetően: aktuális, sok apróbb-nagyobb invencióval, egyéni karakter-jeggyel; a

C3 ezt követő további küllinkje a SZTAKI bellinkje: a SZTAKI World Wide Web Galériája: <http://www.sztaki.hu/gallery/> A tudósokról mindig tudtuk, hogy jobban szeretik a művészetet és jobban is értenek hozzá, mint a művészek szeretik a tudományt és értenek hozzá. A SZTAKI honlapján előkelő helyet foglal el a művészet, a galéria mellett ott van a fentebb említett Éjjeli őrző honlapja is. A Galériából visszacsatolva a SZTAKI nyitóoldalára: <http://www.sztaki.hu> - azonnal látható, hogy méltó hírnevére. - átgondolt felépítésű hálózati információs bázis. A Központi Fizikai Kutató Intézet honlapjáról, ahová talán a „véletlen” vetett - a véletlen a szörföl/zés természetes velejárója - ugyanezt kell elmondani - <http://www.kfki.hu> A NIIF-dokumentum is - amelyet szintén nem csak a C3-ból kilépve érhetünk el: <http://www.iif.hu:80/> már amennyire a sodródó áttekintésből kiderülhetett - jól sikerült, különös tekintettel a subaszönyeg-hangulatú nyitóoldalra, ahol kár, hogy nem használták ki saját ötletcsomójukat: a hurokszál-szövevény, mint tér/rét-kép, alkalmas lehetne a linkek odakötözésére, rácsomózására, beleszövésére, sőt az egész dokumentumban való helyzetmeghatározásra és előzetes tájékozódásra. A Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület (a SZTAKI szerverén) honlapjáról <http://www.sztaki.hu/providers/studio/> azonnal kiderül, hogy nem tudósok csinálták, mélyen csalódást keltő, az anyag messze nem naprakész, szegényes, igénytelen és ügyetlen, a hozzárendelt Goethe Intézet Budapest linkje nem létezik (ezzel a csalóka jelenettel egyébként gyakran lehet találkozni más honlapok esetében is), 3 árva képecske fityeg a többszáz tagot számláló fiatal művészegyesület adatbázisán, szerencsére van még 6 kép, amelyek küllinkkel mind a C3 Pillangó-hatás honlapjába s 1 kép, mely a SZTAKI honlapjába horgonyoz - így mégiscsak kijutunk ebből a tulajdonosaik által elhanyagolt, provinciális világból. A Prompts on Stations (szintén a SZTAKI szerverére telepítve): <http://www.sztaki.hu/providers/pos/> ambiciózus és radikális produkció, hatásos külleme talán már el is nyeli fontos - a telekommunikációra vonatkozó - praktikus tartalmát; Wéber Imre (a SZTAKI-ról) <http://www.sztaki.hu/providers/weber/> három művének installációja a művész által jó példa a kiegyensúlyozott reprezentációra; ugyanez a szerény és effektív Web-jelenlét vonatkozik Eike honlapjára is (ugyancsak a SZTAKI-ról): <http://www.sztaki.hu/providers/eike/> Az Néprajzi Múzeum honlapja: <http://www.univet.hu/bbb/> Baráthosi Balogh Benedek gyűjtéséből egy, a tárgykörhöz illően diszkrét és melankolikus válogatást mutat - hacsak a vakszerencse el nem vetett volna egyszer a Néprajzi Múzeumba, sosem láttam volna e képeket. A C3-nak ezt a link-bázisát egészíti ki kb. 30 link, amelyek az In the World címszó alatt találhatóak - mind fontos külföldi, illetve nemzetközi Web-dokumentumok. Köztük van egy „magyar” ott/honlap: a Postmasters Gallery-é, New Yorkban (a galéria - amely sok kompjúter-vonatkozású kiállítást szervez - Banovich Tamásé, egy magyar származású művészé). A C3 Táblázatában elhelyezett NGO (Non Governmental Organizations) link-bázisa: az itt szereplő kb. 100 tételből csak néhányat sikerült megnéznem, mert a vizsgálat közben a link-bázist a web-mester átalakította épp s az újon egyelőre még - úgy látszik - kevesebb aktív link van. A Bajai Kórház Pszichiátriai Osztály: <http://www.c3.hu/~bajapszi/> hihetetlenül gazdag, változatos és szellemes honlap, linktömegében egy külön lapon Kedvenc linkjeit is felsorolja, azon belül a Legjobb link-gyűjtemény címen vagy 200-at produkál, köztük angol és német szótárakat - ilyen örültek házában szeretnék élni örökké. Az EUDRID (European Dance Research Information Directory): <http://www.c3.hu/~dienesbu/> közel 40 ország táncművészetével kapcsolatos információkat tartalmaz egyszerűen és áttekinthetően, de nincs küllink-bázisa (lehetne pl. zenére, színházra, díszletre, kosztümre, építészetre stb.), kivéve a C3-at, amely persze tekintélyes mennyiségű küllinkkel rendelkezik. A Talk Café címe - miközben vizsgáltam e honlapot - eltűnt. Sajnáltam e fata morgánát, mert alapvetően a szavazási metódus kérdésével: a hálózat egyik legérdekesebb felhasználási területével foglalkozik, ugyanis - remélhetőleg - ennek nagy szerepe lesz a délibábos, demokratikus államszervezésben, különös tekintettel a direkt demokráciára. A MKF Intermedia tanszék honlapja: <http://intermedia.c3.hu> Ígéretesen

indul a címlap, de hamarosan kiderül, hogy a relatíve kis mennyiségű fentlévő anyag magyarázatlanul hibrid s míg a tanszék tanárai részéről nem, addig diákjai részéről igen feltűnően érdektelenül kezelt. Ez éppen e tanszék részéről nem várt slamposság.

Idáig jutván, Drótos László véleményével egyetértve arra a megállapításra jutottam, hogy a magyar hálózat már túlnőtt azon, hogy teljes egészében átlátható, feldolgozható és elemezhető legyen. Tehát a HWW-nek a WWW-be való beleszövődésének mértéke elérte azt a szintet, ahol annak „egyenrangú” része már. Bármikor fent a hullámtetőn.

*

„Mutasd meg honlapod - megmondom, ki vagy!”

Hangulatjelentés az inter/surf/face-ről:

Alábbi alap-észrevételeimhez voltaképp három év alatt jutottam, azóta, hogy először nyitottam ki - s az Internet nyilvánvaló használhatóságához képest ritkán - valamely Web-dokumentumot. Mindezidáig többnyire viszonylag rövid, esetleges és elvétett szörföl/zéseket tettem. Volt, hogy konkrétan kerestem valamit pl. szótárakat, térképeket, a Bibliát, a Népszabadságot, hieroglifákat stb., vagy Timothy Leary, Henry Flynt, Eric Andersen, David Bowie, Bazon Brock, a Fluxus stb., vagy barátaim és művészek Web-dokumentumát, sőt a Gopher-rel is kísérleteztem: átnéztem néhány CIA-adatot Közép-Amerikáról és bemagoltam a 6 főnél több személy által - 1947 és 1993 között - a világszerte gyakorolt sztrájkok adatait.

Mostani vizsgálódásaim lényegében nem változtattak korábbi benyomásaimon. Ami esetleg kétségessé teheti böngészésem objektivitását, az az Error-ok, Not Found-ok, Forbidden-ek, lefagyások (a C3 és a MKF kompjüterei átlagban négyszer fagnak le óránként) és a többi technikai malőrök gyakorisága, ezeket nyilván tetézik a szörföl/zés közbeni tévedéseim és eltévedéseim. Csak olyan kritikát és javaslatot írtam itt le, amelyet legalább két elfogulatlan személlyel egyetértően megbeszéltem.

A kompjüter-használathoz s ezen belül az Internet-használathoz rendkívüli segítséget kaptam Szegedy-Maszák Zoltántól, Fernezelyi Mártontól, Benedek Gáspártól és Sarkadi Andrástól, akiknek itt hangsúlyosan köszönetet mondok, s elnézésüket kérem, ha tapasztalatlanságom és kritikám vektorainak összege tévedésnek bizonyul.

*

Természetesen a kompjüter-, illetve az internet-nyelv nehézségei tűnnek fel legelőbb. Az angol alapszótár nem letisztult és nem egységes - gyors változása és bővülése is ezt bizonyítja. A magyarra fordított angol alapszótár kialakulatlansága és esetlenségei a kezdeti zavart csak fokozzák. Mindezt tovább bonyolítja a laikusnak a kompjüter-szakma s az Internet iránti tiszteletérzésébe keveredő gyámoltalan, zavart érdeklődése és kritikája. A zavar akkor a legnagyobb, amikor egy specialista pl. csak IBM-angolul tud beszélni a laikushoz, aki csak a Macintosh-magyart épp hogy töri. („Én Boeingt vezetek, nem ismerem az Iljuszint” - mondta egy IBM-szakértő, amikor tanácsot kért tőle egy Mac-laikus.)

Például: nem látszik praktikusnak egy Web-dokumentumon belüli kapcsolatlehetőséget ugyanúgy link-nek nevezni, mint az adott oldalból egy másik honlapba szörföl/zés lehetőségét. Ugyanígy, jó lenne, ha a „belső link”-et („bellink”) vizuálisan másként jelezné a felület, mint a „külső link”-et („küllink”).

A következő zavart keltő élmény az, hogy a Hálózat méretének érzékelhetetlensége, átláthatatlansága, definiálhatatlansága folytán a dezorientáció állapota sokkal intenzívebb annál, mint amikor felnézünk a csillagos égre. A csillagok egy részét legalább lehet látni, a Földet is érezzük a talpunk alatt - s mindezt a gravitáció kényelmes ölelésében. A Hálóban csak azt a hálószeretet látjuk, mely épp ott világít előttünk. Kevés támpontot nyújt a homályos emlék az előző oldalakról, hiszen már ott is szédültünk a Web-önkényben. A húszmillió kötetes könyvtár émelyítő világa vásári ringlispil ahhoz képest, amiben a Web-en szörföl/ző támolyog. (Nem beszélve arról, hogy aki a tengeren surf-öl, nagyjából tudja, merről fűnek a szelek, merre hömpölyögnek a surface hullámai s merre a part.) Míg a pozíció-meghatározás az egész hálózathoz képest lehetetlen, a szörföl/ző lokalizálásának elégséges érzékelését szolgálná az adott oldalon - esetleg - családfa- vagy labirintusszerű térképgyökér, amelyben látható lenne a bifurkációk legalább kezdeti állapota egy - esetleg - abban világító vagy villogó pontocskával, továbbá, az adott Web-dokumentumot mennyiségileg körülíró jel. Ez a „sextáns” nem csupán a térbeli orientációt segítené, hanem a felhasználó szörfölési időbeosztását is rendezné némileg. Nem elveszíteni akarjuk az idő- és térérzékelésünket, hanem megújítani. Ez az egyesek számára tán konzervatívnak ható javaslat nem a hálóban rejlő „ismeretlen dimenziók” kiküszöbölését, „új tér- és idő-percepciók” kialakulásának megakadályozását vonná magával - hiszen mindezek éppen az egyidejű információ-áramlás dimenziójában bontakozhatnak ki s nem a topografikus, helyspecifikus fizikalitásban gyökereznek már - hanem az áramlásba való adaptálódást, beolvadást segítenék.

Ide tartozik az is, hogy gyakran találni olyan oldalt, sőt nyitóoldalt, ahol - anélkül, hogy az egerrel hosszasan végigtapogatnánk az egész felületet - nem állapítható meg, hogy van-e benne link, mert nincs ott a vizuális jele. Ez képekbe rejtett linkkel fordul elő a leggyakrabban. Kifejezetten bosszantó, amikor egy adott oldalról két, sőt több link ugyanoda vezet, mint amikor egy szobából minden ajtón át a végébe jutunk.

A következő feltűnő meglepetés az, hogy - mivel azzal a reményt és kíváncsiságot keltő információval felszerelve lép a kezdő a hálózatra, hogy az multimédiális - a dokumentum zömmel néma - se beszéd, se zene, se zaj, mi több: a képek állnak, esetleg lassan és szaggatottan ismétlődnek, mint egy ósdi zootropban (ráadásul felbontási szempontból gyenge minőségben). A technikai nehézségek alapesete az, amikor hosszú ideig vár az ember arra, hogy megjelenjen a kívánt dokumentum, ám helyette egy kis ablak nyílik meg azzal a szöveggel, hogy a Netscape nem képes lokalizálni a szerveret. Mi történt? Valami odébbcsúszott? Elpárolgott? Balkezes a Netscape? Valaki tréfát űz velünk? Az Internet-police akadályoz? Hol a hiba? Válasz nincs, megszeppenve elődalunk. (Ilyenkor Gutenberg a polcra nyúl s átad egy olyan könyvpéldányt, amelyből nem téptek ki egyetlen lapot sem.)

Egy másik hasonló és szintén igen gyakori, bár nem technikai jellegű „hiba” az, amikor a kért link másik végén a Not Found felirat áll szemérmetlenül. Ez túl gyakran jelenik meg ahhoz, hogy a megértő „under construction” kifejezést mormogjuk minduntalan magunk elé, miközben visszaugrunk a zsákhullámról. Egyszerűbb lenne a linket akkor beépíteni, amikor már van mibe. Abban a túltengő, alkalmi és bornírt vizuális hatástömegben, amelyben a városlakó fehérember él, a Web giccs-csiricsaré (álkonstruktivista csíkozású, vagy patternekkel szürimpreszionált homály-képekkel „megszépített”, igen gyakran az UFO-fantáziák bájolgásaival édelgő, vagy a kivagyis punk-esztétikától felizgatott „design”-ok) közepette azok a Web-dokumentumok mutatják a memóriát hasznosan megterhelő információtermelés irányát, amelyek lényegretörőek, világosak, ökonomikusak. Ugyanakkor ezek azok a nagy hullámok, amelyek fenn is maradnak, ahonnan messze lehet látni és messze lehet siklani, amelyekhez a szörföl/ző vissza-visszatér, vagy egyszeri hullámlovaglását is jól megjegyzi.

Meglepő az, hogy a vizsgált magyar honlapok jelentős részén nincs küllink. Ez még akkor is meglepő, ha a Soros Alapítvány, illetve a C3 linkje - amelyek már sok küllinkjük által ki/bevezetnek a WWW-be - rajtuk van. Feltételezhető, hogy számos honlap még nagyon friss, vagy a fejlesztés feltételei nem adóttak, s egyelőre csak tervezik a kilinkelést.

Ha a magyarok oly nagyon vágynak institutionálisan is résztvenni az EU/USA hacacárában, akkor miért nem regisztráltatják magukat a WWII-ban? Miért nincsenek regisztrálva ott presztízióz intézményeik? A főiskolák, az egyetemek, a kiadók, a galériák, az egyesületek, a szövetségek, a műhelyek, a folyóiratok, a kiemelt állami művészet-gyárak, mint a Magyar Nemzeti Galéria, a sokmillió költséggel készült Műcsarnok és akadozó, csálé fiókjai, a Ludwig múzeum, a Kiscelli múzeum, a Kassák múzeum, a szentendrei, a székesfehérvári, a pécsi, a szombathelyi, a győri stb. múzeumok honlapjai? Praktikus lenne, ha minden Web-dokumentum minden oldala tartalmazna egy azonnal elérhető linket, amely saját kezdőlapjára vezet vissza anélkül, hogy a könyvjelzőt használnánk.

Előfordul olyan honlap, ahol a magyar - idegen nyelv alternatíva linkje az oldal legalján van, így végig kell böngészni az egész oldalt a kiútért.

Nagyon gyakori az elírás, az angol fordítások az esetek többségében rosszak. A honlap-szerkesztők láthatóan alig alkalmaznak kontroll-szerkesztőt, megbízva a fél éves new-yorki ösztöndíjas angol - vagy az amerikai békehadtest magyar - nyelvtudásában. A szöveg- és képmínőség rohamos romlásáért nyilvánvalóan a szerkesztők s az utasításaikat végrehajtó Web-mesterek a felelősek, de félő, hogy ez csak egy következménye a technikai minőségjavulással szemben ható általános minőségromlásnak, amely a pénz-, hírnév- és hatalom-termelési hajszapánik folyománya. Akadnak igen egyszerű és mégis - vagy éppen ezáltal - hatásos honlapok is, ezek jó példái lehetnek a biedermeier-kacifántos honlapok tervezőinek.

Úgy látszik, hogy a számítógép-technika lehetőségei és a hálózat-dramaturgia lehetőségei még nincsenek mindenütt egymásrkapcsolva.

Végül leszögezhetjük, hogy míg az intermedialitás rész-spektrumának a multimedialitás rész-spektrumával való szükségszerű kiegészítése a teljes spektrumra csak a spektakulomot szellemirtónak tartó álláspontból lehetséges, addig a nagyszabású, egetrengető látványosságot mégsem utasítjuk el - mivel nem vagyunk dogmatikusak. Csak a valódi komplementaritással léphetünk kapcsolatba. Nem tágitunk kegyesen a lelkendező techno-érzés felé. A Web vásári cégér-esztétikáját pedig finnyásan Scylla és Carybdis trash-örvényébe utasítjuk.

*

A „digitális szám”, ha már nem forma és már rég nem minőség, akkor már tán mennyiség sem. A mennyiség - amely szubsztanciális, metafizikus, szent - itt már pusztá váz, a mennyiség, a minőség és a forma teteme, a szám csontváza. Pusztá jel. Jele a valamikori, Élő test, lélek és szellem egységének. Így a multimédia nem más, mint a balzsamozó webmesterek által - a feltámadás és halhatatlanság reményében - a jövő világhálójába vetített, digitális szkafanderbe öltöztetett, archaikus múmia. Escape: Igen/Nem.

*

A mitikus Anasztomózis:

Amikor szaporodnak a mentálanalógiák, akkor párhuzamosan szaporodnak a sorstörténeti és a történelmi tényanalógiák - ugyanakkor egymás létét analogikusan bizonyítják. Ebben a koincidencia-kaleidoszkóp-tükörben a szaporodás és az ismétlődés ideje és tere véges. Amikor

a láncreakció kulminál, akkor egy új mítosz kialakulása kezdődik, azaz - esetünkben - a meglévő beteljesül. A digitális igen/nem (ami lent van) az analogikus igen/nem (ami fent van) analóg tükre. A mitikus önszerveződés minden irányból és minden irányba e szerint alakul: a társadalomszerveződésben ez a hierarchikus, parlamenti demokrácia igen/nem-jének egyre természetesebb és hatásosabb jelenlétét idézi elő - ez pedig az individuális/anarchikus, parlamenten kívüli igen/nem elszaporodását vonja magával, amely elkerülhetetlenül vezet a heterarchikus, direkt demokratikus igen/nem-gyakorlatba, ahol az egy és a sok, az egység és a sokaság, az összeadható egyes és az összeadott sok, az osztható egy és az oszthatatlan egység, az oszthatatlan egy és az osztható egység egymásnak az ösztönök automatizmusából fel- és leható, tudatosultan szerves, bárhová kapcsolható, az állandóvá változó, hiperkoincidentális, véges egyidőkben az egészet tartalmazó része lesz. Escape: Igen/Nem.

*

(Isten nem érti a nemzeti nyelveket)

A fentebb már említett Magyar Mezőgazdasági Múzeum Munkaeszköztörténeti Archivum című nyitólapjából - <http://origo.hnm.hu:80/mmm/> - kiindulva kikerestem a hálókka kapcsolatos magyar kifejezéseket az Index a szakszámok szerint linkjét követve:

Halászat - Hálók, hálózás - Hálózás - Nagyhaló javítása - Hálózás - Kiszakadt hálódarab - Kiszakadt háló kivágása - Gyalom (háló) - Emelőháló - Hálókötél húzó - Borítóháló - Parás-háló - Kerítőháló, gyékényes - Turbukháló - Kézi merítőháló - Deregélyes merítőháló - Deregélyes - Ághegyháló - Tráglaháló - Osztrigaháló - Halászhaló - Kerítőháló - Vontatóháló - Kecehaló - Dobóháló - Hálózás - Bontóháló - Zsákháló - Kaparóháló - Csempely - Bokszászó - Állatás - Bokros háló - Kullogó - Veter - Mentőháló - Hálózás - Zörgető - Őrháló - Gyalmászat - Hálózás sodró - Nagykesztyű - Merészse - Öregháló - Kecsegeháló - Billegháló - Métháló - Météf - Farkasháló - Bokrásháló - Marázsháló - Örvősháló - Vezetőháló - Húzóháló - Kuszakece - Kece - Kesztyű merítőháló - Farszák.

Magyarország, Budapest, 1997. október.

St. Auby Tamás

(A Telekommunikáció Nemzetközi Paralel Uniója V.
- ad interim - diszpécser)